

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EL SANATLARI EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
DEKORATİF ÜRÜNLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

TOPKAPI SARAYI MÜZESİ VE TÜRK VE İSLAM ESERLERİ MÜZESİNDE
BULUNAN OSMANLI DÖNEMİNE AİT TAKILARININ İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Meltem KARAGÖZ

Ankara

Ocak, 2013

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EL SANATLARI EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
DEKORATİF ÜRÜNLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

TOPKAPI SARAYI MÜZESİ VE TÜRK VE İSLAM ESERLERİ MÜZESİNDE
BULUNAN OSMANLI DÖNEMİNE AİT TAKILARININ İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Meltem KARAGÖZ

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Meral BÜYÜKYAZICI

Ankara

Ocak, 2013

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

Meltem Karagöz'e ait "Topkapı Sarayı Müzesi ve Türk ve İslam Eserleri Müzesi'ndeki Osmanlı Dönemine Ait Takıların İncelenmesi" başlıklı tezi 16/01/2013 tarihinde, jürimiz tarafından Dekoratif Ürünler Eğitimi Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Prof. Dr. Mediha GÜLER.....

Yrd.Doç.Dr.Meral BÜYÜKYAZICI.....

Yrd.Doç.Dr.H.Serpil ORTAÇ.....

ÖNSÖZ

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü El Sanatları Eğitimi Anabilim Dalı Dekoratif Ürünler Bilim Dalı “Topkapı Sarayı Müzesi ve Türk ve İslam Eserleri Müzesinde Osmanlı Dönemine Ait Takıların İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezi olarak bu müzelerde bulunan takıların belgelendirmek amacıyla hazırlanmıştır.

Müzelerimiz de Osmanlı Dönemine ait çok sayıda eşsiz eser bulunmaktadır. Bu müzeler arasında Topkapı Sarayı ve Türk ve İslam Eserleri Müzesi en önemli olanlarıdır.

Topkapı Sarayı Müzesi ve Türk ve İslam Eserleri Müzesinde Osmanlı Dönemine ait oldukça fazla takı bulunmaktadır. Bu takılar yüzyıllarca korunarak günümüze ulaşmışlardır.

Osmanlı Dönemi takıları yapıldığı döneme ait bilgi vermesi açısından önemli kültürel mirastır. Takılarda kullanılan teknik, malzeme, motif, kompozisyon özellikleri ile ilgili bilgi vermektedir. Takılar kullanım yerlerine göre sınıflandırılmaktadır.

Bu araştırmada Osmanlı Döneminden kalma mirasın tanınması amacıyla öncelikle literatür taraması yapılmış, müzelerde takılara ait seksiyonlarda bulunan görevlilerle görüşülmüş, izin verildiği ölçüde müzelerde bulunan takıların gözlem formları düzenlenmiş ve takılar hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırmam sırasında yardımlarını esirgemeyen danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Meral BÜYÜKYAZICI’ ya, Topkapı Sarayı Müzesi çalışanlarına, Topkapı Sarayı Müzesi Hazine kısmının sorumlusu Emine BİLİRGENE’e, Türk ve İslam Eserleri Müzesi çalışanlarına ve Etnografya kısmı sorumlusu Süheyla MURAT’a, aileme yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

Meltem KARAGÖZ

Ocak, 2013

ÖZET

TOPKAPI SARAYI MÜZESİ VE TÜRK VE İSLAM ESERLERİ MÜZESİNDEKİ OSMANLI DÖNEMİNE AİT TAKILARIN İNCELENMESİ

KARAGÖZ, Meltem

Yüksek Lisans, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Dekoratif Ürünler Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Meral BÜYÜKYAZICI

Ocak– 2013, s.155

Bu araştırmanın amacı Topkapı Sarayı Müzesi ve Türk ve İslam Eserleri Müzesinde bulunan Osmanlı Dönemine ait takılarda kullanılan malzeme, teknik, motif, kompozisyon ve takıların çeşitleri açısından incelenmesidir.

Bu çalışmada; İstanbul ili tarihçesi, coğrafi özelliği, Topkapı Sarayı ve Türk ve İslam Eserleri Müzesi özellikleri, el sanatları ile ilgili bilgiler, kuyumculuk sanatı ve tarihi, kuyumculukta kullanılan madenler, kuyumculukta kullanılan teknikler ile ilgili bilgiler, takı sanatı ve özellikleri, takı çeşitleri, Osmanlı’da takının gelişimi ayrıca bu konuda yapılmış çalışmalar hakkında bilgiler verilmiştir.

Bu araştırmanın amacı doğrultusunda Topkapı Sarayı Müzesi ve Türk ve İslam Eserleri Müzesinde görev yapan sanat tarihçi ve görevlilerle görüşme yapılmış ve bu müzelerde bulunan 70 adet takının gözlem formu oluşturulmuş ve değerlendirilmiştir.

Araştırmanın sonucunda; elde edilen bilgilere göre Osmanlı Döneminden günümüze çeşitli ve oldukça önemli takıların kaldığı görülmektedir. Teşhir salonlarında sergilenen takıların dışında müze depolarında çok sayıda takı bulunmaktadır.

Araştırmada elde edilen bilgilere göre, incelenen ürünlerde en fazla sorguç takısının olduğu görülmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda padişahların başlarında kullanılan kavukta sorguçların yaygın olarak kullanıldığını söylemek mümkündür.

Araştırmada elde edilen bilgilere göre, incelenen ürünler içinde 18.yy. ait takıların daha fazla yer aldığı görülmektedir. Bununla birlikte 17.yy ve 19.yy’ a ait takıların da günümüze ulaşması bakımından 18.yy’ a ait takılara yakın değerler de olduğu görülmektedir.

Araştırmada elde edilen bilgilere göre, incelenen takılar da ham madde olarak en çok altının kullanıldığını görülmektedir. Bu Osmanlı Devletinin gücünü ve zenginliğinin bir göstergesi olduğunu söylemek mümkündür.

Araştırmada elde edilen bilgilere göre, incelenen takılarda en çok perçinleme ve mihlama yöntemi uygulandığı görülmektedir. Bu yöntemle de yapılan takılar 16.yy. ve 17.yy. oldukça fazla kullanıldığını için klasik Osmanlı Döneminin üslubunu yansıtılmaktadır. Bu bilgilere göre değerli ve yarı değerli taşların çok yaygın olarak bulunması takılarda mihlama yönteminin çok fazla kullanıldığını göstermektedir.

Araştırmada elde edilen bulgulara dayanarak, araştırmacı tarafından ortaya konulan önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Topkapı Sarayı Müzesi, Türk ve İşlam Eserleri Müzesi, Osmanlı Dönemi, sorguç, yakut, inci.

ABSTRACT

EXAMINATION OF ORNAMENTS BELONGING TO THE OTTOMAN PERIOD, HOUSED IN THE TOPKAPI PALACE MUSEUM AND TURKISH AND ISLAMIC ARTS MUSEUM

KARAGÖZ, Meltem

Master, Institute of Education Sciences

Department of Decorative Products Education

Thesis Advisor: Yrd. Doç. Dr. Meral BÜYÜKYAZICI

January– 2013, p.155

The aim of this research is to examine the materials, techniques, varieties, patterns and compositions used in the ornaments belonging to the Ottoman Period, preserved in the Topkapı Palace Museum and Turkish and Islamic Arts Museum.

This research deals with Istanbul province, its history, its geographical features, characteristics of Topkapı Palace Museum and Turkish and Islamic Arts Museum, handicrafts, jewellery arts and its history, mines and techniques used in jewellery, ornament arts and features, ornament varieties, and development of ornaments during the Ottoman period.

This research also deals with the studies having been performed beforehand.

In line with the aim of this research, the art historians and officials working in the Topkapı Palace Museum and Turkish and Islamic Arts Museum have been met, and observation form of 70 pieces of ornaments preserved in the said museums have been prepared and evaluated.

As a result of the research it is seen that, various kinds of significant ornaments have survived beginning from the Ottoman Period until today.

In addition, there is a large number of ornaments in the museum warehouse, apart from the ornaments exhibited in the exhibition hall.

According to the information gained as a result of the research, the plume is encountered mostly among all the examined ornaments. In the light of this information, it is possible to say that the plumes had been commonly used on the sultans' quilted turbans.

According to information obtained in the research, it is seen that the numbers of ornaments belonging to the 18th century had been encountered mostly among the products examined. Furthermore, the ornaments belonging to the 17th and 19th century have the approximate values as the 18th century, with respect to their survival until today.

According to information obtained in the research, it is observed that mostly gold had been used as a raw material for the ornaments examined. Therefore it is possible to say, that is an indication of the power and wealth of the Ottoman Empire.

According to information obtained in the research, it is seen that mostly clinching method and nailing had been used for the ornaments examined. As the ornaments so produced had been used too much in the 16th and 17th century, they reflect the style of classic Ottoman Empire. Therefore as precious and semi-precious stones had been very commonly encountered, that fact shows that the reinforcing method had been used too much in the production of the ornaments.

The suggestions put forward by the researcher are also included here, based on the findings obtained in the research.

Keywords: Topkapı Palace Museum, Turkish and Islamic Arts Museum, Ottoman Period, plume, ruby, pearl.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi

BÖLÜM I

1. GİRİŞ	1
1.1.Problem	1
1.2.Amaç	4
1.3.Önem.....	4
1.4.Varsayımlar.....	5
1.5.Sınırlılıklar	5
1.6.Tanımlar	5

BÖLÜM II

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	9
2.1.El Sanatları.....	9
2.2.El Sanatlarının Sınıflandırılması.....	10
2.3.İstanbul İli Hakkında Genel Bilgi.....	11
2.4.Topkapı Sarayı Müzesi	13
2.5.Türk ve İslam Eserleri Müzesi.....	17
2.6.Kuyumculuk Sanatı	18
2.6.1.Kuyum ve Kuyumculuğun Tanımı	18
2.6.2. Kuyumculuğun Tarihsel Gelişimi	19
2.6.3.Kuyumculukta Kullanılan Ham Maddeler.....	29
2.6.3.1.Altın	30

2.6.3.2.Gümüş	30
2.6.3.3.Bakır	30
2.6.4. Kuyumculukta Kullanılan Taşlar	31
2.6.4.1.Kıymetli Taşlar	31
2.6.4.2.Yarı Kıymetli Taşlar	34
2.6.5.Kuyumculukta Kullanılan Yapım Teknikleri	40
2.6.5.1.Dövme Tekniği	40
2.6.5.2.Madeni Parçaları Birleştirme Tekniği.....	42
2.6.6.Kuyumculukta Kullanılan Süsleme Teknikleri.....	42
2.6.6.1.Kabartma Tekniği	42
2.6.6.2.Kalıpla Kabartma Tekniği	43
2.6.6.3.Ajur Tekniği.....	44
2.6.6.4.Telkari Tekniği	44
2.6.6.5.Savatlama Tekniği	44
2.6.6.6.Yaldızlama ve Kaplama Tekniği	45
2.6.6.7.Mıhlama (Değerli, Yarı Değerli Taşlarla Süsleme Tekniği.....	45
2.6.6.8.Güherse Tekniği.....	46
2.6.6.9.Kazıma- Çalma Tekniği.....	47
2.6.6.10.Kakma Tekniği	48
2.6.6.11.Kalemişi Tekniği	48
2.6.6.12.Minecilik Tekniği	49
2.6.7.Kuyumculukta Kullanılan Araçlar.....	49
2.6.8.Takı Sanatı	52
2.6.8.1.Takının Tanımı	52
2.6.8.2.Takı Sanatının Tarihsel Gelişimi	53
2.6.8.3.Takı Çeşitleri	55
2.6.8.3.1.Baş Takıları.....	55
2.6.8.3.2.Boyun ve Göğüs Takıları.....	56

	Sayfa No
2.6.8.3.3.El ve Kol Takıları	57
2.6.8.3.4.Ayak ve Beden Takıları	57
2.6.8.4.Osmanlı Döneminde Takının Gelişimi	57
2.6.9. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar	62

BÖLÜM III

3.YÖNTEM	64
3.1. Araştırmanın Modeli	64
3.2.Araştırmanın Evren ve Örneklemi	64
3.3.Verilerin Toplanması	64
3.4.Verilerin Analizi	65

BÖLÜM IV

4.BULGULAR ve YORUMLAR.....	66
4.1. Gözlem Formları	66
4.2. Takılar Hakkında Bilgi	139

BÖLÜM V

5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	147
5.1.Sonuç	147
5.2.Öneriler	150

KAYNAKLAR	151
------------------------	------------

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1 : Araştırmada İncelenen Takı Çeşitlerinin Dağılımı.....	139
Tablo 2: Araştırmada İncelenen Takıların Ait Oldukları Dönemin Dağılım Tablosu	140
Tablo 3: Araştırmada İncelenen Takıların Boylarını Gösteren Dağılım Tablosu.....	140
Tablo 4: Araştırmada İncelenen Takıların Enlerini Gösteren Dağılım Tablosu.....	141
Tablo 5: Araştırmada İncelenen Takıların Çaplarını Gösteren Dağılım Tablosu.....	142
Tablo 6: Araştırmada İncelenen Takıların Yapımında Kullanılan Ham Maddelerin Dağılımları Tablosu	142
Tablo 7: Araştırmada İncelenen Takılarda Kullanılan Yapım Tekniklerinin Dağılım Tablosu	143
Tablo 8: Araştırmada İncelenen Takılarda Kullanılan Süsleme Tekniklerinin Dağılım Tablosu	144
Tablo 9: Araştırmada İncelenen Takılarda Kullanılan Değerli Taşların Dağılım Tablosu	145
Tablo 10: İncelenen Takılarda Kullanılan Yarı Değerli Taşların Dağılım Tablosu	145
Tablo 11: İncelenen Takılarda Kullanılan Desenlerin Dağılım Tablosu	146

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil 1: İstanbul.....	11
Şekil 2 : Topkapı Sarayı.....	13
Şekil 3 : Topkapı Sarayı Krokisi	15
Şekil 4 : Topkapı Sarayı Planı.....	16
Şekil 5 : Türk ve İslam Eserleri Müzesi	17
Şekil6 : Aztek Kolyesi.....	20
Şekil 7: Peru’da Bulunmuş Kulak Takısı	20
Şekil 8:Avarlara Ait Küpeler.....	22
Şekil 9: Avarlara Ait Küpeler.....	22
Şekil 10: Üzerlerinde Mitolojik Yaratık Bulunan Küpe	23
Şekil 11: Üzerinde Zafer Tanrıçası Olan Roma Dönemi Kolye	24
Şekil 12: Bizans Dönemi	25
Şekil 13: Bizans Dönemi	26
Şekil 14: Zümrütlü Küpe 19.yy	27
Şekil 15: Mavi Elmas Taşlı Yüzük, 19.yy.....	27
Şekil 16: Altın İncili Kemer,18.yy	28
Şekil 17: Sorguç,17.yy	28
Şekil 18: Broş,19.yy	29
Şekil 19: Ok Atma Yüzüğü,17.yy	29
Şekil 20: Yakut.....	33
Şekil 21: Zümrüt.....	33
Şekil 22: Safir.....	33
Şekil 23: Akik.....	34
Şekil 24: Fıruze	34
Şekil 25: Topaz.....	35
Şekil 26: Zebercet.....	35
Şekil 27: Akuvamarin.....	35

	Sayfa No
Şekil 28: Onx	36
Şekil 29: Ametist	36
Şekil 30: Kuvars	37
Şekil 31: Lal Taşı	37
Şekil 32 Opal	38
Şekil 33: Yeşim	38
Şekil 34: Kadıköy Taşı	39
Şekil 35: Mercan	39
Şekil 36: Kehribar	40
Şekil 37: Kabartma Tekniği, Topkapı Sarayı	43
Şekil 38: Stampa Tekniği	43
Şekil 39: Savatlama Tekniği	45
Şekil 40: Mıhlama, Topkapı Sarayı	46
Şekil 41: Güherse Tekniği	47
Şekil 42: Kazıma Tekniği, Topkapı Sarayı	47
Şekil 43: Kakma Tekniği, Topkapı Sarayı	48
Şekil 44: Kalemışı Tekniği, Topkapı Sarayı	48
Şekil 45: Minecilik Tekniği, Topkapı Sarayı	49
Şekil 46: Küpe, Topkapı Sarayı	55
Şekil 47: Sorguç, Topkapı Sarayı	56
Şekil 48: Yavuz Sultan Selim Mührü, Topkapı Sarayı	59
Şekil 49: Topkapı Hançeri, Topkapı Sarayı	59
Şekil 50: Gerdanlık	67
Şekil 51: Küpe	68
Şekil 52: Baş iğnesi	69
Şekil 53: Sorguç	70
Şekil 54: Broş	71
Şekil 55: Enselik	72

Şekil 56: Halhal.....	73
Şekil 57: Broş.....	74
Şekil 58: Ok atma yüzüğü.....	75
Şekil 59: Küpe.....	76
Şekil 60: Küpe.....	77
Şekil 61: Küpe.....	78
Şekil 62: Küpe.....	79
Şekil 63: Yüzük.....	80
Şekil 64: Broş.....	81
Şekil 65: Yüzük.....	82
Şekil 66: Yüzük.....	83
Şekil 67: Yüzük.....	84
Şekil 68: Broş.....	85
Şekil 69: Sorguç.....	86
Şekil 70: Sorguç.....	87
Şekil 71: Ok Atma Yüzüğü.....	88
Şekil 72: Ok Atma Yüzüğü.....	89
Şekil 73: Ok Atma Yüzüğü.....	90
Şekil 74: Sorguç.....	91
Şekil 75: Sorguç.....	92
Şekil 76: Sorguç.....	93
Şekil 77: Sorguç.....	94
Şekil 78: Sorguç.....	95
Şekil 79: Sorguç.....	97
Şekil 80: Kemer	99
Şekil 81: Kemer	100
Şekil 82: Kemer	101
Şekil 83: Yüzük.....	102

Şekil 84: Yüzük	103
Şekil 85: Kemer	104
Şekil 86: Kemer	105
Şekil 87: Kemer	106
Şekil 88: Kemer	107
Şekil 89: Kemer	108
Şekil 90: Kemer	109
Şekil 91: Kemer	110
Şekil 92: Kemer	111
Şekil 93: Kemer	112
Şekil 94: Sorguç	113
Şekil 95: Sorguç	114
Şekil 96: Sorguç	115
Şekil 97: Sorguç	116
Şekil 98: Sorguç	117
Şekil 99: Sorguç	118
Şekil 100: Sorguç	119
Şekil 101: Sorguç	100
Şekil 102: Sorguç	121
Şekil 103: Sorguç	122
Şekil 104: Gerdanlık	123
Şekil 105: Gerdanlık	124
Şekil 106: Gerdanlık	125
Şekil 107: Gerdanlık	126
Şekil 108: Kemer	127
Şekil 109: Küpe	128
Şekil 110: Küpe	129
Şekil 111: Küpe	130

	Sayfa No
Şekil 112: Gerdanlık	131
Şekil 113: Broş.....	132
Şekil 114: Küpe.....	133
Şekil 115: Küpe.....	134
Şekil 116: Küpe.....	135
Şekil 117: Küpe.....	136
Şekil 118: Gerdanlık	137
Şekil 119: Sorguç	138

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

1.1.Problem

Sanat, düşüncelerin, amaçların, duyguların, durumların ya da olayların beceri ve düş gücü kullanarak anlatılmasına ya da başkalarına aktarılmasına yönelik yaratıcı insan faaliyetidir (Alpaslan, 2003:1).

Her ülkenin, her milletin, her topluluğun kendi kültürünü yansıtan pek çok özelliği vardır. El sanatları da bu özelliği yansıtan çok önemli kültür miraslarıdır.

İnsanlar tarihin çok eski dönemlerinden beri süslenmeyi benimsemiş ve çoğunun uğur ve bereket getireceğine inandığı çeşitli takıları kullanmıştır. Bu takılarda altın, gümüş gibi değerli metallerin yanında fildişi, mercan, sedef, akik, deniz kabukları ve kıymetli taşlardır. Söz konusu takılar; yüzük, kolye, bilezik, zincir, kemer, halhal, küpe, broş gibi takılar olarak sınıflandırılabilir (Ayter, 1996:7).

Anadolu insanının çok eski zamanlardan günümüze kadar, değişik şekillerde süs eşyası ve takılar kullanmış olduğu, yapılan arkeolojik kazılardan elde edilen buluntularla (süs eşyası, takı ve takı kalıntılarından, ayrıca; duvar resimleri, heykel ve heykelcikler, kabartmalar, resimler, mozaikler ve fresklerden) ortaya çıkmıştır. Bu arkeolojik kazılardan elde edilen buluntu ve belgelerden de eskiden kullanılan takı ve süs eşyasının altın, gümüş, bakır, tunç gibi metallerden yapıldığı anlaşılmaktadır. Bütün sanatların temelini oluşturan el sanatları içerisinde yer alan maden sanatları önemini kaybetmeden, geçmişten beslenerek bugüne kadar gelmiştir. Türklerin tarihinde; birbirinden güzel örnekler verdiği sanat dalları arasında yer alan maden sanative kuyumculuk ön sıralarda gelmektedir. Dayanıklı ve şekil verilebilir olması, verilen şekli iyi muhafaza etmesi, yenilenebilir ve onarılabilir olması diğer materyallere oranla madenlere büyük üstünlük sağlamıştır. Türk maden sanatı içerisinde kuyumculuğun da ayrı bir yeri vardır. Altın, gümüş ve kıymetli taşları bir arada işleyerek eserler üretme sanatı olan kuyumculukta ise bu ikimadenin yeri daha da özeldir ve çok kullanılır. Takıda ana iskeleti ve zemini oluşturması, kolay işlenebilmesi, kolay şekil verilebilmesi, yumuşak olması, parlak olması, dış etkenlerden zor etkilenmesi, gösterişli

İması, hurdasının bile değerli olması gibi nedenlerle altın ve gümüş kuyumculuğun ana materyalleri olmuştur (Büyükyazıcı,2008:1).

Takılarıyla güzelliğine güzellik katmak arzusu, Türk kadının yüzyıllardır değişmeyen tutkusu olarak köklü bir geleneği yansıtır. Mücevher, dış görünümün en parlak tamamlayıcısı olma özelliğinin yanı sıra, her zaman bir statü simgesi olarak değerlendirilmiştir (İrepoğlu, 1999:12).

Osmanlı Devleti, beylikten büyük bir devlete dönüşen, içerisinde pek çok kültürü barındıran dünyanın önemli devletlerinden birisi olmuştur.

Osmanlı Devletinin sınırlarının genişlemesiyle beraber hazineye giren pek çok değerli taş ve madenlerin sayısında da artış yaşanmıştır.

İstanbul merkezli olarak gelişen Osmanlı kuyumculuğunun öncelikle vurgulanması gereken bir özelliği, en üst düzeydeki ustaları ve imalatıyla doğrudan sarayla bağlantılı oluşudur (Sakaoğlu ve Akbayar,2000:112).

Osmanlı sarayında mücevher kullanımı Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethinden sonra giderek artmış, özellikle geç dönemde abartılı bir biçime dönüşmüştür. 16. ve 17. yy. Klasik Osmanlı motiflerinin ağırlıkta olduğu mücevherlerde, 18 yy. 'dan itibaren Batı etkileri kendini göstermeye başlamış 19.yy.'da bu etkiler daha da belirginleşmiştir (İrepoğlu,2002:102).

Osmanlı maden sanatının tartışmasız en önemli örneklerini içinde bulunduran Topkapı Sarayı, gerçekten her türlü madeni eşyayı çok değişik biçim ve desenlerle sunmaktadır. Bu eserlerden sarayın hazine dairesinde bulunanların birçoğu halka sunulmamaktır. Diğer örneklerde ise benzerlerine göre belirli bir incelik ve üstünlük fark edilir (Türkoğlu,2004:15).

Osmanlı takılarında gözlemlenen bir diğer özellikle de, tasarımın, taşların formuna uyum sağlaması, biçimlendirmede katı bir simetri arayışı yerine, taşın ve madenin doğasından geleni sergilemeye olan eğilimdir. Özellikle yakut ve zümrütlerde görülen doğallık, mücevherin Osmanlı karakterine işarettir (İrepoğlu, 1999:12).Osmanlı

kuyumculuğun özelliklerinden biri mücevher taşların doğal kristal yapılarına fazla müdahale etmeden biçim vermektir (Bilirgen,2005:130).

Osmanlı mücevherlerinin, özelliklede pek çok takının günümüze ulaşmama nedeni, mücevherin yüzyıllardır değişmez kaderinin sonucudur; mücevher yüzyıllar boyunca farklı gereksinimleri karşılamak üzere bozdurularak paraya çevrilmiş, ya da mücevher modasının değişmesiyle yeni modaaya uymak amacıyla değişime uğramıştır (İrepoğlu,2002:78).

Osmanlı dönemine ait pek çok takı çeşidi bulunmaktadır. Bunların çok az bir kısmının müzelerde sergilenmesi nedeniyle araştırması yapılan ürünler çeşitli özellikleri bakımından incelenmiştir.

Takılar günümüzde hem tasarım hem de eğitim alanında gittikçe artan bir boyuta ulaşmıştır. Bu alanda yapılacak çalışmaların geleceğe ışık tutacağı düşünülmektedir.

Müze, toplumun ve gelişiminin hizmetinde olan halka açık, insana ve yaşadığı çevresine tanıklık etmiş malzemelerin üzerinde araştırmalar yapan, toplayan, koruyan, bilgiyi paylaşan ve sonunda inceleme, eğitim ve zevk alma doğrultusunda sergileyen, kar düşüncesinden bağımsız, sürekliliği olan bir kurum olarak tanımlanır (Madran,1999:6).

Müzeler el sanatlarının geçmişi hakkında bilgiler veren köklü kurumlardır. Bir toplumun duygu ve düşüncelerini ifade etme şeklini, zamanını değerlendirme, belki de geçimini sağlamada kullandığı el sanatları çeşitlerini kuşaktan kuşağa aktarmada yardımcı kurumlardır (Akçin,2006:24).

Araştırmada; Osmanlı dönemine ait Topkapı Sarayı Müzesi ve Türk ve İslam Eserleri Müzesinde ulaşılabilen çeşitli takıların, desen, teknik, renk, motif, kullanılan taşların çeşitleri ve kompozisyon özelliklerini ortaya koyarak belgelendirmek problem olarak ele alınmaktadır.

1.2.Amaç

Bu araştırmanın genel amacını İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi ve Türk ve İslam Eserleri Müzesinde bulunan Osmanlı Dönemine ait takıların incelenmesi (teknik, hammadde, gereç, motif ve kompozisyon) ve belgelenerek gelecek kuşaklara aktarılması oluşturmaktır.

Bu genel amaç doğrultusunda Türk kuyumculuk sanatının eserleri olan takıların geçmişte ve günümüzdeki önemini belirlemek için aşağıdaki alt amaçlara cevap aranacaktır.

- 1.Topkapı sarayı Müzesi ve Türk ve İslam Eserleri Müzesinde bulunan takıların kullanım alanlarını incelemek.
- 2.Bu müzelerde bulunan takıların teknik özelliklerini incelemek.
- 3.Bu müzelerde bulunan takılarda kullanılan ham maddeyi, gereçleri belirlemek ve özelliklerini incelemek.
4. Bu müzelerde bulunan takıların motif özelliklerini incelemek.
5. Bu müzelerde bulunan takıların kompozisyon özelliklerini incelemek.

1.3.Önem

Takı her yönüyle vazgeçilmez bir aksesuar olmakla birlikte aynı zamanda tarihin izlerini de günümüze getiren önemli bir belgedir. Osmanlı döneminde üretilen takıların sarayın gösterişi ve ihtişamının yanı sıra saray kadınları ve padişahların takıya verdiği öneminde göstergesidir.

Bu araştırma, Osmanlı Dönemindeki yaşam tarzını takılara yansıttığı, farklı dönemlerde ortaya çıkan üslupların günümüze ulaşması açısından önem taşımaktadır. Ayrıca bu araştırma, kültürel değerlerimizin gelecek kuşaklara aktarılması açısından da önemlidir.

Tarihe tanıklık eden takıların tanıtılması ve günümüzde yapılan kuyumculuğa tasarım olarak örnek olması açısından önemlidir.

Yapılan bu araştırma yapılacak diğer araştırmalara kaynak teşkil etme açısından önemlidir.

1.4.Varsayımlar

- 1.Bu çalışmada güvenilir kaynaklara yer verilmektedir.
2. Bu çalışma takı tasarımcılarının esinlenerek yeni eserler oluşturmalarına ışık tutacaktır.
3. Müzelerde yapılan bu araştırmadan elde edilen takıların amacı açıklayıcı niteliktedir.

1.5.Sınırlılıklar

1. Araştırma İstanbul ilinde bulunan Topkapı Sarayı Müzesi ve Türk ve İslam Eserleri Müzesinde bulunan Osmanlı Dönemine ait takılarla sınırlıdır.
- 2.Araştırma ilgili bu müzelerden inceleme için ulaşılan 70 ürünle sınırlıdır.

1.6.Tanımlar

Altın: Yumuşak, parlak, sarı, iletken olması, yoğunluğu ve ticari değeri yüksek, okside olmayan ve tek basına hiçbir asitin etkileyemediği, kolay islenebilen soy bir metaldir. Bütün madenlerin en dövülgen ve kolay çekilebileni olması sebebiyle insanların kullandığı ilk madenlerdendir. Dünyanın en eski altın üreticisi M.Ö. 3000 de Mısırlılardır (Türe, 2004:56).

Çaprast: Kaftan ve entarilerin göğüs kısmı açıklığını kapatan karşılıklı bantlar (İrepoğlu,1999:29).

Değerli Taşlar: Tabiatda bulunan diğer minerallere göre daha güzel görünümlü olan, az bulunan ve daha kıymetli kabul edildikleri için mücevher olarak kullanılan mineraller ve kristallere verilen addır. Kıymetli taşlar mor ötesi ısın altında taklitlerinden farklı renklerde görünmektedirler (Ethem, 1990:101–125).

Divanhane Çivisi: Ortası yuvarlak elmas taşı, çevresi Güverseli elmas mihlamalı altın montürlü kadın yüzüğü saraylı kadınların tercih ettiği yüzük çeşididir (Kuşoğlu, 2006:68).

Gül Yüzük: Ortada bir taş ve onu çevreleyen tek sıra çiçek motifi oluşturacak şekilde dizilen taşlardan oluşan yüzük türü (İrepoğlu,2002:84).

Ehl-i Hiref:Saray sanatçıları ve örgütüne verilen addır (Bilirgen,2011:68).

Enselik: Basın arkasına örtü üzerinden sağlı sollu olarak, saç korunun üzerine takılır ve enseden aşağıya doğru sarkar. Dört sıra halinde saçaklı madeni bir takıdır (Aras, 1996:25).

Kabaşon:Yarı küre ya da yarı oval formda işlenmiş taş şekli (Türe ve Savaşçın, 2000:77).

Kırat: Elmas, zümrüt vb. değerli taşların tartısında kullanılan, 0,20043 gramlık ağırlık ölçü birimidir (www.tdk.gov.tr).

Korindon:Birleşimi alüminyum oksit olan, cam parlaklığında, saydam ve türlü renklerde, elmaştan sonra en sert mineral, alüminyum taşıdır (www.tdk.gov.tr).

Kuyumcu: Altın ve gümüş gibi değerli metallerden sofrta, tuvalet takımı takı ve süs eşyası üreten ya da bunların alım satımını yapan tüccar (Antika Ansiklopedisi, 1998:243).

Kuyumculuk: Kuyumculuk değerli metal ve taşları kullanarak takı ve süs eşyası yapma sanatıdır (Aras,1996:52).

Hotoz: Önü yüksek arkası açık çember gibi olan baş örtüsüdür (İrepoğlu,1996:32).

İnci: İstiridye ve midye türü deniz canlılarının beslenebilmek için kabuklarını açtıkları zaman içeriye giren kum, su taneciklerinin dışarı atılması için canlı tarafından

salgılanan salgının zamanla büyümesi sonucu oluşmaktadır. Çeşitli ziynet eşyalarının yapımında kullanılmaktadır (Enginova, 1990:31).

Maden: Doğada ya doğrudan metalik halde veya cevher olarak bulunan katı maddelerdir (Aras, 1996:20).

Metalurji: Metal ve alaşımların, cevher veya metal içeren hammaddelerden, kullanım sürecine uygun kalitede üretilmesini, saflaştırılmasını, alaşımlandırılmasını, şekillendirilmesini, korunmasını, ve "üretim - kullanım" ömrü içindeki çevresel kaygı ve sorumlulukları da dikkate alarak, insanların ihtiyaçlarına cevap verecek özellikte ve biçimde hazırlanmasını hedef alan bilim ve teknoloji dalı (<http://tr.wikipedia.org>).

Mine: Mine değişik maden oksitlerin cam tozları ile karıştırılmasından ortaya çıkan bileşimdir. Mine toz durumunda hazırlanıp eser üzerinden istenilen yerlere doldurulur ve fırınlanır. Fırında mine, eriyip açılmış maden boşluklarına dolar ve soğumaya başlayınca saydamlaşır (Kuşoğlu, 2006:111). Mine yapmak için en uygun madenler gümüş, altın, ve saf bakır olup bu teknik için kontrollü ısı gerekmektedir (Erginsoy, 1978:44).

Murassa: Çeşitli madenlerden ve malzemelerden yapılmış eserlerin üzerlerine kıymetli ve yarı kıymetli taşlarla çoğunlukla alaturka mıhlama tekniği ile yapılmış süslemelerdir (Kuşoğlu, 2006:159).

Necef: Kaya kristali olarak adlandırılan doğal kristal, kuvars grubundan yarı değerli taş (Bilirgen,2004:64).

Nekropol: Arkeolojik şehirlerde mezarlıkların ve toplu mezar yerlerinin bulunduğu bölgeye verilen isimdir (<http://tr.wikipedia.org>).

Pay-ı Çift: Küpelerin sallantılarının sayısına göre çift sallantılara pay-ı çift denir (İrepoğlu, 1999:28).

Rokoko:17. yüzyılın ortalarına doğru Barok stilinde kullanılan doğru çizgilerden meydana getirilen süslemeye karşı tepki olarak doğmuş olan barok stilin hatları gibi eğri

büğrü çizgili motiflerden ibaret olup Baroktan daha ince ve şekillerin kıvrımları daha zarif bir stildir (<http://tr.wikipedia.org>).

Sorguç: Kavuk ve fes gibi Osmanlı Dönemi başlıklarının alınlarına takılan içine güzel tüylerin sokulabileceği biçimde yapılmış, üzerleri değerli taşlarla bezenmiş takılardır (Kuşoğlu, 2006: 204).

Şehbar:Sorguçlara takılan kuşkanadı tüylerinin en uzunlarına şehbar denir (Bilirgen,2011:62).

Takı: İnsanların ayak bileği, bel, bilek, burun, boyun, kulak, parmak, vb. vücudun birçok yerine çıplak ya da giyecek üzerine taktıkları değerli maden ve taşlardan yapılmış süs eşyaları (Kuşoğlu,2006:82).

Tel: Çeşitli amaçlarda kullanılmak üzere, haddelerden geçirilerek inceltilmiş iplik kalınlığına getirilmiş maden (Kuşoğlu,2006:220).

Titrek: Arkasında ince yay ve menteşeler bulunan baş ve göğüs broşları taşıyanın hafifliğine ya da şiddetine uyumlu olarak titreyen takılarak titrek denir (İrepoğlu,1996:31).

Yakut: Korindonun kromlu bir türü. Çok nadir ve değerli bir taş olan yakuta parlak kırmızı rengini veren bünyesine giren krom oksittir (Türe ve Savaşçın, 2000:77).

Yarı Değerli Taşlar: Az kıymetli takdir edilen taşlara da yarı kıymetli taşlar denilmektedir. Yarı kıymetli taşlar bir dizi güzel renge sahip olmaları yanı sıra genellikle değerli taşlar kadar sert değildirler. Yarı kıymetli taşlar doğadan maden olarak çıkartılır. Çok çeşitleri vardır (Ethem, 1990:101–125).

Zülüflük: Alın üzerine ya da yüzün iki yanına sarkıtılan mücevherdir (İrepoğlu,1999:28).

BÖLÜM II

2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. El Sanatının Tanımı ve Tarihçesi

El sanatları, küçük el tezgahların da ve ev aletleri ile yardımcı araç kullanarak el ile yapılan işlerin tümüdür.

El Sanatları dış etkilere karşı beliren ihtiyaçlardan doğan ve giderek yaşanan toplumun yapılarına geleneklerine ve kültürlerine göre değişik özellik gösteren bir koldur(Aytaç,1998:5).

El sanatları insanların hayat ihtiyaçlarını sağlayacak faaliyetlerle başlar.

Başka bir deyişle el sanatları insanların ihtiyaçları karşısındaki faaliyetleri ile başlayan bir sanat koludur. Halkın el sanatlarını devam ettirebilmesi bazı milletlerde geleneğe bazılarında da sosyal ve ekonomik sebeplerden ileri gelir(Akbil,1970:1).

El sanatları, insanlar var olduğundan itibaren doğa koşullarına bağlı olarak, ihtiyaçlarını karşılamak ve boş zamanlarını değerlendirmek için ortaya çıkmıştır.

İnsanlık tarihine bakıldığında, insan yaşamını kolaylaştıran günlük kullanım araç gereçleri, öncelikle doğada bulunan doğal maddelerin el emeğine dayalı üretimle insan yaşamına geçirilmesiyle sağlanmıştır. Giderek toplumun gelişimine göre günlük kullanım, törensel ve geleneksel amaçlı kullanılan araç gereçlerle, bunların yapımında yararlanılan aletler üretilmiş, endüstri devrimi ile de birçok eşya makinelerle yapılmaya başlamıştır (Öztürk,2003:28).

Türkler Orta Asya'dan Anadolu'ya gelene kadar pek çok el sanatı ile uğraşmış ve yaşadıkları bölgelerin kültürel özelliklerini sanat ürünlerinde kullanmışlardır.

İlk çağlardan beri ülkemizde yapılmakta olan el sanatları çalışmaları bu zamanlarda kurumlaşmış uğraşılardır. Türklerin Anadolu'ya gelmelerinden önce Anadolu'da yaşayan halk tarafından yapılmakta olan el sanatları Türklerin Anadolu'ya

yerleşmelerinden sonra daha da önem kazanmıştır. Bu tarihten sonra çeşitli el sanatları ile uğraşan kesim kendi örgütlerini kurmuştur(Yazıcıoğlu,1983:250).

12. yy 'da Anadolu'da gelişen Ahilik Teşkilatı 15. ve 16. yy' dan sonra dini ve siyasi yönleri zayıflayarak ekonomik yönü ağır basan bir teşkilat olmuştur. Ahilik Teşkilatının el sanatlarının gelişimine olan katkıları, 16. ve 17. yy' da gelişme gösteren Batı Sanayi ve aynı yüzyıllarda Osmanlı Sarayının merkezi otoritesinin artması sonucunda azalmıştır. Endüstri Devrimiyle Osmanlı pazarlarına kolaylıkla giren ucuz ve kaliteli makine ürünleri ile el yapımı ürünler yarışamamış ve el sanatları giderek çökmüştür (Şahin, 1997:396).

Cumhuriyet döneminde değişen çağ, teknolojik ilerlemeler ve endüstri toplumuna yönelme gibi nedenlerle ağır emeği ve özveriyi gerektiren el sanatları, fabrika üretimi malların seri ve ucuz bir şekilde üretilmesi karşısında gerilemiştir. Sanayi devrimi, yabancı malların ülkeye kolayca girmesi ve alternatif sanayi üretim biçimlerinin oluşması el sanatları yapan sanatçıların azalmasına yol açmıştır (Öztürk,2003:94).

2.2. El Sanatlarının Sınıflandırılması

El sanatları hammaddelerine göre aşağıdaki şekilde sınıflandırılmaktadır.

Hammaddesi lif olan el sanatları; dokuma, örgü, keçe

Hammaddesi ağaç olan el sanatları,orak, saban, müzik aletleri

Hammaddesi toprak olan,çanak, çömlek, seramik

Hammaddesi taş olan,mermer, lüle taşı, oltu taşı

Hammaddesi maden olan,demirden, pirinçten yapılmış eşyalar

Hammaddesi cam olan, göz boncuğu, vitray

Hammaddesi deri ve hayvansal atık olan el sanatları, saraç işleri, cilt işleri

Hammaddesi saz, kabuk, ince dal olan el sanatları, sepet, mobilya yapımı gibi örnekler(Öztürk,2003:114-119).

2.3.İstanbul İli Hakkında Genel Bilgi

İstanbul 41° K, 29° D koordinatlarında yer alır. Batıda Çatalca Yarımadası, doğuda Kocaeli Yarımadası'ndan oluşur. Kuzeyde Karadeniz, güneyde Marmara Denizi ve ortada İstanbul Boğazı'ndan oluşan kent, kuzeybatıda Tekirdağ'a bağlı Saray, batıda Tekirdağ'a bağlı Çerkezköy, Tekirdağ, Çorlu, Tekirdağ, güneybatıda Tekirdağ'a bağlı Marmara Ereğlisi, kuzeydoğuda Kocaeli'ne bağlı Kandıra, doğuda Kocaeli'ne bağlı Körfez, güneydoğuda Kocaeli'ne bağlı Gebze ilçeleri ile komşudur. İstanbul'u oluşturan yarımadalardan ÇatalcaAvrupa, Kocaeli ise Asya anakaralarındadır. Kentin ortasındaki İstanbul Boğazı ise bu iki kıtayı birleştirir. Boğazdaki Fatih Sultan Mehmet ve Boğaziçi Köprüleri kentin iki yakasını birbirine bağlar. İstanbul Boğazı boyunca ve Haliç'i çevreleyecek şekilde Türkiye'nin kuzeybatısında kurulmuştur.

Şekil 1: İstanbul

İstanbul'un iklimi, Karadeniz iklimi ve Akdeniz İklimi arasında geçiş özelliği gösteren bir iklimdir, dolayısıyla İstanbul'un iklimi ılımandır. İstanbul'un yazları sıcak ve nemli; kışları soğuk ve yağışlıdır. Nem yüzünden, hava sıcaklığı olduğundan daha soğuk hissedilebilir.

İstanbul, Türkiye'nin en büyük şehri ve siyasi olarak eski başkentidir. Kara ve deniz ticaret yollarının bir kavşağı olması ve stratejik konumu nedeniyle Türkiye'de ekonomik yaşamın merkezi olmuştur. Şehir aynı zamanda en büyük sanayi merkezidir. Türkiye'deki sanayi istihdamının %20'sini karşılamaktadır.

İstanbul İlinin Tarihçesi

İstanbul'un yerleşim tarihi Paleolitik Çağa değin uzanır. Yapılan kazılar sonucunda Yarımburgaz Mağarasında Paleolitik Çağa, Fikirtepe ve Pendik'te ise Kalkolitik Çağa ait buluntular ele geçmiştir. Ayrıca Sarayburnu'nda Trakyalıların kurduğu Lygos adlı bir kentin duvar kalıntılarına, Kadıköy'de de Fenikelilerden kalma yapı kalıntılarına rastlanmıştır. Bugünkü kentin çekirdeğini oluşturan ilk yerleşmeler, İÖ 7. yüzyılda Megaralılar tarafından kuruldu. Yunanistan'dan kaçan Megaralılar bugünkü Kadıköy ve Moda burnunda yerleşmişlerdir. Megaralılar kente önderlerinin adını vererek Byzantion dediler. Ulaşım ve savunma açısından üstün bir konumdaki Byzantion, kuruluşunu izleyen iki yüzyıl boyunca hızla büyüdü. İÖ 5. yüzyılda, parası Yunan kolonilerinde geçen bağımsız bir ticaret kentiydi (Anabritannica, C:17.1992:56).

İ.S.74 yılında Bithynia Kralı Nikomedis IV, vasiyet yoluyla ülkesini Roma'ya bıraktı. Roma İmparatorluğuna bağlayan Byzantion, İ.S. 73'te Roma'nın Bithynia-Pontus eyaletinin sınırları içindeydi. İ.S. 323'te Constantinus I, Roma İmparatorluğu'na ikinci bir başkent seçmeye karar verdi. Önce Roma'nın efsanevi kurucusu Aeneas'ın geldiği yer olan Truva'yı seçen Constantinus I, rüyasında tanrı tarafından başka bir yer bulması tavsiye edilince, ikinci başkent olarak Byzantion'u seçti. İ.S. 324'te kentin inşasına başlandı. Kent daha sonra, kurucusunun adından hareketle Constantinopolis diye adlandırıldı. Roma İmparatorluğu, 395'te ikiye ayrıldıktan sonra Constantinopolis, Doğu Roma İmparatorluğu'nun merkezi oldu. Ortaçağ boyunca Hristiyanlığın, kültür, sanat, siyaset ve ekonomi bakımından en önemli merkeziydi.

1261'de Constantinopolis, Bizanslıların eline geçti. 1453'te II. Mehmet tarafından Osmanlı topraklarına katıldı. Bizanslılar Haliç'in ağzına zincir gerdiler, kentin kapılarını taşlarla örerek kaptılar. Bu sırada Rumeli, Beylerbeyi Karaca Paşa, Misivri, Ahyolu ve Vize kalelerini alarak, kuşatma sırasında buralardan İstanbul'a yardım gelmesini önledi. Kentte nüfusun artması için Müslüman mahalleleri oluşturuldu. Daha sonra İstanbul'u Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti olarak ilan eden Fatih, orada yaşayan Rum, Ermeni ve Yahudiler'in de can ve mal güvenliğini de sağlayacağını açıkladı. Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi dönüşünde Müslümanlar'ın kutsal emanetlerini kente getirmesi ve Halife unvanını almasından sonra kent, İslam dünyasının da merkezi oldu. İstanbul adının da bu dönemde oluştuğu sanılmaktadır. Kurtuluş savaşı sırasında itilaf devletlerinin kuşatmış olmasından dolayı, Mustafa

Kemal tarafından Anadolu’da seferberlik ilan edilmiş ve itilaf devletlerine karşı vatani koruma çalışmaları başlamıştır. Lozan Antlaşmasının imzalanmasından sonra İtilaf askerleri İstanbul’u terk etmişlerdir. İstanbul özellikle 19. yüzyılda çok büyüdü ve kentteki nüfus oranı giderek artmaya başladı (Grand Master Genel Kültür Ansiklopedisi, 1992.C:21:539).

Günümüzde İstanbul sağlık ve eğitim merkezi, aynı zamanda basın yayın dünyasının kalbi ve Türkiye’nin kültür ve sanat merkezidir.

2.4.Topkapı Sarayı Müzesi

Osmanlı hükümdarların İstanbul’da, Ayasofya ile Sarayburnu arasındaki arazide yer alan saraydır. Padişahın ailesi ile yaşadığı hem konut görevi hem de resmi yönetim yeri görevi yapmıştır. Bugün Atatürk’ün emri ile 1924’ten beri müze olarak kullanılmaktadır. II. Mehmet İstanbul’u aldıktan sonra bugünkü Beyazıt semtinde İstanbul Üniversitesi’nin merkez binasının bulunduğu yerde bir saray yaptırmıştır. Bir süre sonrada hem Haliç’e hem Boğaz’a hem de Marmara Denizine egemen bir konumda olan bir tepenin üstünde bugünkü sarayın ilk yapıları yaptırıldı ve adını Saray-ıCedid-i Amire (Yeni Saray) denmiştir (Anabritannica, C:30.1992:126).

Şekil 2 : Topkapı Sarayı

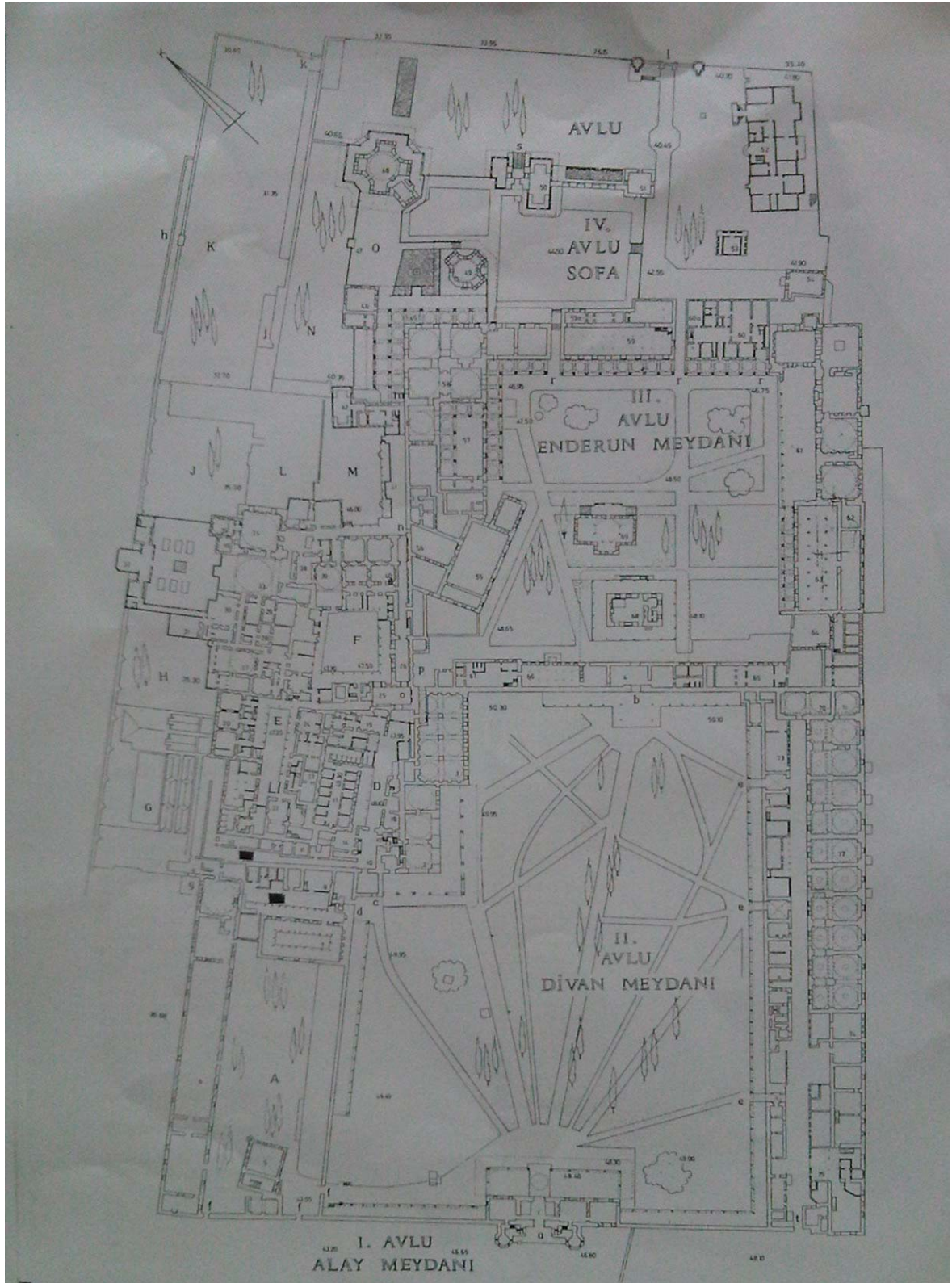
Osmanlı padişahlarının Fatih Sultan Mehmed’den Sultan Abdülmecid’e kadar oturdukları ve devletin işlerini buradan yürüttükleri saray İstanbul’un eski adı Zeytinlik olan Sarayburnu’nu bütünüyle kaplar. Bu tepenin üzerine kurulan sarayın çeşitli devirlere ait bina ve bahçeleri Sur-i Sulatan-i adıyla anılan ve 1478’de yapılmış 1400 m’lik bir surla çevrilmiştir. Surun çeşitli biçimlerde 28 kulesi vardır. Ana giriş bugünde

olduğu gibi Ayasofya arkasındaki Bab-ı Hümayun adı verilen kapıdan sağlanır(Türk Ansiklopedisi,1982:307).

Sur-i Sulan-i üzerinde Otluk Kapısı, Bab-ı Hümayun, Soğukçeşme Kapısı ve Demir kapı Bizans suru üzerinde de Topkapı, Değirmen Kapı ve Balıkhane kapısı olmak üzere yedi büyük giriş vardır. Yani sarayın yapımına ne zaman başlandığı konusunda bilgi yoktur. Kaynaklar 1461 ve 1468 arasında değişen tarihler vermektedir (Anabritannica, C:30.1992: 126).

Topkapı sarayı Müzesi,86.000 adet paha biçilmez müzelik koleksiyonu ve mimari ile dünyanın en büyük ve en ihtişamlı müze saraylarından biridir. Osmanlı uygarlığının şaheseri olan saray, organik mimariye sahiptir. Topkapı Sarayı Müzesi, kubbe altı Arz Odası, Enderun Kütüphanesi, Sefa köşkü, Bağdat Köşkü, Revan Köşkü, Sünnet Odası, Harem, Zülüflü Baltacılar Koğuşu başta olmak üzere 14 adet sergi mekanı ile hastane, hamamlar, cami ve mutfakları içinde barındırmaktadır (Bilgin, 2010:38).

Topkapı Sarayı İşlevsel olarak üç esas bölümden oluşmaktadır. Birinci Birun, ikinci Enderun ve üçüncü Haremdir. Bab-ı Hümayun'dan girilen en dıştaki birinci avluya Alay Meydanı denir. Çinili Köşk, Arkeoloji Müzesi, Darphane, Muhafız Alay Meydanı'ndan Babüs Selam Kapısı'na girilir. İkinci avlu ve Babüs Selam Divan Meydanı'na yani Adalet Meydanı'na açılır (Bknz. Şekil 3-4). Burada padişahların devlet törenleri, cenaze, cülüs, bayram kabulleri yapılmıştır. Babüs Selam Kapısı'ndan üçüncü bir avlu ile BabüsSaade'ye geçilir ve burada özenle gizlenen Harem yapıları mevcuttur. Vezir yolu ise Divan'a giden yoldur. Bu avluda; sağda mutfaklar, helvahane, kiler-i amire bulunmaktadır. Solda ise Divanhane ve Divan- Hümayun yer almaktadır. Burayı Harem'e bağlayan bir kapı vardır. Has Oda sultanın şahsi odasıdır, bugün Mukaddes Emanetler Dairesidir. Harem ise padişahın özel hayatını yaşadığı ailesi ve efradının evidir, 400 odası vardır. Harem'de; harem ağası, kızlar ağası, hünkar sofası, selamlık, kadın efendiler odası, ocaklı sofa, padişahların odaları, şehzadelerin mektebi, haseki daireleri, gözdeler dairesi, havuzlu köşk ve altın yol bulunur. Hazine eserlerinin sergilendiği Fatih köşkü de burada yer almaktadır. Hazine Fatih köşkünün dört salonunda sergilenmektedir. Sarayın dördüncü avlusunda; IV. Murat'ın yaptırdığı Bağdat Köşkü, Revan Köşkü, Mecidiye Köşkü ve ünlü çini duvarları olan Sünnet Odası gibi değişik Köşkler vardır (Bknz. Şekil 3-4). Beşinci avlu ise; spor, cirit, ata binmek ve avlanmak maksadı ile kullanılan büyük bir bahçedir (Bilgin, 2010:39).

Şekil 3: Topkapı Sarayı Krokisi

Topkapı Sarayı'nın bugünkü durumunu gösteren planı

I. AVLU / ALAY MEYDANI

a. Orta Kapı / Bâbü's-selam

II. AVLU / DİVAN MEYDANI

A. Has Ahır
B. Zülüflü Baltacılar Ocağı Avlusu
P. Kuşhane Taşlığı

a. Akagalar Kapısı / Bâbü's-saade
c. Araba kapısı
d. Baltacılar kapısı
e. Mutfaqlara giden kapılar
f. Meyit kapısı
t. Mutfaqlara erzak kapısı

1. Orta Kapı girişi
2. Kubbealtı
3. Dış hazine
4. Bâbü's-saade girişi
5. Beşir Ağa Camii ve hamamı
6. Raht hazinesi
7. Zülüflü Baltacılar Koğuşu
8. Baltacılar Camii
13. Adalet Kulesi
70. Şekerciler mescidi
71. Şekerciler (Helvahane)
72. Mutfaklar
73. Aşçılar personel daireesi
74. Aşçılar mescidi
75. Tablakârlar koğuşu

III. AVLU / ENDERUN MEYDANI

p. Kuşhane kapısı

55. Ağalar Camii
56. Harem Camii
57. Has Odalılar koğuşu
58. Hırka-i Saadet Dairesi
59. Hazine-i Hümayün hademeleri koğuşu
60. Kilerli koğuşu
61. Fatih Koşku (İç hazine)
62. Hamam bölümü
63. Seferli koğuşu
64. II. Selim hamamı küllhanonu yeri, yeni Enderun Mektebi
65. Kapı Ağası daireesi / Büyük Oda
66. Ak Ağalar koğuşu
67. Kapıağası hamamı ve kulesi / Küçük Oda
68. Arz Odası
69. III. Ahmed Kitaphığı / Enderun Kitaphığı
66. Ak Ağalar koğuşu

IV. AVLU / SOFA—İ HÜMÂYÜN

O. Sultan İbrahim Taşlığı

1. 3. Yeri kapısı / Serdab kapısı
s. Sofa ya da Kule kapısı
45. Hırka-i Saadet revakı
46. Sunnet Odası
47. İfrariye Kameriyesi
48. Bağdar Koşku
49. Revam Koşku
50. Sofa Koşku

51. Başlala Kulesi / Hekimbaşı Odası
52. Mecidiye Koşku
53. Esvap Odası
54. Sofa Camii

HAREM

C. Meyit Yokuşu
D. Karagalar Taşlığı
E. Cariyeler Taşlığı
F. Valide Sultan Taşlığı
G. Hastane avlusu
H. Harem bahçesi
İ. III. Osman Taşlığı
J. Şimşirlik
K. Fil Bahçesi
L. Havuz yeri
M. İkballer Taşlığı
N. İncirlik

g. Şal kapısı
h. Yalı Koşku kapısı
j. Fil Bahçesi kapısı
k. Fil kapısı
m. Mabeyn kapısı
n. Cimler Mesveret yeri—Harem kapısı
o. Büyük Harem kapısı

11. Meşkhane hamamı
12. Meşkhane
14. Kara Ağalar Camii
15. Cariyeler hastanesi
16. Cariyeler hastanesi
17. Kara Ağalar daireesi
19. Şehzadeler Mektebi
19a. Kızlar Ağası daireesi
20. Cariyeler daireesi (ustalar)
21. Cariyeler koğuşu
22. Cariyeler daireesi
23. Cariyeler daireesi
24. Cariyeler mutfakı
25. Harem girişi nöbet yeri
26. Altın Yol
27. Valide Sultan daireesi
28. Valide Sultan hamamı
29. Hünkâr Hamamı
30. I. Abdülhamid has odası
31. III. Selim has odası
32. III. Osman Koşku
33. Hünkâr Sofası
34. III. Murad has odası
35. I. Ahmed okuma odası
36. Yemiş Odası
37. Veliâhd daireesi
38. Çesmeli Sofa
39. Ocaklı Sofa
40. Başkâdın daireesi
41. Altın Yol
42. Mabeyn Dairesi
43. Şimşirlik
44. Havuz

Şekil4: Topkapı Sarayı Planı

2.5.Türk ve İslam Eserleri Müzesi

Türk ve İslam Eserleri Müzesi 1914'te ziyarete açılmıştır. Aynı zamanda Osmanlı Devletini son müzesi olma özelliğini taşımaktadır (Akbank Kültür ve Sanat,2002:9).

Şekil 5: Türk ve İslam Eserleri Müzesi

Evkaf- ı İslamiye Müzesi adıyla Şeyhülislamın öncülüğünde Osmanlı Devleti'nin kurduğu son müze olan Türk İslam Eserleri Müzesi, Süleymaniye Külliyesi İmaretler Bölümü'nde açılmıştır. Türk İslam dünyasının en kapsamlı müzesidir. 1983'te Sultanahmet'teki İbrahim Paşa Sarayı'na taşınmıştır. Taş bina olan İbrahim Paşa sarayı, Kanuni Sultan Süleyman tarafından tamir ettirilerek, 1520 yılında vezirine armağan edilmiştir. 16.yy. Türk mimarisi örneğidir. Ünlü At Meydan'ındaki eski hipodrom üzerine inşa edilen bina, eğlence ve oyunların seyirlik binası olmuştur. Sonraları Mehtherhane Arşiv Binası olmuş, maliyenin evrak hazineleri burada korunmuştur. Son dönemlerde bir bölümü hapishane ve dikimevi olarak kullanılmış olan İbrahim Paşa Sarayı'nın Divan Hanesi ve Merasim Salonu 1965-1983 yılları arasında Türk İslam Eserleri Müzesi olarak açılmıştır. Türk İslam Eserleri Müzesi Halı, El Yazmaları ve Hat Sanatları, Ahşap Eserleri, Seramik- Çini- Cam Eserleri, Maden Sanatı, Taş Sanatı ve Etnografya bölümlerinden oluşmaktadır (Bilgin,2010:66).

İbrahim Paşa Sarayı'nın giriş katı müzenin giriş katı, müzenin giriş kapısı, hediyelik eşya salonu gibi alanlara ayrılmıştır. Bir iç avluyla bölünen birinci katında

eski bir Türk kahvehanesi yer almaktadır. Etnografya bölümünde, yakın döneme kadar sürmüş olan göçebe kültürün önemli ürünleri yer almaktadır. Aynı bölümde kasaba ve kent yaşamına geçişte kesitlerin yer aldığı örnekler bulunmaktadır. Aynı katta Türk kahvesinde sergilenen eski kahve kültürü malzemeleri yer almaktadır. Müze bünyesinde uzun yıllar toplanan etnografik malzemeler ile çoğu kez kültürel çerçeve resimden koparılarak sergilenen pek çok sanat ürünü, yaratıldıkları amaç doğrultusunda, bir kullanım eşyası olarak tanıtılmaktadır.

Müzenin ikinci katı ise, tümüyle İslam Sanatına ayrılmıştır. 8.yy 'da başlayan müze koleksiyonu kronolojik olarak panolar eşliğinde sergilenmektedir. Sergide, Eyyübi, Memlükler ve Timurlu Döneme ait eserler yer almaktadır. 15.yy'dan 19.yy'a kadar Osmanlı Sanatı eserleri sergilenmektedir. Sarayın büyük merasim salonunda Türk halı sanatının erken örnekleri ve pek çok sanat eseri burada gözlenmektedir (İstanbul Ansiklopedisi,1994:316).

Müzede takıların bir kısmı etnografya bölümünde yer almaktadır. Buradaki takıların birçoğu dışarıdan satın alınarak müzeye gelmiştir. Diğer bir kısmı ise, maden bölümünde yer almaktadır. Burada ki eserler Cumhuriyetin ilk yıllarında türbelerin kapatılması ile müzeye getirilmiştir.

2.6.Kuyumculuk Sanatı

2.6.1.Kuyum ve Kuyumculuğun Tanımı

Kuyum ve kuyumculuk iki farklı kavramdır. Buna göre kuyumculuk, kıymetlisoy madenlerden ve değerli taşlardan süs eşyası, takı ve mücevher gibi süs eşyaları yapma sanatı olarak tanımlanmaktadır (Ayter, 1996:1). Bu sanat sonucu ortaya çıkan ürüne yani yapılan süs eşyalarına kuyum denmektedir. Bir diğer tanıma göre altın,gümüş v.b değerli madenlerin ya doğrudan ya da kıymetli taşlarla beraber işlenerekteki eşyası haline getirilmesine kuyumculuk denmektedir (Kuşoğlu, 1994:144).

Eski Türkler 'de "kuymak" madeni eritmek, "kuyum" ise tunç dökümü anlamına gelmektedir. Bu iş kolunda eser verenlere, değerli madeni eritip,şekillendirmeleri nedeniyle "kuyumcu" denmektedir.Kuyumculuk değerli değersiz, metal veya metal olmayan hammaddeleri işlemek suretiyle sanat eseri yapmaya yönelik faaliyetlerin tümüne denir. İnsanoğlutaş devrinden yani metallerin keşfinden önce kuyumculuğa başlamıştır. Kuyumculuk insanın güzelleşme ihtiyacını karşılamaktadır.Kuyumculuk

kavramı, kuyumculuk tarihi insanoğlunun tarihi kadar eskidir. Bugün kuyumcu denildiğinde akla ilk gelen, altın alım-satım işleriyle uğraşan sarraflardır. Halbuki kuyumculuk, altın alım-satım işiyle uğraşmaktan öte altın ve gümüş gibi madenleri işleyerek süs eşyası meydana getiren bir meslektir. Dolayısıyla kuyumculuk, kıymetli madenlerin önemini halen sürdüren ender ve önemli mesleklerdendir. İlk zamanlarda altın ve gümüşün az çıkarılmasıyla bağlantılı olarak ürünlerin sanatsal değerleri yüksektir (Kuşoğlu, 1994: 148).

Günümüzde ise toprağın altındaki madenlere eskiye oranla daha kolay ulaşılabilmektedir. Böylece altın ve gümüş takı üretimi artmaktadır. İnsanoğlunun madeni bulması ile başlayan bu sanat önemini her zaman korumuştur. Günümüzde ise gerek kalite, gerek teknoloji ve model olarak insanların beğenisini çekmeye çalışan kurumların oluşması, düzenli bir üretim ve pazarlamanın sağlanabilmesi için gerekli şartların oluşturulmuştur. Kuyumcular, üretime katıldıkları aşamaya göre özel isimler almışlardır. Altın yada gümüşü haddeleyip, çıkan ürüne ilk biçimi verenlere “sadekar” denir. Değerli taşları yerlerine koyan kişi “mıhlayıcı” aynı zamanda değerli taş konusunda uzman kişilerdir. Taşları yerine konan süs eşyası daha sonra sırasıyla “perdahçı”, “kalemkar”, “cilacı” tarafından son halini almıştır. Kaplama olarak hazırlanan takılarda çalışan bu kişilere “yaldızcı” ve “kaplamacı” da katılır. 18. yy.’ da yaygınlaşan bu tür sırlı boyama kuyumculukta yer almaya başlayınca “mineci” ustaları da üretim ekibine katılmaya başlamıştır (Kuşoğlu, 1994: 149).

2.6.2. Kuyumculuğun Tarihsel Gelişimi

Kuyumculuğun tarihsel gelişimi çok eski çağlara dayanmaktadır. Madenlerin bulunmasıyla başlayan kuyumculuk sanatı, günümüze kadar kendini koruyarak geliştirerek gelebilen ender mesleklerden biridir. M.Ö 8 binlerde Mezopotamya’nın Ur kentinde kuyumculuk sanatının ilk örneklerine rastlanmıştır. Özellikle Ur kenti mezarlarındaki hükümdar mezarlarından çıkan ürünler gerdanlık, küpe, saç tokası ve müzik aletleri gibi takı ve eşyalardır (Anabritannica, C:20.1998:125).

Şekil 6: Aztek kolyesi (Çelikkol, 2008:18)

Neolitik çağda, avcılık ve toplayıcılık düzeninden yerleşik düzene geçen Anadolu insanı, yakınlarının mezarına ölü armağanları koyma geleneğini de başlatmıştır (Meriçboyu, 2001:14).

İlkel toplumlarda insanların vücutlarını takı ile süslemeleri, törelere dayalı bir yapının olmasının yanı sıra dinsel, bütünsel inançlara da dayanmaktadır (Türe, 2004:14).

Şekil 7: Peru'da Bulunmuş Kulak Takısı (Çelikkol, 2008:18)

Antik takıların karmaşık kompozisyonları, detaylı ve özenli işçilikleri, onları inceleyenleri genellikle şaşırtmakta ve akla hangi aletlerle, hangi üstün teknik bilgiyle yapıldığı sorusunu getirmektedir. İnsanın yaratıcı gücünün bir uzantısı olan bu teknik gelişim, aynı zamanda insanın çevresindeki malzeme ile savaşını da göstermektedir. Kültürün en eski çağlarından itibaren insan ve teknik iç içe olmuştur. Hatta insanlık tarihinin sosyal devrimleri, her zaman, ancak teknolojik devrimler sonrası gerçekleşebilmişlerdir. Fakat fiziksel ve mekanik güçlerin yardımı ile dikey bir gelişim gösteren günümüz tekniği, ilk çağların teknik gelişim sürecinden çok farklı olmaktadır. İlk çağlardaki yaratıcı sanatçılar, egemen güçlerin desteğinde, insanlığın binlerce yıllık bilgi ve tecrübe birikimini, basit aletleri yaratıcılıkları ve pratik çözümleri sayesinde işlemiş, derinlemesine bir teknik gelişim yaratmışlardır. Onların çok geniş olan bilgi sınırlarını bugün tam olarak belirlememiz şüphesizki mümkün değildir. Fakat günümüze kadar gelebilen sanat eserleri, orantısal olarak, bugün ulaştığımız sonuçtan çok daha ileri düzeydedir. İlk insanların duvar resimlerindeki hayvan figürleri veya ana tanrıça heykelleri günümüz sanatçılarının estetik kavramları ile boy ölçüşebilecek

düzeyde eserlerdir. Ayrıca sanat ve teknoloji o dönemlerde birbirinden kopuk değildir(Türe ve Savaşçın,2000:26).

İlk Tunç çağında Anadolu'da ki çok zengin takı varlığı Troya ve Alacahöyük kral mezarlarında yapılan kazılarda bulunan örneklerle bilinmektedir. Ele geçen takılar dönemin zevkini ve gelişmiş bir kuyumculuğu yansıtmaktadır. Bu döneme tarihlenen takılar altın ve gümüşten yapılmıştır. Zincir,bilezik,başları değerli taşlarla süslü iğneler, saç tokaları ile taçlarda kabartma kalıba basma delik işi tel örme burma ve som döküm teknikleri kullanılmıştır (Köroğlu,2004:16).

Ölümler için mezarlara konan bu armağanlar arasında çeşitli taşlardan,hayvanların dişi, boynuz ve kemiklerinden, deniz kabuklarından yapılmış boncukdizileri, bilezikler ve yüzükler bulunmaktadır. Anadolu'nun Arkaik Dönem takıları eski yerleşim bölgesi olan Diyarbakır yöresinde Çayönü Tepesi, Orta Anadolu 'daÇatalhöyük, Aşıklar Höyük ve Köşk Höyük kazılarında çıkartılmıştır.Takılarınüretimi ve kuyumculuğun başlangıç tarihi bakır, gümüş ve altın madenlerininbulunmasıyla başlamıştır denilebilir (Meriçboyu, 2001:14).

Hitit uygarlığında mühürcülük oldukça önemli olmuştur. Kadın ve erkeklerin kendilerine ait yüzük biçiminde mühürleri vardır.Hitit imparatorluk çağı takıları hakkında gerçek buluntuların yanı sıra yazılı kaynaklarda rastlanan tanımlardan da bilgi edinilmek mümkündür.Hattuşa yakınlarındaki bir açık hava tapınağı olan yazılı kayadaki kabartmalarda Hitit kraliyet ailesinin giyim kuşamı ve takıları gösterilmiştir (Köroğlu,2004:20).

Urartu Sanatı, yeni Asur ve yeni Babil sanatlarına yakın benzerlik gösterir. Urartu nekropollerin de ki kazı buluntuların da hem kadınların hem de erkeklerin küpe taktığı, ön kol ve pazı bilezikleri kullandıkları görülür. Urartu bronz bileziklerinin bir bölümünde, halkanın üzeri mantarimsi çıkıntılarla süslenmiştir. Zamanla terk ederek sadece düz halkalı bilezikler üretilmiştir (Türe,2005:24-58).

Urartularda yaygın olan takılardan bir grubu bronz fibulalar oluşturulmuştur. Özellikle mezarlarda ele geçirilen bu çengelli iğneleri tipleri ve şekillerine göre tarihlendirmek mümkündür. Urartulardan günümüze ulaşan bir diğer önemli takı unsuru ise kemerler olmuştur. Kemerler arkadan çekiçlenerek kabartma ve bazı kısımlarında kazıma olarak Urartu tanrıları işlenmiştir (Köroğlu,2004:21).

Şekil 8:Avarlara Ait Küpeler**Şekil 9:** Avarlara Ait Küpeler

(Hınıslıoğlu,2009:21)

(Hınıslıoğlu,2009:23)

Frig Dönemi takıları arasında özellikle giysileri tutturmada kullanılan bronz ve gümüş fibulalar döneme damgasını vurarak moda yaratmış takı türü olmuştur. Frig Döneminde hayvan başı bilezikler ve kalın gümüş kemerlerde kullanılmıştır(Köroğlu,2004:23).

Lidya uygarlığında, Batı Anadolu kültür ve sanatının merkezi olmuş, Mısır dışında Helen ve Pers kültürleriyle de yakın ilişkiler geliştirmiştir. Bu dönemin zenginliği, “Karun kadar zengin” deyiimiyle günümüze ulaşmıştır. Lidyalıların, büyük bir b l m kral mezarlarında gün ışığına çıkarılan altın, gümüş, bronz ve yarı değerli taşlardan çok sayıda kap kakak, litürjik eşya veya takı  rnekleri “Karub Hazinelei” adı ile tanınmakta ve Uşak Müzesi’nde sergilenmektedir.Paktolos  ayı’nın getirdiği altınları işleyerek, sanat ve bilimde zengin ve parlak bir uygarlık yaratan Lidyalılar ilk kez elektrondan para basmışlardır. Lidyalıların Manisa yakınlarındaki başkentleri Sardes’ te Paktolos  ayından topladıkları altınları işledikleri atölyeleri ile satış dükkanların kalıntıları burada sürdürülen arkeolojik kazılarda gün ışığına çıkarılmıştır. Eski  ağ’da Paktolos  ayı gibi altın taşıyan ırmağların sığ kıyılarına koyun postları gerilip, ırmağın getirdiği altın zerreciklerinin bunların üzerinde toplanması sağlanmışır. Elde edilen altın gümüşle karışıktır. Elektron adı verilen altın gümüş karışımı ilk kez Sardes’te rafine edilerek saf altın elde edilmiştir (Köroğlu,2004:24).

Özellikle M.  4 bin yıllarında değerli madenlerin bulunmasıylakuyumculuğun tarihi başlamıştır. Bu tarihte kuyumculuk çok gelişmiş olup, değerli rnekler, kuyumculuk tekniği ile tasarımıdaki gelişmişliği kanıtlamaktadır.M.  3.yüzyılda Anadolu’nun batı yarısında birbirinden değerli pek çok takıbulunmaktadır. Lydia devletinin egemen olduğu   Batı Anadolu ‘da ise başkentSardes kuyumculuğunun merkezi olarak bilinmektedir. Daha sonraları ise Antiokhia(Antakya) ilse

Aleksandria(İskenderiye) faaliyete geçmiş olmasına rağmen M.Ö2. yüzyılın yarısında başlayan, birinci yüzyılda yoğunlaşan ekonomik sıkıntı, takıüretimini de sıkıntıları da beraberinde getirmiştir. Anadolu'nun, Roma'ya bağlı bireyalet olduğu dönemde ise konu edilen ekonomik sıkıntılar Roma dönemikuyumculuğunda da yaşanmıştır (Meriçboyu, 2001:150).

Şekil 10: Üzerlerinde Mitolojik Yaratık Bulunan Küpe(Çelikkol,2008:21)

Persler neredeye tüm Anadolu'yu egemenliği altına almıştır. Anadolu'nun doğu sanatı ve desenleriyle tanıştığı bu dönemde değerli ve yarı değerli taşların kullanımı artmıştır. Bu dönem takılarında sıkça üçgen ve baklava gibi geometrik şekiller kullanılmıştır(Köroğlu,2004:24).

Yunan Sanatı M.Ö. 2. yüzyıldan başlayarak kendi özgün çizgisinde geometrik, orientalizan ve arkaik üslup aşamalarını daha sonra klasik üsluba ulaşır. Dönemin altın ustaları, yapıtlarında tarihsel ve mitolojik konuların yanı sıra, geyik, at, aslan, kartal, kumru, güvercin gibi hayvan figürleri; Afrodit, Nike gibi tanrıçalar ve aşk tanrısı Eros'a yer verilmesinin nedeni takıların çoğunlukla kadınlar için yapılmış olmasıdır. Yatay delikli altın boncukların arasına, dikey askı halkalı altın top ve sarkaçlar takılmış kolye dizileri ortaya çıkmıştır. Bu kolyeler, Helenistik ve Roma imparatorluk dönemlerini kapsayan uzun bir süreçte popülerliğini korumuştur. Helenistik dönemde, Pers hazinelerinde biriken altın ve gümüş stoğunun dolaşıma girmesi, gündelik hayatta gösterişli altın takıların kullanımını yaygınlaştırmıştır. Lüks ve kaliteli takılara olan yoğun talep, Helenistik dönemde uzmanlaşmış kuyumcu atölyelerinin toplandığı merkezlerin gelişmesini sağlamıştır.Roma kuyumculuğunun özgün form ve teknikleri M.S. 2. yüzyılda doğar ve imparatorluğun uzak eyaletlerine kadar yayılmıştır. Helenistik dönemin aşırı karmaşık ve zarif takılarına karşın, Romalı kuyumcular güzel ve sade takılar üretmişlerdir. Helenistik dönemin kuyumculuk merkezleri olan İskenderiye ve Antakya önemlerini sürdürmüştür. Bu dönem takılarında süs taşlarının kullanımı artmış ve daha az altın kullanarak renkli ve etkileyici görüntüler elde etme

isteği ön plana çıkarmıştır. Safir, topaz, zümrüt ve yakut gibi sert süs taşları hatta tıraşlanmamış elmaslar doğal şekilleriyle parlatılarak takılara yerleştirmiştir(Türe,2006:16-58).

Helenistik Çağ'daki iri ve gösterişli formlar çeşitli bitki tohumları ile hayvan insan eros ve nikeisis-hator, ve Herakles düğümü olarak adlandırılan geçmeli kompozisyonlarla süslü takılar yaygınlık kazanmıştır (Köroğlu,2004:30).

Şekil 11: Üzerinde Zafer Tanrıçası Olan Roma Dönemi Kolye(Hınıslioğlu,2009:28)

Roma Döneminde değerli ve yarı değerli taş kullanımı artmıştır. Doğudan ve Mısırdan gelen ajur (delik işi),telkari, mine gibi süsleme teknikleri Roma takılarında da görülmüştür. Özellikle ajur, kabartma ve kazıma tekniklerinin bir arada kullanıldığı küpe ve bilezikler M.S.2.yüzyıllarda moda olmuştur. Zincir kolyeler, pandantifler, kolye sarkaçları, madalyonlar, iri renkli taşlı gerdanlıklar bu dönemde sevilen takılar olmuştur.

6.yüzyılda Constantinapolis(İstanbul) Roma İmparatorluğu'nun kuyumculuk merkezine dönüşmüştür. Antik sanat etkilerinin azaldığı, yerine Hıristiyanlıkla ilgili tema ve simgelerin geçtiği bu dönemde Constantinapolis atölyeleri kendine has teknik, form ve desenleri geliştirmiştir. Bizans kuyumculuğunun en karakteristik tekniği olan bölmeli mine tekniği, 10.yüzyılda hiçbir kültür ve dönemde görülmeyen üstün bir işçiliğe ulaşmıştır. Bizans sanatında yüzük, bilezik, taçların yanı sıra kemer ve kemer tokaları en önemli aksesuarlar olmuştur(Köroğlu,2004:37-39).

Bizans sanatında renkli taş kakma savat ve mine teknikleri ile oluşturulan renkli görünüm çok sevildiğinden kuyumculuğun yanı sıra farklı sanat alanlarında da yaygınlaştırılmıştır. Halk için çalışan kuyumcu atölyeleri ve satış yerleri Çemberli taş ve Beyazıt sınırları içinde kalmıştır. Saray için üretilen kuyumculuk örneklerinin

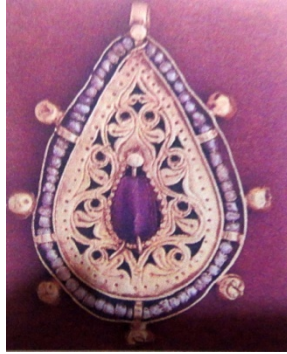
zenginliğinin ve bolluğunun halk için yapılan eserlerde bulmak mümkün değildir. Haç, sarkaç ve rolikerler hem kadınların hem de erkeklerin boyunlarında taşıdıkları Hıristiyan inancı simgeleri olduğuna inandıkları takılardır. Değişik form, süsleme tekniği ve tasvirlerle sahip yüzükler, evlilik asalet unvan işareti ve dini koruyucu gibi işlevsel olarak da kullanılmışlardır. Kadın takıları arasında kpelerde önemli yer tutmuştur. Halk arasında yılan başı protonlu, ortası açık bilezikler ile stilize edilmiş hayvan başlarının kullanıldığı bilezik ve halhallar yaygın bir şekilde kullanılmıştır (Köroğlu, 2004:43-49).

şekil 12: Bizans Dönemi (elikkol, 2008:31)

Orta ağ Avrupa'sın da toplumunun st tabakalarında mücevher kullanımı çok yaygındır. 13.yüzyıldan sonra küpe ve bilezik kullanımı kalkmış, buna karşılık talar ve diademler popüler olmuştur. 14.yüzyıldan itibaren ss taşı işlemeciliğinde yontarak şekillendirme ve fasetli yüzeylerle taşın ışıltılı kırma ve parlaklığını artırma tekniklerinin gelişmeye başlaması mücevher yapımında dönüm noktasıdır. 13.ve 14.yüzyıllarda modanın merkezi olan Paris, Venedik ve Köln kuyumculuk merkezi olarak gelişmiştir. Yeni ağın başlamasıyla Osmanlı İmparatorluğunun Avrupa ilerine kadar girmesi, önemli ticaret yollarının kontrolünü ele alması, çok önemli, ekonomik, kültürel değişim ve gelişim yaşanmasına neden olmuştur. Rönesans'ta kuyumcu atölyeleri dönemin çok yönlü dahi sanatçıları ıraklık eğitimine aldıkları birer okul gibidir. Seçkin sanatçılar olarak büyük saygı gören Rönesans kuyumcuları, dönemlerinin güçlü krallarının ve soylu yöneticilerinin himayesindeki mesleklerini teknik ve estetik olarak mükemmelliğe ulaştırmışlardır. Latince gemelliden türetilen gimmel ya da ikiz yüzükler, 16. Yüzyıl kuyumculuğun şaheser olmuşlardır. Tabanın da ki mil ile açılan iki bazen  halkadan oluşan bu yüzük, kapatıldığında mükemmel bir şekilde birleşip iki taşlı tek tek bir yüzük gibi grnmştir. Rönesans Döneminde mücevher, güzel sanatlar varılan artistik düzeye ulaşmıştır. Albrecht Durer, Hans Holbein ve Giulio Romano gibi usta sanatçılar kraliyet ailesi tarafından ödüllendirilmiştir. Onlar,

sanatçıları mineleme, kakma ve oyma işi kalıplamanın geleneksel becerileriyle, o güne kadar üretilenlerden daha üst düzeyde klasik sanattan yaratılan yeni modeller üretmek için teşvik etmişlerdir. Klasik sanatta yaratılan yeni motifler, yeniden yorumlanan Ortaçağın dini ve duygusal temalarıyla birleşmiştir. Bu konuda öncülüğü İtalya yapmıştır. 15. yüzyılın zarif fakat konservatif modelleri Benvenuto Cellini (1502–72) ile coşkulu heykel modellerine dönmüştür (Türe,2006:16-58).

Şekil 13: Bizans Dönemi (Türe ve Savaşçın, 2000:40)

Selçuklular, Bizans kuyumcuları ile doğu ustalarının tekniklerini birleştirerek yenibir sentez yaratmışlardır. Selçukluların Horasan ve Herat'ta ki kuyumculuk merkezleri, başkent olan Konya 'ya da katılmıştır. Artuk'lu Beyliğinin kuyumculukta önemli şehirleri olan Mardin, Şanlıurfa ve Diyarbakır ustalarıyla ünlü olmuştur (Kırtunç,1990:77-78).

Selçuklu Döneminde de takılar altın, gümüş ve bronzdan yapılmıştır. Altın statü simgesi olarak daha çok Selçuklu sultanları ve diğer soylular tarafından kullanılmıştır. Halk arasında yaygın olarak bronzdan yapılmış takılar tercih edilmiştir. Selçuklu takılarında en çok firuze,yakut ve inci kullanılan süs taşlarıdır. Takılar değişik isimlerle anılmıştır. Burgulu bileziklere dilmiş, savatlılara kabara ve tel şeklindeki bileziklere seve, boncuk dizisi şeklindekilere tor, manşet şeklinde olan geniş bileklilere kolçak denmiştir. But adı verilen büyük firuzeler nazardan korunma amacıyla aile büyükleri tarafından kız ve erkek çocuklarının alınlarına ve saçlarına takılmıştır. Halka ve hilal formu gösterişli küpeler Selçuklu hanımlarının kulaklarını süslemiştir. Selçuklu takıları arasında gerdanlıklar önemli bir yer tutmuştur. Selçuklu Döneminden günümüze ulaşan takı sayısı oldukça azdır. Selçuklulara ait altından yapılmış gerdanlık, küpe, yüzük ve özellikle kemer tokası gibi takılar Atina Benaki, Londra British Museum gibi farklı yerlerde dir. Selçuklulara ait olduğu düşünülen bu takıların çoğunluğu döküm

teknğinde yapılmış savat, ajur, kabartma, kakma, kazıma, telkari ve granür tekniklerinde süslenmiştir (Köroğlu,2004:49-52).

Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethi ile bir çağ kapanıp yeni bir çağ başlamıştır. Osmanlı Devletinin dönüm noktası olarak kabul edilmiş ve sınırlarını genişleterek büyük bir imparatorluk haline gelmiştir.

Osmanlı kuyumculuğu başlangıçta, Bizans ve Safevi üsluplarından etkilenmiştir. 16. yüzyıl diğer sanatların olduğu gibi Osmanlı kuyumculuğunun da en parlak dönemi olmuştur. Osmanlı Sarayındaki mücevher kullanımı Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethinden sonra artmıştır. Kuyumculuk padişahlar tarafından sevilmiş ve desteklenmiş bir sanat dalı olmuştur. Osmanlı saray takıları arasında sorguç, hotoz, zülüflük, saç bağı, gerdanlık, iğne, çelenk, küpe, bilezik, yüzük, mühür, halhal, kemer, zincir, saat, köstek sayılabilmektedir. Osmanlı mücevherlerinde çok renklilik hakim olmuştur. Zümrüt, safir, firuze, elmas, inci, mercan, yeşim, sedef ve akik en sevilen taşlardır. Bunlar padişah ve ailesi için ustaların ellerinde şekillendirilmiştir. Altın işçiliği yapanlar *azengeran*, yarı değerli taşlar üzerine altın kakmacılığı yapanlara *zernişani*, işlemeci ve taş yontucularına *hakkakan*, ve taş parlatanlara *foyagen* denilmektedir. Takılar ve altından yapılmış eşyalar üzerindeki yuvalara, renkli taşların kaboşon adı verilen yalın ve doğala yakın formlarda yerleştirildiği görülür (Köroğlu,2004:50-55).

Şekil 14: Zümrütlü Küpe, 19.yy. **Şekil 15:** Mavi Elmas Taşlı Yüzük, 19.yy.

(Bilirgen,2005:122).

(Bilirgen ve Murat,2002:155).

Osmanlı Döneminde, eski zamanların bütün ustalarından ve kuyumculuk tekniklerinden yararlanılmıştır. Osmanlılar'da kuyumculuğun en görkemli günleri Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman dönemlerinde yaşanmıştır. Saray ve

padişahların kuyumculuğa büyük ilgi göstermişler ve bu sanatkarlara sermayeyardımları yapmışlardır (Temizocak, 1982: 342).

Şekil 16: Altın İncili Kemer, 18.yy

(Bilirgen ve Murat, 2000: 208).

Şekil 17: Sorguç, 17.yy

(Bilirgen, 2011: 62).

Evliya Çelebi o dönemdeki kuyumcuları şu yazılarıyla anlatmaktadır: *“Bu kuyumcular esnafına şöhret veren Sultan Selim-i Evvel ve Sultan Süleyman Handır. Zira bu iki padişah Trabzon şehri tahtgahında doğmuşlar ve ikisi de kuyumculuk sanatını tahsil etmişti”* diye söz etmektedir. Ayrıca, kuyumcu esnafının geleneklerini hiçbir esnaf zümresinde görülmemiş adetlerini Kağıthane’de toplanan *“Kanun-ı kuyumcu Süleyman Han üzere on gün on gece, bazen yirmi gün cemiyet-i Kübra”* ettiklerini taşra kuyumcularını da davet ettiklerini, kuyumculara özgü Kağıthane şenliklerine Osmanlı padişahının da mutlaka katıldığından bahsetmektedir (Sakaoğlu, ve Akbayar, 2000: 114).

Bu döneme ait en önemli özellikleri arasında, altın yüzeylerde savat işçiliğiyle beraber, demir, tutya, yeşim, necef üzerine altın kakma rumi, hatayi, çiçek desenleri, yine altınla yapılan çok kademeli kabartma ve oyma süslemeler sayılmaktadır. 17. yüzyılda Osmanlı kuyumculuğunda tekrar bir sadeleşme görülür. Avrupa etkisinin görülmeye başlandığı 17. yüzyıldan itibaren, eserlerde kalem işi, kabartma tekniği ve mine işçiliğiyle kaplı yüzeyler, elmas, yakut, zümrüt, turmalin, Seylan taşı ve incilerle süslenmiştir (Kaplan, 2004: 22).

Osmanlı kültüründe kadınlar kadar olmasa bile erkekler de takı takmışlardır. Padişahların devlet adamlarının ve saraylı kadınların taktıkları sorguç, statü simgesi olmuştur. Zamanla yaygınlaştığından, gelinlerin de başlarını süslemiştir. Osmanlı kadınları arasında, 17. Yüzyıldan itibaren, oldukça yüksek ve yukarıya doğru daralan veya tersine altta dar olup üste genişleyen İlhanlı dönemi saray kadınlarının hotozları moda olmuştur. Kadınları bu başlıkların veya baş örtülerinin üzerine, saçlarına ve

giysilerinin göğüs kısmına elmastan çiçek, arı, kelebek, fiyonk, ay ve yıldız şeklindeki toka ve bronzlar ile bir veya birkaç adet sorguç takmışlardır. Kemerler hem kadın, hem de erkekler tarafından giysilerin tamamlayıcısı ve süs eşyası olarak kullanılmıştır (Koroğlu,2004:57).

18.yüzyılın ortalarından itibaren Rokoko biçimler Osmanlı kuyumcularını etkilemiştir. Klasik üsluptan çok Avrupa beğenisi revaçtaydı (Murat, 2003:18).

19. yy. Osmanlı saray kadının baş tuvaleti, serpuş üzerine takılan ay, yıldız, divanhane çivisi, lokum, kabakçiçeği, arı, kelebek, menekşe iğnelerden oluşuyordu.

18.,19.yy’ da elmaslı, incili ve mine ve mücevher işçiliğinin seçkin örneklerini yansıtmıştır (İrepoğlu, 1996:32).

Şekil 18:Broş, 19.yy.
(Türkoğlu,1990:75).

Şekil 19:Ok Atma Yüzüğü,17.yy
(Bilirgen ve Murat,2002:168).

Günümüzde ise kuyumculuk sektörünün büyüme hızı özellikle 1990’lı yıllarda artmıştır. Sektörde işletmelerin gittikçe büyümesi ve ihracata yönelik üretimin artması ile el emeği ağırlıklı üretimden, teknoloji ağırlıklı üretime doğru bir yönelim olmuş ve el emeği ile çalışanların sayısında azalma görülmüştür. Yurt içi ve yurt dışı pazarlarında söz sahibi olabilmek için takı dizaynına önem verilerek bu alanda eğitim kurumları açılmıştır (Kaplan, 2004:32- 37).

2.6.3.Kuyumculukta Kullanılan Ham Maddeler

Kuyumculukta kullanılan belli başlı madenlerin en basında altın gelmektedir. En değerli metal olduğundan altının yeri her zaman insanlar için farklı bir önem taşımıştır. Gümüş, bakır, platin, radyum, paladyum, kadmiyum, demir, nikel, cıva, kalay, çinko,

alüminyum, iridyumda kuyumculukta kullanılan diğer değerli metallerdir (Ayter, 1996:10).

2.6.3.1.Altın

Altın parlaklığı ve rengi nedeniyle insanoğlu tarafından ilk olarak fark edilen metallerdendir. Yumuşak ve işlenilebilir olması, karmaşık işlemlere tabi tutulmadan dövülerek şekil verilebilmesi, doğal altının neolitik ve kalkolitik dönemdeki önemini artırmıştır.Eski çağlarda altın genelde toprak yüzeyinden elde edilmiş, günümüzde olduğu gibi madencilik teknikleriyle toprak altından çıkarılmamıştır (Kaplan,2004:11).

Altın,elektron ve gümüş değerli metaller olarak bilinmektedir. Bunların içinde altın, bulunur bulunmaz kullanılabilir özelliğe sahiptir. Havadan ve sudan etkilenmediği için okside olmaz ve kararmaz. Diğerlerine kıyasla daha kolay işlenmektedir. Bu değerli özellikler ilk Tunç Çağ'ından itibaren altın ticaretinin giderek artmasına neden olmuştur.Anadolu ve yakın çevresinde altın madenleri bulunmaktaydı. Bunların içinde en ünlü olanı, Sardes antik kentinin içinden geçen paktolosçayıdır. Thmolos dağından doğan bu çay, Sardes'in içinden geçerek Hermos (Gediz)nehrine ulaşır. Altın taşıdığı için Lidyalılar paktolos çayına altın dalgalarıyla akan nehir demişlerdir (Meriçboyu,2001:16).

2.6.3.2.Gümüş

İlk çağların kuyumculuğunda gümüş altın kadar kullanılmış, ancak oksitlenip bozulabildiği için günümüze daha az sayıda gümüş takı ulaşmıştır. ilk çağlarda gümüşün esas kaynağı, bileşimi kurşun sülfür olan galen kristalidir. Gümüş atomları bu kristalde kurşun atomlarının yerine geçerek kristal yapısına girerler. Önemli bir başka gümüş kaynağıda elektromdur. Elektromun saflaştırılması sırasında gümüş altından ayrıştırılmış olur.Gümüşün maden kayasında ayrıştırılıp saflaştırılması yöntemi M.Ö. 3.bin yıl başlarında ana doluda bulunmuş ve buradan yayılmıştır (Türe ve Savaşçın,2000:21).

2.6.3.3.Bakır

İlk keşfedilen ve işlenilen madenlerden biridir. Çayönü, Çatalhöyük kazılarında neolitik çağa ait doğal bakırdan dövülerek yapılmış küçük aletler ile yüzük ve boncuk gibi süs eşyaları bulunmuştur (Köroğlu,2004:4). Bakır doğada hem doğal maden,hemde cevher

olarak mevcuttur. Doğal-bakır parçalarına dere yataklarında veya bakır cevherlerinin aşınmış üst tabakalarında rastlanır.Doğal-bakır az miktarlarda bulunur;bakır cevherleri ise hem bol,hem de daha yaygındır. Bakır cevherlerinden tasfiye yoluyla bol miktarda metalik bakır elde edilebilir.Bakır çok sıcakken (ak-kor haldeyken) de çekiçlenemez. Bu sebeple yumuşaması için ısıtılan bakır,hemen soğuk suya daldırılarak ılık hale getirilir (Erginsoy,1978:11).

Erime noktası düşük olan kurşun, İslam-öncesi devirlerde olduğu gibi, İslamlık devrinde de daha çok lehim alaşımlarında ve kolay okside olması nedeniyle soy madenlerin saflaştırılması işlemlerinde kullanılmıştır. Bazende bir miktar kurşun, döküm yapılacak olan bakır alaşımlarına, akıcılık vermesi için karıştırılmıştır (Erginsoy,1978:12).

2.6.4.Kuyumculukta Kullanılan Taşlar

Değerli taşların değeri sertlik derecesine göre belirlenir. Mohs sertlik skalasına göre, bir mineralin sertliğini bulmak için, sertliği bilinen mineral veya minerallerle, sertliği saptanacak olan mineral birbirine sürtülür ve sertliği bilinmeyen mineralin hangi minerali çizdiği ve hangisiyle çizildiği belirlenir. Sonuçta bu işleme göre mineralin sertliği bulunmuş olur (<http://tr.wikipedia.org>).

2.6.4.1.Kıymetli Taşlar

Tabiatta bulunan diğer minerallere göre daha güzel görünümlü olan, az bulunan ve daha kıymetli kabul edildikleri için mücevher olarak kullanılan mineraller ve kristallere verilen addır. Kıymetli taşlar mor ötesi ısın altında taklitlerinden farklı renklerde görünmektedirler (Ethem, 1990:101–125).

Kıymetli taşlar kendilerine has bazı özelliklere sahiptirler. Sert ve dayanıklı olan bu taşlar hemen ayırt edilmelerine neden olacak farklı renk dizilerine ve parlak kıvılcımlara sahiptirler. Güzel ve değerli eserler yaratabilmek için kesilebilen ve cıllanabilen mineral ya da organik maddelerdir. Çoğu değerli taş dünya kabuğunun ısı ve basıncıyla oluştuğundan mineraller olarak sınıflandırılmaktadırlar (Erkaplan, 2000:45).

Kıymetli taşlar arasında yer alan bazı taşlar şunlardır;

Elmas; Kimyasal bileşimi karbondur. Elmas kelimesi yenilmez,fethedilemez anlamına gelen yunan kökenli bir sözcük olan “adamas”kelimesinden gelir. Elmas doğadaki en sert mineraldir. Sertlik derecesi “10”dur. Elmaslar en genel olarak toprağın derinliklerinde,kayaların içince mükemmel yapısıyla kıvrımlı yüzeylere sahip bir yapıda veya yalıtılmış kristaller olarak görülür. Bu kristal aynı zamanda,eşkenar dörtgen şeklinde,yuvarlanmış köşeli ya da az kıvrımlı yapıdan,hemen hemen tam bir küre yapısına kadar değişim gösteren şekillerde bulunur.Şeffaf görünümlü elmaslar hemen hemen renksizdir. Fakat çeşitli sarı tonlarında veya nadiren kahverengiye çalan renkte olabilir. Çok nadiren mavi,donuk yeşil,pembe,menekşe rengi hatta kırmızı renkte olabilirler.İç ve dış yüzeylerden ışığın yansımaya bağlı olarak gerek toplum iç yansımının oluşmasına olanak veren yüksek kırılma değerinden ve gerekse olağan üstü sertlik derecesinden (kaynaklanan) eşsizliği,diğer kıymetli taşlara göre oldukça fazladır (Şenocaklı,2008:29).

Pırlanta; Elmas mineralinin işlem görmüş halidir. Elmas, ustasının elinde kesilip parlatıldıktan sonra pırlantaya dönüşür. Pırlantanın üst kısmına tabla adı verilir. Kenar kısmına ise taç denilir. Tam çevresine kuşak, dip kısmına külâh denir. Günümüzde pırlanta 57 kesimdir. Bu kesime “mele” adı verilir. Pırlanta 800 derece sıcaklığa dayanıklıdır. Pırlanta kesimi mükemmel olursa giren ışık yüzde yüze geri çıkar. Pırlantalar genellikle,renksiz veya saman sarısına kadar değişen sarı tonlara sahiptir. Kusursuz derecede renksiz olan taşlara olan talep çok daha fazladır. Yuvarlak kesim,oval kesim,markiz(mekik)kesim,damla kesim kalp kesim,zümrüt kesim atbaşı,kelebek vb. gibi çeşitli kesimler vardır (Şenocaklı,2008:40-41).

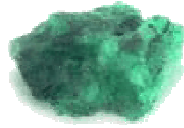
Yakut; Korindon cinsi saydam bir taştır. Pembeden koyu kırmızıya değişen renkleri vardır. Sertlik derecesi 9 dur (Meriçboyu,2001:21). Yakut rengi gümüşten,menekşe kırmızısına kadar değişmektedir. Eğer rengi çok pembe ise bu taşlar yakut olarak değil pembe safir olarak değerlendirilebilir. En kıymetli yakut en parlak kan kırmızısı olanıdır. Yakut kuvvetli ışıkla rengini bariz bir şekilde parlaklaşma ve üstün ışıltıya özelliğine sahiptir. Doğal yakutları ayırmak için ısıtma yöntemi kullanılır. Eğer taş gerçek değilse kırılmaktadır. Yakuta kırmızı rengini veren içindeki krom oranıdır. Yakut soyluluk taşı olarak bilinmektedir(Şenocaklı,2008:49).

Şekil 20: Yakut (<http://www.degerlitaslar.org/>)

Zümrüt; Beril çeşidi değerli bir taş cinsidir. Elmas ve inciden sonra gelen en değerli taşı ve en güzel örnekleri Ural dağlarındabulunmaktadır (Meriçboyu,2001:21). Zümrüt ismi eski çağlara dayalı bir isimdir. Latin kökenli smaragolus kelimesinden gelmektedir. Temel olarak bu taş(her ne kadar tüm cevher kalitesindeki yeşil beriller zümrüt olarak isimlendirilse de) berilin yeşil çeşidi olarak kabul edilmektedir. Zümrütler açık yeşil,koyu yeşil parlak veya yaprak yeşili olabilir. Zümrüt fazla parlaklığa sahip değildir. En parlakları orta koyuluktadır. Zümrütler en yaygın olarak zümrüt kesimi denilen kesimde kesilir. Bu kesim dikdörtgen şeklinde fakat köşelerden kesiktir. Zümrüt rengi ile diğer taşlardan ayrılmaktadır(Şenocaklı,2008:61).

Antik çağda bu taşlar kabaşon adı verilen tarzda kesilirdi. Bu kesimde,düz ya da bombeli olarak fasatsız kesilen taş çok parlatılırdı (Meriçboyu,2001:21).

Şekil 21: Zümrüt (<http://www.degerlitaslar.org/>)

Safir; Bu taş korindon grubunun mavi renkli türüdür. Safirler koyu mavi ve daha uzak bir mesafeden bakıldığında görülebilen mavi renge sahiptir. Safir parlatıldıktan sonra ışıktaki bakıldığında altı köşeli yıldız olarakta görülebilir. Safirin güzelliği renklerinden gelmektedir. Safken renksiz olan taşın içindeki demir ve titanyum taşın mavi yeşil olmasına yol açar. Safirler değerli çakıllar içinden çıkarlar. Pembe,menekşe rengi,yeşil safir sarı kahverengi safirlerde bulunmaktadır (Şenocaklı,2008:51).

Şekil 22: Safir (<http://www.degerlitaslar.org/>)

2.6.4.2.Yarı Kıymetli Taslar

Yarı değerli taşları kuyumculukta iki ana işlevi vardır. Bunlardan birisi altın ve gümüş takılarda yüzük taşı ve taş kakma olarak da kullanılmasıdır. Diğer işlevi ise ziynetten ayrı olarak boncuk,gerdanlık sarkaçları mühür,yüzük ve bazende bilezik yapılmasıdır. Yarı değerli taşların süsleyici unsurları yanında her bir taşın sihirli oluşu ve kendine özgü gücü olduğu inancıda yaygındır.

Yarı kıymetli taşlardan bazıları şunlardır;

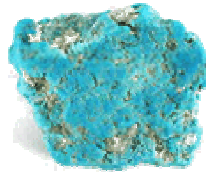
Akik; Değişik renklerde ve merkezleri bir olan kürelerden oluşan kalseduvan topraklarına akik denir. Bu tabakalar,silisli suların bıraktıkları silis çökelmeleriyle oluşmaktadır. Bu tabakalar kenardan merkeze doğru kalınlaşmaktadır. Tabakalar arasındaki silis çökmesi sırasındaki oluşumlar birbirinden farklıdır. Bu nedenle tabakalarda oluşan taşlar renklerine ve saydamlık derecesine göre isim almaktadır (Meriçboyu,2001:20).

Tipik rengi mavi,beyaz,gridir. En değerli türleri şeffaf ile yarı saydam arası olan kahverengimsi sarı,kırmızı, siyah yeşil,siyah beyaz,gri beyaz olan onixs taşlarıdır. Hepsi kabaşon şekilde ya da damla şeklinde kesilir. Günümüzde en değerlisi pırasa yeşili olarak bilinen parlak yeşil renge sahip akiktir (Şenocaklı,2008:79).

Şekil 23: Akik (<http://www.degerlitaslar.org/>)

Firuze (Turkuaz); Bu bir süs taşıdır. Merkezinde kuvvetli renge sahip dışı ise daha açıktır. Mavi beyaz,gök mavisi,açık yeşile çalan mavi,açık yeşil tonları arasında olup genellikle mattır. İnce parçalar yarı şeffaf özellik gösterir. Sertlik derecesi kademeli olarak 5-6 derecedir. Yumuşak ve yaşayan bir taştır en çok bilinen taşlardandır. Tercih edilen renk kuvvetli gök mavisidir. Nazara karşı koruduğu talih arttırdığı söylenir (Şenocaklı, 2008:59).

Şekil 24: Firuze (<http://www.degerlitaslar.org/>)

Topaz; Sert çift kırılmalı ve saydam bir taş cinsidir. Alüminyum silikat içerir. Sertlik derecesi 8'dir (Meriçboyu,2001:21). Çoğunlukla beyaz yarı şeffaf süt rengimsi ya da hafif kirli sarı renkte bulunur. Ama bal rengi,pembe,altın kahverengi veya mavi daha seyrek olarak da kırmızımsı renklerde olabilir.Bu taş bentlerde ve granit katmanların çevresindeki halkalarda alinyon birikintilerde bulunur. Bereket taşı olarak da bilinir (Şenocaklı,2008:57).

Şekil 25: Topaz (<http://www.degerlitaslar.org/>)

Peridot(Zebercet); Saydam yeşil renklidir.Olivion taşının bir çeşididir,nadir bulunur.Bazaltık lavlarda bulunan kayaçların bir türüdür. Mineraldeki demir oranı taşın renginin tonunu belirler. Altın yeşili,koyu yeşil,kahverengi renklerinde görülebilir.Kuvartzdan daha,yumuşaktır. Kızıldenizde bulunan zebercet adası bu taşın ana kaynağıdır. Bu taş aynı zamanda zebercet de denir. Sertlik derecesi 6,5-7 dir. Rengi ve parlaklığı oldukça belirgindir. Eskiden çok değerli bir taşı. Şimdilerde düşük fiyata satılmaktadır (Şenocaklı,2008:64).

Şekil 26: Zebercet (<http://www.degerlitaslar.org/>)

Akuvamarin; Bu isim berilin soluk mavi,açık mavi-yeşil veya açık yeşil çeşidini ifade etmektedir. Bu taş rengini demir mineralinden almaktadır. En kıymetlisi gök mavisidir.Akumarinler büyük boylarda da kesilebilirler.10 kırat olanları yaygındır. Bu taş kristalleşmiş deniz suyunu andırmaktadır. Bu nedenle gök zümrütü de denir (Şenocaklı,2008:63).

Şekil 27: Akuvamarin (<http://www.degerlitaslar.org/>)

Onx; Akik taşının renkli bantları birbirinden keskin ve düz çizgiler halinde ayrılmış olan cinsine onx denir. Yarı saydam,beyazımsı açık renktedir. İçinde lekeler bulunmaktadır (Meriçboyu,2001:21).

Bu kuvarsın bütünleşmiş parçalar halinde bulunan mikrokristalize çeşitlerine verilen isimdir. Çok eski çağlarda beri renklerinden,sertliklerinden,cilalanmasından ötürü cevher olarak kullanılmıştır. Süs eşyası amaçlı kullanılan pek çok maden bu Nevşehir bölgesinde çıkarılmaktadır. Sertlik derecesi 6,5 tir. Tek ışık kırılma özelliğine sahiptir (Şenocaklı,2008:81).

Şekil 28:Onx (<http://www.degerlitaslar.org/>)

Ametist; mor yakut da denilmektedir. Kuvarsın morla pembe arasındakitonlarına verilen isim ametisttir. Kuvarsın en değerli çeşididir. Renksiz olanları kuvars taşın en yalın en saf halidir.10 kırat veya üstündeki taşlar sık şekilde görünürler.Ametist menekşe renkli safirler benzerlik gösterir. Ama korindom güçlü yapay ışık veya güneş ışığı altında kırmızımsı bir renk alır aynı zamanda güçlü ışık altında renk değiştirme özelliğine sahiptir (Şenocaklı,2008:65).

Rengini mangenez oksitten almaktadır. Yüzük taşı ve boncuk taşı yapımında kullanılmıştır (Meriçboyu,2001:20).

Şekil 29: Ametist (<http://www.degerlitaslar.org/>)

Kuvars; ailesine ait taşlar antik çağ kuyumculuğunda en çok kullanılan taş cinslerindendir.Sertlik derecesi 7'dir.kimyasal yapısı en basitinden silikondi oksittir (Meriçboyu,2001:20).

Yer kabuğunda en yaygın olarakda bulunan minerallerden biridir. Yapıları,parlaklığı,şeffaflığı,sahip olduğu güzel renkleriyle büyüleyici olabilir. Cevher

ve süs taşı olarakda kullanılmaktadır.Kuvars dumanlı, hatta siyah bir görüntüde sarı, kahverengimsi, sarı, mor veya pembe renklere de bulunabilir. Şeffaf olanına kaya kristali,pembe olanına aşk taşı, beyaz kuvars sütün kuvarsi, dumanlı kuvars rüya taşı adı verilir (Şenocaklı,2008:65).

Şekil 30: Kuvars (<http://www.degerlitaslar.org/>)

Granat(Lal Taşı); Silikatlı mineral ailesindendir. Parlak kırmızı renkte ve saydam bir taştır. En güzel lal taşı Hindistan kaynaklı olanıdır (Meriçboyu,2001:19).

Granat ismi günümüzde geniş bir taş ailesini anlatmak için kullanılsada aslında almandin –pyrope taşları için daha çok kullanılır. Latince de nar anlamındadır. Rengi çoğunlukla kırmızımsı kahverengidir. Belirgin kırmızı,açık kırmızı,mor kırmızı,koyu siyahımsı kırmızıda olabilir. Genelde yarım at olan kristaller şeffaf duru ve parlak yüzeyli olabilirler. Yarıkları yoktur. Sertlik derecesi 7'dir. Bu taşın çeşitleri; pyrope,almandin,phodolitdir (Şenocak,2008:70).

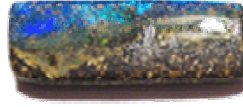

Şekil 31: Lal Taşı (<http://www.degerlitaslar.org/>)

Beril; genelde puslu bir görüntüye sahiptir.Şeffaf olduğunda ise cam ışıltısına sahiptir. Sütün beyazı,kirli sarı,soluk gri veya yeşil renktedir. Mavi,yeşil,pembe tonlarına sahip olabilir. Parlak ve şeffaf olanları son derece pahalı ve değerlidir. Sertlik açısından yakut ve safirden sonra gelmektedir.8 birim sertliğe sahiptir (Şenocaklı,2008:61).

Opal; kuvars ile aynı kimyasal bileşime sahiptir. Beyaz veya açık gri,soluk yeşil,gökmavisi,siyah,sarı ile turuncu arası veya arka planda kırmızı renk olacak şekilde değişik renklerde bulunabilirler. Yüksek bir oranda şeffafta olabilirler. En değerli opal türleri ışığı kıran ve içinden ışığın geçerken gökkuşağının renklerini oluşturduğu

türüdür. Sertlik derecesi 5,5 - 6,5 arasındadır. Opal gökkuşağı taşı olarak bilinmektedir. (Şenocaklı,2008:76).

Şekil 32Opal (<http://www.degerlitaslar.org/>)

Yeşim; Yarı değerli bir taş olan yeşim Arapça’da “yeşb”,Farsça’da “yeşm”olarak geçer.”yağmur taşı “olarakda adlandırılır (Bilirgen,2003:70).

Yeşim yarı ve tam şeffaflık arasında değişen güçlü bir şekilde birbirine tutulmuş taneciklerden oluşmaktadır. En belirgin özelliği sertliği ve direncidir. Yeşili tüm tonları olabilir. En değerlisi zümrüt yeşilidir. Bu renk yeşimler oldukça şeffaftır ve imparator yeşimi olarakda bilinirler.Alivyonlardan toplanan bir taştır sertlik derecesi 6,5-7 dir.Zümrütün değerinin çok az altında bir değeri vardır. Cevher ve süs eşyası olarak kullanılmaktadır (Şenocaklı,2008:78).

Şekil 33: Yeşim (<http://www.degerlitaslar.org/>)

Necef; Kristalin içeren tabii kuvartzdır. Sert soğuk ve çift kırılmalıdır(Meriçboyu,2001:20).

Kaya kristali olarak adlandırılan Necef kuvartz grubundan yarı değerli bir taştır.Osmanlı döneminde billur olarak da geçen taş Necef denmesinin sebebi o dönemde Irak Kufe yakınlarındaki Necef kentinden getiriliyor olmasıdır. Necef’in yer aldığı kuvartz grubu taşlar çok güçlü bir kristal iskelet yapısına sahiptir (Bilirgen,2004:64).

Kalseduvan(Kadıköy Taşı); Kuvartzailesindendir. Kryptokristalinçeşididir. Yarısaydam, beyazdan maviye veya mavimsi griden, grimsi kahverengiye değişen renklerde sert bir taştır. Birçok çeşidi bulunur en önemlisi akiktir. Boncuk, mühür, yüzük taşı yapımında kullanılmaktadır (Meriçboyu,2001:21).

Şekil 34: Kadıköy Taşı (<http://www.degerlitaslar.org/>)

Seylan Taşı; Adını çıktığı yöreden almaktadır. Şarap kırmızısı, kahverengi ve eflatun renklerinde bulunmaktadır. Diğer adı almalindir. Daha çok yüzük taşı olarak kullanılmaktadır (Kuşoğlu,2006:201).

Mercan; İngilizce “coral”olarak adlandırılır. Organizmalar tarafından üretilen taştır. Pembe, somon, kiremit kırmızısına kadar tonları vardır. Ayrıcasiyah, mavi, beyaz renklerde mevcuttur. Mercan deniz dibinde metrelerce derinlikten çıkar. Tipik olarak ılık ve sıcak sularında görülür (Şenocaklı,2008:89).

Sert ve kalkerli organik maddedir. Bunlar denizde yaşayan omurgasız ahtapotların iskeletidir (Meriçboyu,2001:22).

Mercan sertlik derecesi açısından 2,5-3 dereceye sahiptir. Isıtılıp halkalar haline getirilebilir. Ana maddesi kalsiyumdur (Şenocaklı,2008:89).

Şekil 35: Mercan (<http://www.degerlitaslar.org/>)

İnci; Organizmalar tarafından oluşmuş taşlar arasındadır. Kalın kaplamasından dolayı sağlamdır. Parlaklığı ile göz kamaştırır ortalama 4 yıl sürer. Şekli her zaman yuvarlaktır ama ıstıdyeden çıkartılırken her zaman yuvarlak olmayabilir. Beyaz, siyah,gri pembe,gümüş pembesi, krem şampanya renkli inciler vardır. Elmas kadar değerli inciler vardır inci çeşitleri ise;taklit inciler,kültür incileri ve doğal incilerdir. Mücevher yapımında çok kullanıldığı gibi sadece dizi şeklinde sıralanmış incilerde kadına ayrı bir zerafet katmaktadır (Şenocaklı,2008:86-87-88).

İnci takılarda boncuk olarak,iğne topuzu olarak kullanılmıştır. Taklit inciler sedeften ve camdan yapılmıştır (Meriçboyu,2001:22).

Kehribar(Oltu Taşı, Amber); Reçine fosilidir. Kehribar için çam ağacından sızan likit denmiştir (Meriçboyu,2001:22)

Oval ve kaboşon kesimli kehribara çok rastlanılmaktadır. Çok değerli bir taş olmadığından büyük boylarda kesilir ve kullanılır. Birde siyah kehribar vardır ki bu taşın rengi tamamen kömür siyahıdır. Kömürün çok yoğun biçimidir. Çok hafiftir parlatılarak mücevherde kullanılmaktadır. Genellikle gümüş takılarda kehribar çok kullanılmaktadır (Şenocaklı,2008:81).

Şekil 36:Kehribar (<http://www.degerlitaslar.org/>)

Kemik; Organik gereçler içinde en dayanıklı malzemedir. Neolitik çağdan itibaren kullanılmıştır. Tarih içerisinde bilezik,boncuk,amulet,süs iğneleri, sarkaçlar yapılmıştır (Meriçboyu,2001:22).

Fildişi; Yüzük bilezik boncuk gibi takılarda yanında ev aksesuarı,mobilya süslemesi ve benzeri lüks eşyanın yapımında kullanılmıştır. Fildişi,İ.Ö. 3.bin yıldan beri bilinmektedir. Afrika'nın doğusundan ve Hindistan'dan getirilmiştir (Meriçboyu,2001:22).

2.6.5. Kuyumculukta Kullanılan Yapım Teknikleri

Kuyumculukta kullanılan yapım tekniklerinden bazıları şunlardır;

2.6.5.1.Dövme Tekniği

Dövme doğal madenlerin yakın doğuda ilk keşfedilmesinden itibaren en eski maden sanatı tekniğidir.Metalujik keşiflere bağlı olarak gelişmiştir. Tavlamanın,yani madenin işlenir hale getirmenin keşfedilmesinden sonra iri ve yumru şeklindeki parçaların dövülerek işlenmesi mümkün olmuştur.En eski maden tekniği olan dövme tekniği günümüzde halen kullanılmaktadır. Altın, gümüş ve diğer madenleri demir üzerinde vurarak biçimlendirme tekniğidir (Erginsoy, 1978:18).

Yakın doğuda, doğal madenlerin keşfedilmesinden itibaren kullanılmaya başlanan ilk tekniktir. Erken devirlerde,sapsız taş çekiçlerle taş örsle üstünde dövülerek işleme yöntemi,metalurjik keşiflere bağlı olarak gelişmiştir. Tavlamanın keşfinden sonra bakır levhaların çekiçlenmesi daha kolay olmuştur. Madeni potada eriterek kalıplara dökme yolu keşfedilince dövme tekniğinde önemli bir ilerleme kaydedilmiştir (Eruz,1993:27).

Döküm Tekniği; Potada eritilen madenlerin istenilen biçimde hazırlanmış kalıplara dökülerek dondurulmasına döküm denir (Erginsoy,1978:25).

Eritilen metal katılaşırken içinde bulunduğu kabın şeklini alır. Bu fiziksel gerçek metalurjinin ilk dönemlerinde kolayca fark edilmiş ve döküm tekniği kullanılmıştır (Türe ve Savaşın,2000:35).

Dövme tekniğinde, sanatkar her parçayı tek tek çekiçleyerek şekillendirmek zorunda olduğu için büyük bir zaman kaybına neden olmaktadır. Halbuki döküm tekniğinde çok sayıda eser birden fazla kalıplara aynı anda dökülerek zamandan tasarruf edilmektedir (Eruz,1993:27).

Tornada Çekme Tekniği; Çömlekçi çarkında,ekseni tarafında dönme hareketinden faydalanılarak,ıslak kilden eserler yapılabilirdiği gibi,aynı prensiple çalışan torna tezgahında da,yuvarlak madeni levhalar kullanılarak,yuvarlak gövdeli içi boş eserler yapılabilir(Erginsoy,1978:27).

Baskı (Pres) Tekniği;Çok eski bir teknik olan baskı tekniğinde belli bir şekle sahip olan bir çukur bulunan ve kalıp denilen bir alet kullanılır. Söz konusu çukur plastik işleme sonucunda malzemenin yerleştirilmesiyle doldurulur. Sonuç olarak “pozitif” denilenbir nesne elde edilir. Kalıp ise “negatif” olarak adlandırılır. Bu tanımlamalar pozitifveya negatif yerine dişi ve erkek olarak da kullanılmaktadır. Günümüzde buişlem Kollu baskı ve Hidrolik baskı makinalarında yapılmaktadır (Bulat, 2000:44).

Mumlama Tekniği; Bu teknik çok karmaşık ve detaylı objelerin dökümünde Tunç Çağı başlarından itibaren kullanılmıştır. Önce figürün veya takının balmumundan bir modeli yapılır. Bu modelin uygun bir noktasına döküm kanalına teşkil edecek şekilde yine mumdan genişçe bir sap parçası yerleştirilmektedir. Sonra modelin üzeri,döküm kanalı açıkta kalmak üzere kalınca bir kil tabakasıyla kaplanmakta ve

kuruması beklenilmekte,sonrada fırınlanmaktadır. Böylece mumun eriyerek akması kilin pişerek ısıya dayanıklı hale gelmesi sağlanmaktadır. Bu şekilde elde edilen kil kalıp henüz sıcakken,döküm kanalının ağzından erimiş metal akıtılarak döküm tamamlanmaktadır(Türe ve Savaşçın,2000:36).

2.6.5.2. Madeni Parçaları Birleştirme Tekniği

Lehim ve Kaynaklama Tekniği; Temel kuyumculuk teknikleriyle oluşturulan takı parçalarını birbirine bağlama da ana yöntem lehim kaynak işlemidir. Lehim ve kaynak iki metal parçasından erime derecesi düşük olanı sıcaklık altında daha önce eriyerek erime derecesi yüksel olana yapışması prensibine dayanmaktadır. Saf altın hariç diğer metallerde lehim işlemi yüzeyin ısıtılması sırasında meydana gelen oksidasyon kaynaşmayı engellemektedir. Bunu gidermek için birleştirici kullanılmaktadır (Türe ve Savaşçın,2000:56).

Perçinleme Tekniği; Çivi ile birleştirme usulüdür. Perçin çivilerinin gireceği delikler,ucu sivri bir aletle açılır veya bu delikler dökülmeye elde edilebilir. Birleştirilecek olan delikli kenarlar birbirinin üstüne bindirilerek dökümle yapılmış istenen boy ve biçimlerdeki perçin çivileri kullanılarak parçalar birbirine tutturulmaktadır (Erginsoy,1978:29).

Cilalama Tekniği;Parlatma takı yapımındaki son işlemdir. Günümüzde cila işleminde kullanılan değişik sertliklerde ve uygun özelliklerde aşındırıcı malzemeler çok ince öğütölüp değişik yağlar ve reçinelerle karıştırılarak cila macunları oluşturulmaktadır. Bez keçe ya da kıldan yapılmış fırçayla cilalanmaktadır. Eski dönemde kullanılan cila maddeleri demir oksit, kil kaolin,tebeşir ve diğer kalsiyum karbonat çeşitleri,mürekkep balığı kemiği sünger taşı ve odun kömürü taşı tozudur (Türe ve Savaşçın,2000:58-59).

2.6.6. Kuyumculukta Kullanılan Süsleme Teknikleri

2.6.6.1.Kabartma (Repousse) Tekniği

Kabartma aletleri ve çekiç kullanılarak madeni eserler üzerine yapılan süsleme tekniğidir.

Kabartmalar maden tabakasını dıştan veya içten ve ya hem dıştan hem de dıştan çekiçlemek suretiyle elde edilebilir. Gerçek kabartma tekniği içten çekiçleyerek yapılma usulüdür (Erginsoy, 1978:34).

Desenlerin açık kabartma olması isteniyorsa dıştan çekiçleme yapılır. Daha çok sığ eserlere uygulanan bu süsleme tekniğinde zemin çökertilerek desenlerin rölyef halinde kalması sağlanır. Desenlerin yüksek kabartma olması isteniyorsa içten çekiçleme tercih edilir. Bu teknikte zemine el sürülmez. İçten çekiçlenir (Eruz,1993:33).

Şekil 37:Kabartma Tekniği, Topkapı Sarayı (Türkoğlu,1990:74).

2.6.6.2.Kalıpla Kabartma (Stampa Basma) Tekniği

Bu teknikte, kalın bir tunç çubuk ucuna, kabartılması istenen motifin negatifi çelik aletler yardımı ile oyulmaktadır. Hazırlanan bu uç tavllanmış olan maden üzerine kabartma işleminin yapılacağı yere yerleştirilerek çubuğun ucuna çekiçle kuvvetli bir darbe ile motifin maden üzerine çıkması sağlanmaktadır ((Erginsoy, 1978:37).

Diğer bir kalıpla kabartma usulünde,kabartma olarak yapılması istenilen desenin negatifi,bu sefer tunç veya kurşundan bir kalıbın üzerine oyularak veya bu oyuk dökümle de elde edilebilmektedir. Sonra tavllanmış levha,kalıptaki oyuğun üzerine konup arkasından çekiçlenmekte ve oyuğun şeklini alması sağlanmaktadır (Erginsoy, 1978:37).

Şekil 38:Stampa Tekniği (Türe- Savaşın,2000:33)

2.6.6.3.Ajur Tekniği

Madeni eserler üzerine kesici ve delici aletler kullanılarak delikli süslemelerin yapıldığı tekniğe delik işi, kesme, ajur tekniği denir. Delik işi tekniğiyle süslemeler yapılırken, bazen maden tabakası üzerine çizilen desenin zemin kısımları kesilerek çıkartılır bazende zemin bırakılarak desenler kesilip çıkartılır. Sonra kesilen kenarlar törpülenerek pürüzleri giderilir (Erginsoy, 1978:37).

Oyma çalışmasında geometrik hatlar kullanılmıştır. En eski kuyumculuk tekniklerinden biridir. Romalılar döneminden itibaren kullanılmaktadır. Bilezik yüzük gibi takılar ajur desenlerle süslenmiştir (Türe-Savaşçın, 2000:40).

2.6.6.4. Telkari Tekniği

Altın ve gümüş tellerden yapılan desenleme ve bu tellerin lehim yardımıyla bir başka maden zeminin tutturulması tekniğidir (Eruz, 1993:34).

Bu tekniğin Latince adı olan fil gran, filum ve granum sözcüklerinden oluşmuştur. Zor bir teknik olmamasına rağmen birçok parçanın uyumlu bir kompozisyon yaratacak şekilde bükülüp kıvrılması ve çok ince bir kaynakla birleştirilmesi sabır ve ustalık isteyen bir çalışmadır. Telkari M.Ö. 3. bin yıllarına kadar dayanmaktadır. Telkari sanatı Anadolu'da ki en eski ve önemli merkezleri Trabzon ve Gaziantep Diyarbakırdır. Telkari işçiliğinde kuyumculukta çift adı verilen pensler çok kullanıldığında bu teknik Anadolu'nun bazı bölgelerinde çift işi olarak da bilinmektedir (Türe ve Savaşçın, 2000:38).

2.6.6.5. Savatlama (Niello) Tekniği

Savat sözcüğü Arapça sevad sözcüğünden gelir ve gümüş üzerine yapılan siyah desen ve nakışların adıdır. Batının gravür tekniğine benzetilse de hertürlü geometrik biçim üzerine uygulanmasıyla ondan ayrılır (Acar, 2005:110).

Birkaç metal sülfürün meydana getirdiği alaşım olan savat, parlak lacivert siyah rengi nedeniyle kuyumculukta altının özellikle gümüşün yüzeyine dekorasyon yapımında kullanılır (Türe ve Savaşçın, 2000:44).

Bu teknik Helenistik Dönemde başlamış Roma ve özellikle Bizans Döneminde rağbet görmüştür. Geç Antik döneme ait altın evlilik yüzüklerinde figürler savatla yapılmıştır (Meriçboyu,2001:36).

Şekil 39:Savatlama Tekniği (Türe- Savaşın,2000:44)

2.6.6.6.Yaldızlama ve Kaplama (Tombaklama) Tekniği

Maden işçiliğine bağlı olarak geliştirilmiş bir sanat olan tombak saygınlığı ve yüksel bir maden olan altın yerine çok eski dönemlerde kullanılmaya başlayarak Osmanlıda doruk noktasına ulaşmıştır. Tombak kelimesi tambağa veya tombakkodan gelmektedir. Bakır ve bakır alaşımlarının altın cıva amalgamı yardımıyla kaplanması işlemine tombaklama denir. Altının hemen her çağda az bulunması ve çok değerli metal olması nedeniyle bir çok eşya altından yapılmamış ama altın görünümü verme arzusu dolmuş ve tombaklama yöntemi ortaya çıkmıştır (Kayaoğlu,1992:31).

Bakır, bronz ve gümüş eserlerin mekanik ve kimyasal yollarla altınla kaplanmasıdır (Eruz,1993:34). Altın ve gümüşün bir özelliği de cıva içinde çözülmeleri yani atomlarının kendi aralarındaki bağlarını kopartarak cıva atomlarıyla birlikte sıvılaşabilmeleridir. Altın ve gümüşün cıvayla yaptığı bu karışıma amalgam denir. Bu yöntem ilk kez Romalılar tarafından bulunmuş ve kullanılmıştır (Türe ve Savaşın,2000:51).

2.6.6.7. Mıhlama (Değerli, Yarı Değerli Taşlarla Süsleme)

Metallerin üzerine renkli taşlarla süsleme tekniği ilk olarak Sümerlere ait Ur Kral mezarlarındaki eserlerde uygulanmıştır (Köroğlu,2004:11).

Madeni eserler değerli taşlar,renkli cam ve mine dolgularıyla zenginleştirilmiştir. Bu maddeler eser üzerine çökertilerek veya oyularak açılan yuvalar veya eser zeminine lehimle tutturulmuş tel hücreler içine doldurulmuş (Eruz,1993:34).

Küçük kesilmiş taşlar yan yana getirilerek yuvaların içine yapıştırılır (Meriçboyu,2001:37).

Çoğu kez kendi başına kullanılmamış başka tekniklere ek bir güzellik kazandırılmak amacıyla onlarla birlikte kullanılmıştır. Osmanlı döneminde daha çok altın ve gümüş üzerine mihlama yapılmaktadır. Tırnaklı ve tırnaksız olarak iki şekilde yapılır. Tırnaksız mihlamada taş yuvaya yerleştirilirdik ten sonra kenarları sıvanarak sabitleştirilmektedir. Tırnaklı mihlamada taş hazırlanan yuvaya yerleştirildikten sonra tırnaklar taşın üzerine yatırılmaktadır (Acar,2005:111).

Şekil 40:Mihlama, Topkapı Sarayı (Bilirgen ve Murat, 2002:159).

2.6.6.8.Güherse Tekniği(Güverse)

En eski kuyumculuk örneklerinde takıların, yüzeyleri kabartma tekniğiyle yapılmış yarı küreciklerle süsleniyordu. Ancak metal işlemeciliğindeki gelişime bağlı olarak bu bezeme tekniğinin yerine çok küçük metal kürecikleri takı yüzeylerine kompozisyonlar oluşturacak şekilde yerleştirilmesi olarak tanımlayabileceğimiz granülasyon tekniğini almıştır.Tanelemeanlamına gelen granülasyon kelimesinin Türkçe karşılığı gühersedir (Türe ve Savaşçın,2000:46).

Güherse kömür tozu tabakası üzerine açılan küçücük çukurların içerisine serpilen altın kırıntıları ısıtılıp yumuşadıklarında kendiliğinden küre şeklini almalıdır. Sonra bu tanecikler boylarına göre ayrılmaktadır.Güherseyle motifin içine dolgu süsleme yapılmaktadır.Piremit biçimi öğelerin yüzeyleri kaplanmaktadır. Dış çizgiler ve bazı ayrıntılar güherseyle belirtmektedir (Meriçboyu,2001:36).

Şekil 41:Güherse Tekniği (Türe- Savaşın,2000:45)

2.6.6.9.Çalmave Kazıma Tekniği

Altın, gümüş, bakır, tunç ve pirinç eserlerinin üzerine süslemeler yapılmaktadır. Ucu küt kalem ve çekiçle yapılan tekniğe çalma tekniği denir (Erginsoy,1978:32).

Bu teknikte kullanılan çelik kalemlerin uçları,metalın kesilmemesi için hafif yuvarlatılmıştır. Usta kalemi sol elinin başparmakları arasında,geriye doğru hafif meyilli duracak şekilde tutularak,diğer parmaklarında kalemin yüzeyine dayayıp destek yapmaktadır. Hafif çekiç darbeleriyle metal içinde yanlara doğru itip kendisine bir yol açmaktadır(Türe ve Savaşın,2000:42).

Metalın ön yüzüne bir desenın kazıyarak yapılması işlemidir. Kazıma da kalın levha ile çalışılabilir. Keskin uçlu bir kalem desenın üzerinde eğri tutularak arkasından çekiçle vurulmaktadır (Meriçboyu, 2001:37).

Bu teknikte keskin uçlu çelik kalemler veya sapı avuca oturacak şekilde yapılmış keskiler kullanılmakta, bu çelik kalem ve keskiler kare kesitlidir, uçları eğimli bir yüzey şeklinde açılıp baklava dilimi formu kazandırılmıştır. Ucunun bu özelliği nedeniyle keski veya çelik kalem metal üzerinde fazla derine batmaz ve desen işlenirken rahat hareket edilir. Uzunlukları 15 cm olan uzun çelik kalemler çekiçle kullanılmaktadır (Türe ve Savaşın,2000:42).

Şekil 42: Kazıma Tekniği, Topkapı Sarayı (Topkapı Sarayı Arşiv).

2.6.6.10.Kakma Tekniği

Madeni eserlerin üzerine açılan yivlerin veya çeşitli biçimlerdeki çukurların içine başka cins ve renkte madenler kakılarak elde edilen süslemeye kakma tekniği denir. Kakma tekniğinde esas olan eserin madeniyle kontrast yapacak,eseri renklendirecek diğer bir malzemenin kullanılmasıdır (Erginsoy,1978:42).

Tel kakma da açılan yuvalara güvercin kuyruğu tabir edilen içe doğru genişleyen yivler açılır veya yiv zemine derin tıklar yapılmaktadır. Kakma yapılacak tel tavlanylup bu yivler içine yerleştirilerek çekiçlenir böylece yuvaya sıkıştırılması sağlanmaktadır Varak kakmada ise altın gümüş veya bakır varaklarda desene göre kesilen parçaların madeni eşya yüzeyini kakma yapılması için gereken yuvaların açılmasında kullanılmaktadır (Türe ve Savaşçın,2000:4).

Şekil 43: Kakma Tekniği, Topkapı Sarayı(Bilirgen ve Murat, 2002:161).

2.6.6.11.Kalemişi Tekniği

Çelik bir kalemle metal yüzeyini derin izler açarak desen oluşturma tekniğine kalem işi bu işi yapan ustalarada kalemkar denir. Kullanılan çelik kalemlerin türlerine göre kalem işi çalışmaları Tunç Çağı başlarından itibaren kuyumculukta altın gümüş gibi metallerin yüzey dekorasyonunda kullanılmaktadır. Fakat eski çağlarda uygulanan yaygın bir teknik olmamaktadır (Türe ve Savaşçın,2000:41).

Şekil 44:Kalemişi Tekniği (Türe- Savaşçın,2000:5)

2.6.6.12.Minecilik Tekniği

Bir süs taşını takı yüzeyine yerleştirmenin en pratik yolu onu ölçülerine uygun bir yuvanın içerisine oturtmaktır. Bu çalışma için,ince bir metal şerit taşın şekline uygun biçimde büküldükten sonra uçları kaynakla birleştirilir. Taş hazırlanan bu yuva içine uygun bir yapıştırıcı ile sabitlenip oturulduktan sonra hafif çekiç darbeleri ile yuva kenarları taşın üzerine sıvanarak işlem tamamlanır. Mine çalışmalarında değişik metallerin veya metal oksitlerin cam hamuruna karıştırılması ile elde edilen renkli camlar dövülerek çok ince bir toz elde edilmektedir. Bu toz su ile karıştırılıp macun kıvamına gelince yuvarla doldurulur ve fırınlanır (Türe ve Savaşın,2000:55).

Toz cam içinekatılan renklendirici maden oksitlerden elde edilen mine, tabakalar halinde dökülerek soğutulmaktadır. Soğuduktan sonra kırılarak parçalara ayrılır ve havanda dövülen cam parçalarından bir toz elde edilmektedir. Yıkanan bu toz maden üzerinde önceden hazırlanmış yuvalara doldurulup kurutulduktan sonra fırınlanmaktadır. Isı ile eriyen cam, madene yapışarak parlak ve renkli mine dolgusunu oluşturulmaktadır (Eruz, 1993:33).

Şekil 45: Minecilik Tekniği, Topkapı Sarayı (Bilirgen,2011:64).

2.6.7.Kuyumculukta Kullanılan Araçlar

Kuyumculukta çok çeşitli araçlar kullanılmaktadır. Bunların bazıları şunlardır;

Cila Motoru; Genellikle parlatma işleminin kullanıldığı alete cila motoru denir. Telkari işlemeciliğinde ve her türlü ürünün yapımında, parlatma, tesviye ve ürünün üzerine doku verilmesi gibi işlemler yapılır. İşlem sırasında motorun ağız kısmından atılan fazlalıkların etrafa yayılmaması için vakumlu türleri tercih edilmelidir (Vitiello, 1995:109).

Çelik Kalemler; Çelikten yapılan, metal üzerine oyarak ya da kazıyarak desen aktarma işleminde kullanılan bir alettir.

Çekiç; Levhaların zımba ile kesilmesi ve heştekle derinlik kazandırılarak küre haline getirilmesinde kullanılmaktadır. Kuyumculuk kullanım alanlarına göre çeşitli gramlarda ve şekillerde üretilmektedir. Metali inceltme ve şekillendirmedeki kaba dövme işlemlerinden, ince kakma ve perçin işlemlerine kadar geniş bir kullanım alanına sahiptir. Çekiçler düzeltme, şişirme, toplama, perçin, tabla, perdah gibi isimler almaktadır (Kuşoğlu, 1994:50).

Çift; Metali kıvırmaya ve ateşte tutmaya yarayan alettir. Bu alet hem “çift” hem de “çifte” olarak adlandırılmaktadır. Telkari yöntemiyle altın ve gümüş işleyen ustaların en çok kullandıkları aletlerden biri çiftelerdir. Bir telkari atölyesinde onlarca çifte bulunmaktadır. Telkari tekniği, çok ince tellerle ve levhalarla çalışmayı gerektirdiği için çiftelerin sivri ve ince uçları sayesinde bu teller ve levhalar kolaylıkla tutulabilmektedir. Parçaların tutma, dizme ve şekillendirme işlemlerinde kullanılan, çeşitli yapılarda küçük maşa şeklinde aletlerindedir. Düz ağızlı, eğri ağızlı, mandallı, kalın ve ince birçok çeşidi vardır. Genellikle kaynak ve taş işlemlerinde kullanılan çiftler, kuyumculukta geniş bir kullanım alanına sahiptir (Kuşoğlu, 1994:51).

Eğge; Tesfiye amacıyla kullanılmaktadır. Takıyı oluşturan motifler birbirine eklenip takı meydana geldikten sonra, takının üzerindeki kaynak fazlalıkları, çapak denilen çeşitli kirlerin alınıp takının temizlenmesi işlemine “tesfiye” denir. Kuyumculukta sanatkar tesviye, kaynak ve testere işlemlerindeki becerisiyle değerlendirilmektedir (Kuşoğlu, 1994:51).

Elek; Ürünlerin tüm işlemleri bittikten sonra kurutma işleminin gerçekleştirilmesi için kullanılır. Talaş elin giremediği kısımlara girerek suyu almaktadır. Talaş kuruduktan sonra elekten geçirilerek ürün ve talaş ayrılmaktadır (Kuşoğlu,1994:65).

Freze; Kuyumculukta ajurlu işlemin kesiminin hazırlanmasından, taş yuvası ve perçin işlemlerine kadar, delme, genişletme ve pürüz temizliği gibi işlemlerle üretimin her aşamasında kullanıma açık önemli aletlerdir. Küreli matkap ve yay matkap gibi klasik çeşitlerin yerini günümüzde el matkapları ve elektrikli matkaplar (freze) almıştır. El matkapları genellikle halka yapımı ve tel burma işlemleri gibi düşük devir ve kontrol gerektiren işlemlerde, frezeler ise yüksek devir gerektiren işlemler ve seri üretimde kullanılmaktadır (Kuşoğlu, 1994:54).

Hadde (Silindirleme); Büyükten küçüğe doğru numara büyüklükte delikleri olan ve teliçekerek inceltme amacıyla kullanılan alete hadde denir. Kuyumculukta maden vemetalleri tel haline getirmekte kullanılır (Ayter,1996:89).

Keski; Belli bir uzaklığa eşit oranda ve makasın kesemeyeceği daha sert yerleri kesmekte kullanılır. Sap kısmı yaylıdır. Tel veya levha halindeki gümüşü küçük parçalara ayırmak için de kullanılmaktadır (Kuşoğlu, 1994:66).

Kıl Testere; Ürünlerin işlenmesi esnasında daha ince ayrıntıların kesilmesinde kullanılır. Ucundan çelikten çok ince bir testere, testereyi tutan karşılıklı iki tane vida ve bir de saptan oluşmaktadır (Kuşoğlu, 1994:50).

Malafalar; Bilezik ve yüzük üretiminde kullanılan demirden veya ahşaptan üretilmiş ve konik şekilli bir araçtır. Bileziğe ve yüzüğe daire şeklini vermede kullanılmaktadır. Çeşitli boylarda geniş ve dar olanları bulunmaktadır (Vitiello, 1995:105).

Pense; Tel ve levha halindeki madeni çekme, bükme ve özel işlemlerle şekillendirmek için kullanılan küçük el aletleridir. Kullanım alanlarına göre simetrik yarımaya, bir tarafı yarımaya, düz ve yuvarlak ağızlı gibi çeşitlerinin yanında özel olarak şekillendirdiği penseler, tezgahın öncelikli aletlerindendir.

Pota; Grafit veya topraktan imal edilmiş yüksek ısıya dayanıklı olan, altın ve gümüş gibi madenlerin eritilip kalıba dökülmesinde kullanılan kase şeklinde araçtır. İçerisinde maden eritmek amacıyla kullanılan granit veya seramikten üretilmiş olan yüksek derecede ısıya dayanıklı kaplardır.

Pres (Baskı Tekniği); Baskı çok eski bir tekniktir. Bu teknik ile şekil olarak belli bir çukura sahip olan adına “kalıp” denilen bir alet kullanılır. Çukur, işleme sonucunda malzemenin yer değiştirmesiyle doldurulmaktadır. Böylelikle elde edilen parça “pozitif” kalıp ise “negatif” olarak adlandırılmaktadır. Parçaların pürüzsüz ve düzgün çıkarılması kalıpların yüzey düzgünlüğü ile doğru orantılıdır (Vitiello,1995:130).

Şaloma; Diğer isimleri üfleç ve hamlaçtır. Kuyumculukta en önemli araçtır. Kaynak yapılırken ısıtmak amacıyla kullanılır. Bir benzin deposu, bir körük ve bir de başlıkkısından oluşmaktadır. Depodan borular yardımıyla başlığa gelen ve buharlaşan

benzinkörükle pompalanan hava yarımıyla yakılır ve başlıkla çok ince olarak ısıtılmak istenen yere yöneltilmektedir. Sanatkar, yapmak istediği mücevherin en önemli kısmı olan yapıştırma, birbirine birleştirme, şekillendirme işlemini şaloma yardımıyla yapmaktadır (Kuşoğlu, 1994:45).

Tel Fırça; Bitmiş mamulün asitten çıktıktan sonra üzerinde oluşan pürüzlü yüzeyi sıyırmaya yarayan alettir. Genellikle kılları pirinç, sapları tahta ya da plastik olanları tercih edilmektedir (Kuşoğlu, 1994:52).

Terazi Aleti; Kuyumculuğun hammaddeleri altın, platin, paladyum gibi soy madenler ile elmas, zümrüt, yakut gibi çok değerli taşlardır. Bunların gram-santim durumları tespit edilmeden (tartılmadan) herhangi bir işleme başlanmaz. Çünkü madenler vetaşlar işleme safhalarından geçerken kayıplara uğrar bu kayıplara “fire” denir. Mücevher yapılırken “fire” kayıplar fiyata yansıtılır her aşamada işin tartımı tekrar tekrar yapıp kaydedilmektedir (Ayter, 1996:101-102).

Tezgah; Kuyumcu ustalarının üzerinde çalıştığı, yapılan işin özelliğine göre değişik malzemelerden yapılmış, bir veya birden fazla kişinin üzerinde çalışabileceği, değişik ölçü ve biçimlerde hazırlanmış çalışma tezgahıdır (Kuşoğlu, 1994:48).

2.6.8. Takı Sanatı

2.6.8.1. Takının Tanımı

Takı sözcüğü takma, takınmak kelimesinden gelmektedir. Kullanılan bu objeleri mücevher veya ziynet eşyası diye de ifade edebilmekteyiz. Takı insanların, daha çok kadınların doğasında bulunan güzel görünmek, süslenmek amacıyla taktıkları objelerdir. Takılarda; taş, maden, doğa ürünleri ve buna benzer çok çeşitli malzemeler kullanılmaktadır (Özbaşı, 1995:26).

Takı, insanların ayak bileği, bel, bilek, burun, boyun, kulak, parmak vb. vücudun birçok yerine çıplak ya da giyecek üzerine taktıkları değerli maden ve taşlardan yapılmış süs eşyalarıdır (Kuşoğlu, 1994:144).

Takı, bireyin yaşamını sürdürürken dahil olduğu topluluğa, kendi sahip olduğu yaşam felsefesi, sosyal konumu ve düşünce biçimine özgü mesajlar vermesine aracı

olan, süslenme ve beğenilme gereksinimini karşılayan, değerli - değersiz metal ve taşlardan yapılan obje veya üründür.

Takı, kültürler doğrultusunda ve çizgisinde tasarlanmış ve her dönemin teknolojik imkanlarına göre üretilerek, kültürel ve tarihsel bir anlatıcı özelliğine sahip olmuştur. Takı taşıyıcı sadece kendisiyle ilgili değil, yaşadığı çağ, toplumsal durum, inanışları, gelenekleri ve estetik anlayışı hakkında bilgi verebilmektedir. Kişiler takı kullanırken ona her dönemde çeşitli anlamlar yüklemiştir (Hızal,1990:9).

2.6.8.2.Takı Sanatının Tarihsel Gelişimi

Değerli maddelerden yapılan kişisel süs eşyasına takı denilmektedir. Mücevherin insanlık tarihi boyunca varolduğu, yapılan arkeolojik araştırmalardan anlaşılmaktadır. Süs eşyası işlevinden önce mücevherler, toplumsal statünün bir göstergesi, kötülüğü ya da hastalıkları önleyen ve şans getiren bir uğur olarak kullanılmıştır. Tarih öncesi dönemlerde değerli kabul edilen maddeler hayvan kabukları, kemik, çakıl taşı, fil dişi ve tahtayken, uygar toplumlarda bunların yerini değerli metaller ve taşlar almıştır (Türe, 2004:11).

İlk çağlardan bugüne takı ustaları, değerli taşları, metalleri ve diğer malzemeleri takıda kullanırken, görsel açıdan çok önemli olan biçim, form ve fonksiyon gibi özellikleri, sosyal teknik ve sanatsal davranışları ile denetlemişlerdir. Eski takı sanatçılarının iyi bir doğa araştırmacısı oldukları ve en az günümüzdeki sanatçılar kadar başarılı oldukları görülmektedir (Meriç, 1990:9).

Takının, iletişim açısından büyük bir rol oynamasının yanı sıra, belli bir kültürün karakterini taşıması gibi fonksiyonu da bulunmaktadır. Takıya görsel açıdan bakıldığı zaman kültürlerin tavır dili olduğunu görülmektedir. Takı tasarımının değeri, bir toplumun ne tür materyalleri değerli gördüğü, takıya ne tür fonksiyonlar yüklediği ve estetik kaygıları ile orantılıdır.

İlk dönem takı ve aksesuarlarını yansıtan önemli bulgulara cenaze ve gömü adetlerinde rastlanmaktadır. Mistik ve dinsel anlamlar formlarda birleşmiş, uygarlıklar arası kültürel etkileşim ve ticaret yollarının varlığı bu sanatın gelişimini hızlandırmıştır. Çağdaş uygarlıklardan malzeme ve üsluplar diğer medeniyetlere taşınmış yaşam biçimleri ile özgün bir şekil almıştır (Özay, 2000:137).

Takı kültürünün anlatıcı bir özelliği de bulunmaktadır. Büyü ve dinsel inançlarla, vücudun tüm açıklarını takılar ve taşlarla kapatıp kendisini nazardan korumak isteyen bir taşıyıcı, yalnızca kendi kişisel özellikleri hakkında değil yaşadığı toplum düzeni, yapısı ve estetik anlayışı hakkında da bilgi vermektedir. Kişiler takıyı kullanırken onlara çeşitli anlamlar yüklerler. Kullanılan bir takının çok kişisel ve gizli bir anlamı olabilmektedir. Bunu sadece taşıyan kişi bilmektedir. Bu takının ya bir anısı vardır ya da bazı kötü olaylardan kendisini koruduğunu sanılmaktadır. Bu yüzden takıyı kişisel duygularını rahatlatmak ve kendini güvenceye almak için kullanılmaktadır (Meriç, 1990:9).

Bazı takılar belli bir grup ya da bir sınıfa bağımlılık sembolü olarak kullanılır. Evli kadınlar bekarlardan, zenginler fakirlerden, inançlılar inançsızlardan kullandığı takı ile ayırt edilebilir. Takı yansıttığı olgu yapıldığı malzeme açısından insanlarda farklı duygular yaratmaktadır. Takı, temel olarak kadına özgü, kadını yansıtan değerler taşır. Kullanıldığı yere göre çekicilik ve anlam ile bütünleşmektedir (Demirtaş, 1996:21). Takı tarihine bakıldığında, belli dönemlerde takının kullanım amaçları ya da takıya yüklenen anlamlarda ki ani değişimler, farklılıklar gözlenmektedir. Bu değişim ve farklılıklara neden olan, toplumların sosyal-siyasal-ekonomik açıdan iniş ve çıkışlarıdır. I. Dünya Savaşı sırasında az miktarda mücevher üretilmiştir. Savaşın sona ermesiyle, maddi değeri yüksek, zenginlikleri yansıtan gösterişli parçalar talep edilmiştir. Fakat tasarım bu dönemde arka planda kalmıştır. 1920'ler de Almanya'da Weimar'da ki Bauhaus Okulu, taş ve metal tasarımının ön plana çıkarılmasında büyük rol oynamıştır. Disiplin ve geleneksel düşünceler arasındaki engeller yıkılmış, tasarım ile dengelenmiştir.

1925 yılı başlarında soyut tasarımlar yapılmaya başlanmıştır. Bu anlayışta takılar, karelerden, dairelerden oluşmuş, mistik bir takı anlayışı moda olmuştur. Dilimlenerek üst üste konulmuş metal plakalar, mine ile birlikte kullanılmış, pırlanta ve yarı değerli taşlar, enteresan bir renk armonisi, çekici bir estetik ve zıtlık yaratmıştır. 1930'larda geometrik stilin gelişmesi ile takıya yüklenen anlam, geçmişi ve geleceği birbirine bağlayan öğelerden oluşmuştur. Bu dönemde özellikle Mısır formlarında takılar üretilmiş ve takılara çeşitli şekillerde pırlantalar takılmış, maddesel değerleri de arttırılmıştır. Günümüzde teknolojinin ilerlemesi, beğenilerin değişmesi ve farklılık anlayışı, tasarımda çağdaş form ve çizgilerin hızla devreye girmesine neden olmuştur. Takı ürünü tasarımında, malzemelerin farklı teknikleri ve yorumları değerlendirilebilir.

olanaklarının gelişmesi, yeni anlayışlara gidilmesini arttırmıştır. İnsanların süslenme gereksinimleri en ilkel şeklinden en gelişmiş şekline kadar olan takıyı takma-takıştırmak-yakıştırmak gibi kavramları ortaya çıkarmıştır. Ziyet eşyası diye de adlandırılan takının temelinde süsleme yatmaktadır. Takıyı süsleme-form-malzeme üçleminin oluşturduğu düzenin yanı sıra, gerekli teknik olanakları ve ustalığı kullanarak ortaya koyduğumuz fonksiyonel kullanım eşyası olarak ta tanımlayabiliriz(Demirtaş, 1996:22).

2.6.8.3.Takı Çeşitleri

Takı çeşitlerini vücutta kullanılan yerlere göre sınıflandırmak mümkündür. Bunlar bas, boyun-göğüs, el-kol, ayak ve beden takıları olmak üzere ayrılmaktadır.

2.6.8.3.1.Baş Takıları

Başlık; Başa takılan ya da fese dikilen özellikle gümüşten ve gümüşle ilgili bütün tekniklerle yapılan süs eşyasıdır (Kuşoğlu,2006:37).

Yanak Döven (Zülüflük); Kadın feslerinin kulaklar yanına gelen kısmına asılan kulak züluf yada zülfe denilen kulak önü saçlarını örten takıdır (Kuşoğlu,2006:257).

Küpe; Kulak memesinin delinmesinden sonra ince bir tel çengelle kulak memesine geçirilen sayılamayacak derece çok çeşitleri olan, kadınların kimi erkeklerin taktıkları ziynet eşyasıdır (Kuşoğlu,2006:137).

Şekil 46:Küpe, Topkapı Sarayı (Bilirgen,2005:122).

Hızma; Burun kanadına takılan süslü, altın ya da gümüş, çoğu zaman halka biçiminde bir takıdır. Buruna takılan bir takı olup, altın ve gümüşten yapılan çeşitleri

vardır. Bazıları sadebir yuvarlak şekildedir, bazıları ise bu yuvarlak sekle bir küçük parça daha takılarak saçaklandırılarak kullanılmaktadır (Aras, 1996:25).

Çenelik; Bazı yörelerde çene altından geçirilerek alının her iki yanında fese veya başörtüsüne tutturularak kullanılan bir takıdır.Takının bu şekilde kullanılmasından ötürü çoğu yörede çenelik denilmektedir (Aras, 1996:25).

Enselik; Basın arkasına örtü üzerinden sağlı sollu olarak, saç korunun üzerine takılır ve enseden aşağıya doğru sarkar. Dört sıra halinde saçaklı madeni bir takıdır (Aras, 1996:25).

Sorguç; Kavuk ve fes gibi Osmanlı Dönemi başlıklarının alınlarına takılan içine güzel tüylerin sokulabileceği biçimde yapılmış, üzerleri değerli taşlarla bezenmiş takılardır (Kuşoğlu,2006: 204).

Şekil 47:Sorguç, Topkapı Sarayı (Bilirgen,2011:65).

2.6.8.3.2.Boyun ve Göğüs Takıları

Kolye; Sağlam bir ipe veya zincire geçirilmiş çeşitli maden, porselen cam gibi nesnelerden yapılmış boyuna takılan ziynet eşyasıdır (Kuşoğlu, 2006:132).

Pendantif; İnce bir zincirle boyna takılan değerli takıdır (Kuşoğlu,2006:90).

Gerdanlık; Boyna bağlanan ziynet eşyasıdır. Çeşitleri çoktur. Her çeşit ağaç, cam, kabuk, maden, taş, gerdanlık olarak kullanılmaktadır (Kuşoğlu,2006:90).

Broş; Göğüs üzerine iğne yardımıyla tutturulan süslerdir (Kuşoğlu,2006:90).

Hamaylı; Omuz bağı, omuz askısı. Bir zincir yada bir iple boyna asılan, içinde hastalıklara ve büyülere karşı yazıların konulduğu, çoğu gümüşten yapılmış mahfazadır (Kuşoğlu,2006:100).

Döşlük; Göğüs üstüne gelecek şekilde kullanılan takıdır (Aras, 1996:21).

Köstek; Erkeklerin saat ucuna taktıkları zincirlerdeki süslemeli parçalardır. Yeleğin üzerinetutturulan gümüş zincirdir (Aras, 1996:25).

2.6.8.3.3.El ve Kol Takıları

Yüzük; Değerli tas ve metallerle yapılmış olan ve parmağa takmak için kullanılan bir takıdır (Aras, 1996:38).

Pazubent; Bazu bağı, kol bağı. Dirsekle omuz arasında kalan kısma takılan eşyadır (Kuşoğlu, 2006:38).

Bilezik; Kadınların kollarını bileklerini süslemek için taktıkları halkadır. Değerli madenlerle yapılan yanı sıra başka nesnelerden yapılmış olanları da bulunmaktadır (Kuşoğlu,2006:39).

2.6.8.3.4.Ayak ve Beden Takıları

Halhal; Ayak bileziği, sıcak yöre kadınlarının ayak bileklerine taktıkları genellikle gümüşten yapılan ayak bilekliğidir (Kuşoğlu,2006:100).

Kemer; İki ile beş parmak eninde beli bir kez doladıktan sonra, toka ile son bulan bir giyim tamamlayıcısıdır. Kemerin tokası ile birlikte bir bütün olarak sanat eseri teşkil edenlerin yanı sıra, tokası öne çıkmaktadır (Kuşoğlu, 2006:128).

2.6.8.4.Osmanlı Döneminde Takının Gelişimi

Osmanlı Devletine İstanbul'un fethine kadar Bursa ve Edirne gibi pek çok şehir başkentlik yapmıştır. Hazineye buradaki saraylarda muhafaza edilmiştir. İstanbul'un fethindensonraise uzun süre Osmanlı Hazinesinin Yedikule Hisarında korunduğu bilinmektedir. 1478'de Saray-ı Cedid-i Amire (Yeni Saray) adıyla Osmanlı Devletinin yönetim odağı Topkapı Sarayı olmakta ve de Hazineye bu saraya taşınmaktadır.

Topkapı Sarayı iç yönetimini yürüten görevlilerin düzeni çeşitli oda kuruluşları ve aralarındaki görev bölümüne dayanmaktadır. Bu oda kuruluşların en başında Has Oda ve Hazine Odası yer almaktadır (Köseoğlu,1980:3).

Osmanlı Döneminde olduğu gibi günümüzde de dünyanın sayılı hazineleri arasında yer alan Hazine i Hümayun (Topkapı Sarayı Müzesi Hazinesi) Fatih Sultan Mehmed tarafından yaptırılmış olan köşkte yaklaşık 540 yıldır kesintisiz olarak muhafaza edilmekte olup, halen aynı mekanda sergilenmektedir. Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran Zaferi sonrası Kahire'yi imparatorluğa katması, hazinenin değerli eserlerle dolmasına yol açmıştır. Değerli pek çok sanat eserinin yanı sıra, padişahların paralarının da saklandığı bir mekan olarak da önemli taşımaktadır. Osmanlı kaynaklarında Bodrum Hazinesi olarak söz edilen hazine odası, Fatih Köşkü'nün iki odasından ayrı ayrı ulaşılan alt katındaki Bizans döneminden kalma vaftizhane üzerinde yer almaktadır. Padişahın kendisine ait mührüyle her kesenin ağzını mühürlediği, Hazinenin alt katında yapılan bu törene sadece Silahdar Ağa, Hazinedarbaşı ve birkaç hazine görevlisi katılmaktadır. Törene davetli sadrazam ve diğer davetliler üst katta beklemektedir. Hazine bölümünde, kıymetli el yazmaları, albümler, yazı araçları, değerli kumaşlar, silahlar, porselenler, gümüş ve Necef eşyalar, mühürler, saatler, takılar, mücevher kutuları, yelpazeler, taht, dürbün gibi pek çok değerli eşyalar yer almaktadır (Bilirgen ve Murat,2002:92-93).

Sultan I. Selim “ *Benim altınla doldurduğum hazineyi soyumdan her kim mangırla doldurursa, hazine onun mührüyle mühürlensin ve illa benim mührümle mühürlenmekte devam edilsin*” diye vasiyet etmiştir. Topkapı Sarayı Müze oluncaya kadar bu vasiyet yerine getirilmiştir. Müze olduktan sonra hazine eşyası sınıflandırılmış ve müzenin diğer bölümlerinin ana koleksiyonlarını oluşturmuştur. Bunlar, el yazma eserler, albümler, kıymetli kumaşlar, padişah elbiseleri, işlemeler, gümüş ve porselen eşyalar, yazı araçları, mühürler, silahlar, saatler ve özenle saklanmış belgelerdir. Osmanlı hazinesine değişik yollarla kıymetli eser ve para gelmiştir. Savaş ganimetleri, yerli yabancı yöneticilerden gelen hediyeler hazineye giren eserlerdendir.

Şekil 48: Yavuz Sultan Selim Mührü, Topkapı Sarayı (Bilirgen ve Murat,2002:95)

Yüzyıllar boyunca, başta padişah olmak üzere devletin ileri gelenleri ve sultanlar Kabe'ye Hz. Muhammed'in kabrine pek çok kıymetli eşya yollamıştır. Kabe kilit ve anahtarları, örtüler, mücevherler, minber yazıları, kitap kapları, altın kandiller ve pek çok eser yollanmıştır. Birinci Dünya Savaşı sırasında Medine'nin boşaltılmasına karar verilmesiyle Hazine-i Hümayun'a geri getirilmeleri sağlanmıştır (Bilirgen ve Murat, 2000,200-201).

Hazine eserleri Fatih Köşk'ünde ki salonlarda sergilenmektedir. Hazine odasında 4 sergi salonu bulunmaktadır. Bunlar; ilk salonda kıymetli taşlardan süslü zırh ve kalkan, kuran kapları, sürahiler, ibrikler, nargile, leğen altın eserlerin en güzelleri sergilenmektedir. İncili heykelcikler ve Hint işi eserler vardır. İkinci salonda zümrüt ve zümrütlü eserler ile yeşimden yapılmış objeler yer almaktadır. Zümrütten yapılmış askılar, meşhur Topkapı Hançeri, sorguçlar, ok atma yüzükleri ve ok ve yaylar bulunmaktadır. Üçüncü salonda daha çok altın ve elmas eserler bulunmaktadır. Meşhur Kaşıkçı Elması, tören tahtı yer almaktadır. Son salonda ise, Türk Hint işi bir taht, kandiller, fil dişi el aynası, kılıçlar, tüfekler ve topuzlar bulunmaktadır (Akşit, Trh:11-16).

Şekil 49:Topkapı Hançeri, Topkapı Sarayı (Bilirgen ve Murat,2002:163).

Osmanlı'da saray kuyumculuğunun yanında sarayda bir sanatlarla uğraşan bir esnaf örgütü vardı bu örgüte “*Ehl-i hiref*” denilmektedir. Ehl-i hiref teşkilatı

hazinedarbaşının emrindeydi. Teşkilatla ilgili her şeyden hazinedarbaşı sorumluydu. Ehl-i hiref teşkilatının 16.yy'da özellikle devşirme oldukları defterlerdeki çalışan isimlerinden anlaşılmaktadır. 16.yy' da yaklaşık 700 kişi iken 16.yy' ın sonunda bu sayı 1400'e çıkması ehl-i hirefsanatkarlarının hepsinin sarayda iskanının mümkün olmayacağı düşünülmektedir. Sarayda üç nakkaşhanenin varlığından söz edilmektedir. Kuyumcuların çalışma yerinin ise birinci avluda ifade edilmektedir. "Cemaat-i zergeran-ı hassa" şeklinde yazılan grubun adı 16.yy. tarihli defterde "cemaat-i kuyumcular şeklinde yazılmış olup, 1791 tarihli defterde grubun adının yanına kuyumcu ifadesi eklenmiştir. Zergeran, halk dilinde savatçılar olarak bilinen kuyumculardır (Yaman, 2008:6-134).

Osmanlı mücevherleri, bünyesinde pek çok kültürün zenginliğini barındıran geniş bir devletin karakteristiğini ortaya koyar, diğer sanat dallarında olduğu gibi kuyumculukta da çeşitli etkileşimler bir araya gelmektedir. Örneğin, Bizans, Arap, Hint estetiğinin yanı sıra Rus ve Avrupa estetiğinden izler, dönem dönem Osmanlı beğenisiyle birleşerek takıları biçimlendirmektedir. 16. ve 17. yy'da Klasik Osmanlı motiflerinin ağırlıkta olduğu mücevherlerde, 18.yy'dan itibaren Batı etkisi kendini göstermektedir (İrepoğlu,2000:102-103).

Hazinenin daha çok 16. ve 19. yüzyıllar arasına tarihlenmektedir. Daha önceki hazine koleksiyonunda bulunan, biçim ve motifler ile kuyum işçiliğinin sade ve ölçülü olduğu, 15.yy. ve 16. yy. arası dönemdeki eserlerde malzemenin öne çıktığı bir üslup görülmektedir. Altın, gümüş, fil dişi, sedef, yeşim ve ahşap malzemenin üzeri genellikle doğal halinde yada kaboşom (bombeli) kesimli, yakut ve firuzelerle süslenmiş, altın kakma, kabartma ve oyma tekniklerinde rumi, hatayi, kıvrım dal, çin bulutu gibi motifler bezenmiştir. En görkemli eserleri Sultan II Selim ve III Murad dönemlerinde vermiştir. 17.yy tekrar bir sadeleşme görülür. Avrupa etkisinin görülmeye başlandığı 18.yy itibaren eserlerde kalemişi, kabartma tekniği ve mine işçiliğiyle kaplı yüzeyler, elmas, yakut, zümrüt, turmalin, Seylan taşı ve incilerle süslenmiştir (Bilirgen ve Murat,2002:92-93).

Osmanlı takılarında Osmanlı ruhunu yansıtan Naturalist tasarımlar, çiçekler, dallar, kuşlar, ayrıca ay ve yıldız sevilen takı modelleridir. Padişahın takıları arasında çeşitliliği tarih boyunca Osmanlı takı tasarımını yönlendirmiştir. Hükümdarın törenlerde taşıdığı sorguç çok gösterişli ve kullarından farklı olduğunu vurgulamak amacı

taşımaktadır. Törenlerde ayrı, gündelik ayrı sefere giderken daha farklı takılar takardı (İrepoğlu,2000:107).

Padişahların asırlarca değişmeyen iki takısı bulunmaktadır. Biri sorguç diğeri beline sardıkları kemerdir. Kemerle birlikte görülen hançerde asalet ve hükümdarlık simgesi sayılmaktadır 17. yy'a kadar küçük boyutlu sorguçlar kullanılmaktadır. Bellerine de murassa adı verilen kıymetli taşlarla süslü altın ve gümüş sırmalı kemer kullandıkları bilinmektedir. Hançerler ise kemerin ayrılmaz parçasıdır. İri zümrütlerle süslenen ve kabzasında bir saat bulunan Topkapı Hançeri, tipik bir Osmanlı eseridir(Türkoğlu,1995:79-81).

Kanuni Sultan Süleyman'ın minyatürlerinde genellikle sorguç kullandığı görülmektedir. Sorguçlara takılan tüylerin en uzununa “şehbar” adı verilirdi. Kanuni pek çok gazalinde de şehbardan bahsetmektedir. Sorguçlar tiplerine göre ayrılmaktadır. Bunlar, meyane sorguç, gül, gazi, pençe, çelenk, şevketnüma sorguç gibi adlar almaktadır. 17.yy'dan itibaren padişahlar Hindu tarzı sorguçlar kullanmışlardır (Bilirgen, 2011:62-65).

Takılarda fantastik bir tasarımda “titrek” ya da “zenberekli” denen hareketli broşlardır. Bunlar, spiral bir yayla titrer yada menteşeyle sallanır ve gösterişli bir görünüm sağlamaktadır. Murassa ya da altın ve gümüş zincirlerle yüzün iki yanından sarkıtıldığında “zülüflük”, başın arkasına takıldığında “enselik” adını almaktadır. İnci zincirlerle örülü mücevherlere ise “tepelik” adı verilir (İrepoğlu,2000:108).

Ay ve yıldız, lale, gül, kabak çiçeği, menekşe, çiçek buketleri, dallar, kuş, kelebek, arı gibi doğa motifleri, broşlarda sıkça görülen motiflerdir. Küpeler Osmanlı takılarında önemli yer tutmaktadır. Çift sallantılı küpeler “pay-ı çift”, üç sallantılılar “uçayaklı” olarak tanımlanmaktadır. Fasulye biçiminde, dolgun bir oval olarak kesilmiş veya damla biçimli sallantılı küpeler türünün en gösterişli örnekleridir. Çaprast denilen, kaftan ve entarilerin göğüs kısmı açıklığını birleştiren karşılıklı şeritler, değerli taşlarla bezeli, altın veya mineli olabilmektedir. Elmaslı olanları ilk olarak, 18.yy' da ki padişah portrelerinde görülmektedir. Aralıksız yan yana dizilmiş tek sıra elmadan oluşan bilezik ve kolyelere, hareket ettikçe ortaya çıkan görünümünden esinlenilerek “akarsu” adı verilmektedir. Elmaslarla bezeli bileziklerde ise çiçek motifleri ya da “divanhane çivisi” motifi görülür. Erkeklerde ok atma yüzüklerinin yanı sıra tek taşlı yüzüklerde kullanılmaktadır. Kadınlarda ise, “tektaş” yüzükler, ortasındaki taşın çevresinde bir

çiçek motifi oluşturacak biçimde dizilen taşlardan oluşan “gül yüzükler”, “divanhane çivisi” ile mekik ve lokum biçimli yüzükler Osmanlı yüzük tipini oluşturur (İrepoğlu,2002:82-84).

2.6.9. Türkiye’ de Yapılan Araştırmalar

Bulat (2000), “Erzurum Yöresinde Oltu Taşı İle Üretilen Kolyeler Üzerine Bir Araştırma ve Yeni Kolye Tasarımları” isimli çalışmasında takılar ile ilgili genel bilgi vererek Erzurum’da Oltu taşından üretilen mamulleri incelemiştir. Yörede Oltu taşından üretilen kolyeleri tespit ederek fotoğraflamış ve bir katalog oluşturmuştur. Kullanılan araç – gereçleri, uygulanan teknikleri, desen ve form özellikleri bakımından incelemiş, katalogda yer alan örneklerden esinlenerek yeni tasarımlar hazırlamıştır (Bulat, 2000:iii).

Erkaplan (2000), “Eskişehir İli Merkezinde Lüle Tasından Üretilen Takı Örnekleri ve Yeni Tasarımlar” adlı araştırmasında Eskişehir İlinde Lületaşından üretilen takılar hakkında genel bilgiler vermiş ve Eskişehir’de lületaşından yapılan takıların resimlerinden bir katalog oluşturmuştur. Kullanılan araç – gereçleri, uygulanan teknikleri, desen ve form özellikleri bakımından incelemiş, katalogda yer alan örneklerden esinlenerek yeni tasarımlar hazırlamış ve uygulamıştır (Erkaplan,2000:iv).

Parlak (2000), “Erzurum’da Oltu taşı ve Kuyumculuk Sanatı” Yüksek Lisans Tezi Yapılan araştırma ile Erzurum’da üretilen Oltu taşı takıların üretim yöntemi, tasarım özellikleri, Oltu taşının rezerv durumu, madenin işletilme faaliyetlerinin belgelenmesi amaçlanmıştır. Kavramsal çerçevede Erzurum ili ve Oltu ilçesinin tarihi durumu Oltu taşının çıkarılması, işlenmesi ve özellikleri hakkında detaylı bilgi verilmiş olup, Oltu taşı işlemeciliğinde kullanılan teknikler, süsleme teknikleri ve araç gereçler tanıtılmıştır. Araştırmada, kuyumculuk konusuna geniş yer ayrılmıştır. Ayrıca Oltu taşından üretilen ürünler şekillerle tanıtılmıştır (Parlak,2000:iii).

Menteşeli (2007), “Doğu Anadolu Bölgesi Erzurum ili Oltu Taşı işlemeciliği ve Kullanım Alanlarının El Sanatları Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde kuyumculuğun tarihi, teknikleri, takı çeşitleri, Erzurum da ki Oltu taşı ile takı yapımı, tarihsel gelişimi kullanılan araç gereçler, kullanılan yapım tekniklerini, renk ve desen özelliklerini, kompozisyon özelliklerini, kullanım alanlarını, yapıldıkları yerleri, yapılan

ürünleri ve üreticilerinin içinde bulundukları koşulları el sanatları açısından araştırmak gibi çeşitli konular ele almıştır (Menteşeli,2007:iv).

Hınıslioğlu (2009), “Erzurum ilinde Günümüzde Üretilen Takıların İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde kuyumculuğun tarihi, teknikleri, takı çeşitleri, Erzurum da ki takı yapımı, tarihsel gelişimi kullanılan araç gereçler gibi çeşitli konular ele almıştır (Hınıslioğlu,2009:iii).

Aslan (2009), “Kars, Ardahan ve Iğdır illerinde Bulunan Geleneksel Kadın Takılarının Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezinde kuyumculuğun tarihi, teknikleri, takı çeşitleri, o bölgeye özel takı yapımı, tarihsel gelişimi kullanılan araç gereçler gibi çeşitli konular ele almıştır (Aslan,2009:iii).

Yukarıkozan (2009), “Beypazarı Gümüş Kolyeleri” adlı yüksek lisans Tezinde Ankara’nın Beypazarı yöresinde halen devam ettirilen geleneksel Türk el sanatı ve gümüş işleme yöntemlerinden biri olan telkari tekniği ile yapılmış gümüş kolyelerin incelenmiştir (Yukarıkozan,2009:iii).

BÖLÜM III

3.YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklemiyle verilerin toplanması ve analizi konuları üzerinde durulmuştur.

3.1.Araştırmanın Modeli

Bu araştırmanın modeli betimsel bir çalışmadır.

3.2.Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini; Topkapı Sarayı Müzesi ve Türk ve İslam Eserleri Müzesinde bulunan takılar oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemi ise; Topkapı Sarayı Müzesi (35) ve Türk ve İslam Eserleri Müzesinde (35) ulaşılabilen toplam 70 adet takıdan oluşmaktadır.

3.3.Verilerin Toplanması

Topkapı Sarayı Müzesi ve Türk ve İslam Eserleri Müzesi hakkında ve takılarla ilgili gerekli literatür araştırması yapılmıştır. Müzede bulunan eserlerin yer aldığı çeşitli makaleler incelenmiştir. Bu müzelerde araştırma izin verildiği ölçüde görsel olarak kaydedilmiştir. Fotoğraf çekimine izin verilmemiş, müzenin arşivinden gerekli görsel destek ve envanternumarasına ait bilgiler sağlanmıştır. Bunun dışında gerekli envanter defterleri gösterilmemiştir.

Topkapı Sarayı Müzesi ve Türk ve İslam Eserleri Müzesinde yapılan araştırmada sergilenen ürünlerin yanı sıra depolarda bekletilen pek çok takı çeşidi bulunmaktadır. Sergilenen ürünlerle ilgili müze sanat tarihçilerinden gerekli bilgiler alınmıştır.

Takıların özelliklerinin ayrıntılı olarak verildiği gözlem formu kullanılarak takıların hangi döneme ait olduğu, boyutu, süsleme tekniği, yapım tekniği, kullanılan taşlar, desen ve kompozisyon özelliklerine ilişkin bilgiler incelenerek kaydedilmiştir.

3.4.Verilerin Analizi

Araştırma amaçlar doğrultusunda hazırlanmıştır. Müzelerden elde edilen takıların görüntüleri ve gözlem formları ile hangi dönemleri, boyutları, yapım teknikleri, süsleme çeşidi, kullanılan malzeme, desen ve kompozisyon özellikleri incelenmiştir.

Verilerin analizinde her bir sorunun her bir seçeneğinin toplam frekansları (f) belirlenerek her bir seçeneğinin yüzdeleri (%) hesaplanmıştır. Bu değerler tablolar haline getirilerek hesaplanmıştır. Bu değerler tablolar haline getirilerek yorumlanmıştır.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Gözlem Formları

Bu bölümde gözlem formları hazırlanırken, eserlerin hangi yüzyılda yapıldığı, hammaddesi, boyutları, kullanılan yapım teknikleri, kullanılan süsleme teknikleri, desen ve kompozisyon bilgilerine ilişkin başlıklara yer verilmiştir.

Envanter bilgilerine göre belirlenen takılardan 35 adet Topkapı Sarayı Müzesi, 35 adet fotoğraf ise Türk ve İslam Eserleri Müze yetkilileri tarafından verilen takılar üzerinde çalışma yapılmıştır. Takıların fotoğraf çekimine izin verilmemiş,takı fotoğrafları yetkililer tarafından temin edilmiştir.

Bulgu ve yorumlar gözlem formlarından elde edilen bilgilere göre hazırlanmıştır.

GÖZLEM FORMU - 1

Şekil No: 50

Örnek No: 1

Envanter No: 2/5270

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Gerdanlık

Ürünün İsmi: Altın gerdanlık

Ait Olduğu Dönem: 17. yüzyıl

Boyutu: Boy: 23 cm En: 4 cm

Kullanılan Malzeme: Altın

Kullanılan Süsleme Tekniği: Döküm

Desen Konuları: Bitkisel

Kompozisyon: Altın paftalar yaprak motifli aşağı doğru daralan, döküm 69 parça yan yana dizilmiştir. Sicimin görülmemesi için aralarına boru boncuk şeklinde altın parçalar yerleştirilmiştir.

Kaynak: TSM Arşivi

GÖZLEM FORMU - 2

Şekil No: 51

Örnek No: 2

Envanter No: 2/3535

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Küpe

Ürünün İsmi: -

Ait Olduğu Dönem: 17. yüzyıl

Boyutu: Boy: 4.4 cm En: 4.1 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, yakut, inci, elmas

Kullanılan Süsleme Tekniği: Mıhlama, mine, perçinleme

Desen Konuları: Bitkisel, geometrik

Kompozisyon: Altın halkanın ucuna tutturulmuş göbeğinin çevresini, pembe ve mavi renk mineli yapraklar çevirir. Ortasında yükseltilmiş altın yuva içine yerleştirilmiş bir elmas vardır. Alt yarısında ortaları delinmiş armudi formda üçer inci ve ikişer yakut perçinleme ile tutturulmuştur. Küpenin görüntüsü yarım çiçek biçimindedir.

Kaynak: TSM Arşivi

GÖZLEM FORMU - 3

Şekil No: 52

Örnek No: 3

Envanter No: 2/7589

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Baş iğnesi

Ürünün İsmi: Gelin baş takısı

Ait Olduğu Dönem: 18. yüzyıl

Boyutu: Boy: 57 cm En: 10.5 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, elmas, zümrüt

Kullanılan Süsleme Tekniği: Mıhlama, mine

Desen Konuları: Bitkisel

Kompozisyon: Yatay şekilli çiçek buketi biçiminde düzenlenmiştir. Demetin ortasında kıvrımlı taç yaprakları iri elmaslarla doldurulmuş bir çiçek yer alır. Demetin ortasında yer alan çiçeğin kıvrımlı taç yaprakları iri elmaslarla doldurulmuştur. Çiçeğin ortasına mıhlama tekniği ile tutturulmuş iri bir zümrüt bulunmaktadır. Çiçeğin etrafını yapraklar, mine çiçekleri, gül goncalarıyla çevrilidir. İri çiçeğin taç yaprakları, diğer yapraklar ve filizler yeşil ve kırmızı mine işçiliğiyle ara ara renklendirilmiştir.

Kaynak: TSM Arşivi

GÖZLEM FORMU - 4

Şekil No: 53

Örnek No: 4

Envanter No: 2/7583

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Sorguç

Ürünün İsmi: Felemenk Taşlı Gelin sorgucu

Ait Olduğu Dönem: 19. yüzyıl

Boyutu: Boy: 16 cm

Kullanılan Malzeme: Elmas, gümüş

Kullanılan Süsleme Tekniği: Mıhlama

Desen Konuları: Bitkisel

Kompozisyon: Yukarıya doğru açılarak yayılan ve elmaslardan oluşan dokuz dal ince ay şeklinde bir parça ile bir araya toplanmıştır. Alt kısmından yine elmaslarla oluşturulmuş bir fiyonk şeklindedir. Üzerindeki ay biçimindeki parçayla bağlanmıştır. II. Mahmud' un Kızı Adile sultanındır.

Kaynak: TSM Arşivi

GÖZLEM FORMU - 5

Şekil No: 54

Örnek No: 5

Envanter No: 2/7578

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Broş

Ürünün İsmi: Elmaslı buket

Ait Olduğu Dönem: 19 yüzyıl

Boyutu: Boy: 13.2 cm En: 7 cm

Kullanılan Malzeme: Elmas, pırlanta, gümüş

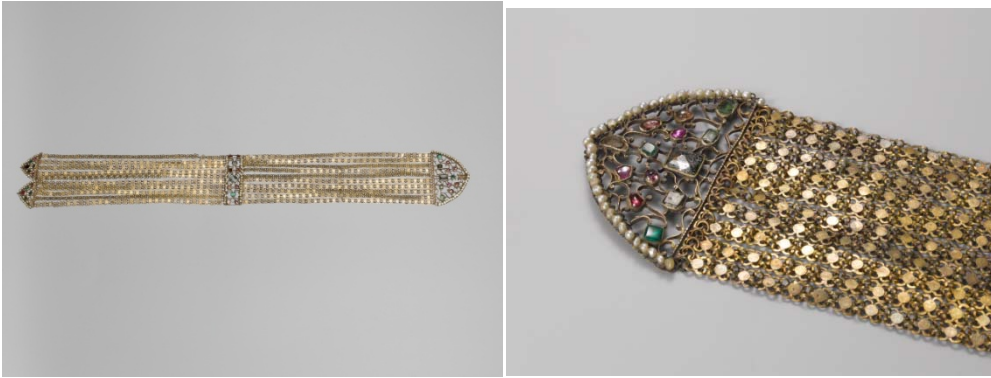
Kullanılan Süsleme Tekniği: Mıhlama

Desen Konuları: Bitkisel

Kompozisyon: Buket şeklinde açılmış güller, iri yapraklar ve daldan oluşmaktadır. Yukarıya doğru uzanan bu eğimli dal üzerinde, elmas ve pırlantalarla bezeli yapraklar ile iri elmaslardan oluşan narlar sıralanmaktadır. Bereket sembolü olan nar motifinin kullanılması bir gelin için çeyiz takısı olarak yapıldığına işaret ettiğini söylemek mümkündür.

Kaynak: TSM Arşivi

GÖZLEM FORMU - 6

Şekil No: 55

Örnek No: 6

Envanter No: 2/595

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Enselik

Ürünün İsmi: -

Ait Olduğu Dönem: 17. yüzyıl

Boyutu: Boy: 54.5 cm En: 7.4 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, inci, lal, necef, akik, zümrüt

Kullanılan Süsleme Tekniği: Mıhlama, ajur, telkari

Desen Konuları: Geometrik

Kompozisyon: Tepesinde, ortasında, alt ucunda ve uçlarında kenarları inci ile çevrilmiş ortaları tel bükerek ajurlu üçgen görüntüye sahip paftalar yer almaktadır. Bu paftalar birbirine on sıra altın telkari zincirlerle tutturulmuştur. Bu paftaların içi kıymetli taşlarla bezelidir. Bu zincir dört taç yapraklı çiçek biçimini andıran parçaların küçük halkalarla birbirine bağlanmasıyla oluşturulmuştur.

Kaynak: TSM Arşivi

GÖZLEM FORMU - 7

Şekil No: 56

Örnek No: 7

Envanter No: 2/7662

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Halhal

Ürünün İsmi:-

Ait Olduğu Dönem: 16. yüzyıl

Boyutu: Çap: 9 cm

Kullanılan Malzeme: Altın

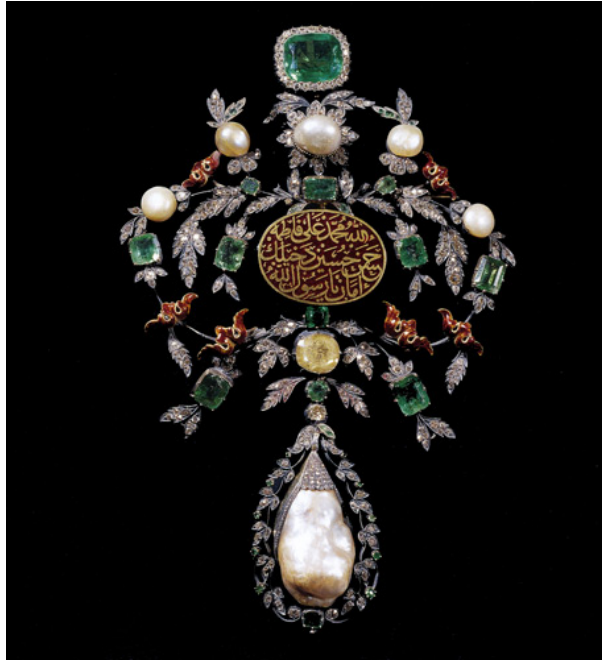
Kullanılan Süsleme Tekniği: Kabartma döküm

Desen Konuları: Geometrik

Kompozisyon: Ağız kısmı açık olan altın bir hal halın etrafına küçük halkalarla tutturulmuştur. İçi boş on yedi adet küçük toptan oluşur. Topların üzerine dizildiği halkaya küçük halkalarla tutturulmuştur.

Kaynak: TSM Arşivi

GÖZLEM FORMU - 8

Şekil No: 57

Örnek No: 8

Envanter No: 2/7582

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Broş

Ürünün İsmi: Kök İncili Broş

Ait Olduğu Dönem: 19. yüzyıl

Boyutu: Boy: 20 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, mine, gümüş, elmas, inci, zümrüt

Kullanılan Süsleme Tekniği: mıhlama, mine

Desen Konuları: Geometrik, bitkisel, sülüs bezeme (yazılı bezeme)

Kompozisyon: Broşun ortasında oval formda altın bir pafta yer alır. Kırmızı mine işçiliğiyle bezenmiş olan paftanın üzerine sülüs yazılar vardır. Çevresindeki gümüş dalların üzerinde kırmızı mineli çiçekler elmas, inci ve zümrütlerle bezeli çelenk biçiminde bir süsleme görülür. Tepede çevresi elmasla kaplı dikdörtgen iri bir zümrüt yer almaktadır. En alt kısmında armudi formda çok iri bir inci yer almaktadır. İncinin etrafını, üzeri küçük elmas ve zümrütlerle bezeli dallardan çelenkle çevrilidir.

Kaynak: (Bilirgen,2005:130)

GÖZLEM FORMU - 9

Şekil No: 58

Örnek No: 9

Envanter No: 2/83

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi:15/07/2011

Ürünün Cinsi: Ok atma yüzüğü

Ürünün İsmi:Zehgir

Ait Olduğu Dönem: 17. yüzyıl

Boyutu: Çap:3,5 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, elmas, zümrüt, fil dişi

Kullanılan Süsleme Tekniği: Kakma, mıhlama

Desen Konuları: Bitkisel, hayvansal

Kompozisyon: Fil dişi üzerine altından yapılmış kafes içine düz kesimli zümrüt ve elmaslarla bezenmiştir. Ön ve arka kısımlarında altın kakma rumi motiflerinden oluşan süsleme yer almaktadır.

Kaynak: (İrepoğlu, 2002:83).

GÖZLEM FORMU - 10

Önden görüntü

Arkadan görüntü

Şekil No: 59

Örnek No: 10

Envanter No: 2/7535

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Küpe

Ürünün İsmi: Necefli küpe

Ait Olduğu Dönem: 18. yüzyıl

Boyutu: Boy: 6 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, Necef, yakut, mine

Kullanılan Süsleme Tekniği: Mine, ajur, mıhlama

Desen Konuları: Geometrik, bitkisel

Kompozisyon: Armudi formda yüksekçe yıldız kesimli Necef altın bir yuva içine oturtulmuştur. Yuvanın arkasında siyah ve yeşil renk mine işçiliğiyle bitkisel bezemeler vardır. Bu parça menteşe ile ortası yakut kenarları delik işi ve siyah mineli açılmış gül biçimindeki ara parçaya bağlanmaktadır. Takma halkası da menteşeli olup, üzeri mine işçiliği ile yeşil yaprak bezemelidir. Damla formunda ve yüksekçe yıldız kesimlidir.

Kaynak: TSM Arşivi

GÖZLEM FORMU - 11

Şekil No: 60

Örnek No: 11

Envanter No: 2/7529

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Küpe

Ürünün İsmi: Damla küpe

Ait Olduğu Dönem: 19. yüzyıl

Boyutu: Boy: 4.9 cm En: 1.4 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, zümrüt, elmas

Kullanılan Süsleme Tekniği: Mıhlama

Desen Konuları: Geometrik

Kompozisyon: Damla biçiminde yontulmuş 35 kiral civarında ki zümrütün üst kısmı dilimli bir parçayla taçlanır. Bu paftaların ön kısmı elmaslarla bezelidir. Kulağa geçme halkasının sallantılı zümrütle bağlantı yerine yüksek tırnaklar içine oturan üç iri pırlanta yerleştirilmiştir.

Kaynak: TSM Arşivi

GÖZLEM FORMU - 12

Şekil No: 61

Örnek No: 12

Envanter No: 2/7532

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Küpe

Ürünün İsmi: -

Ait Olduğu Dönem: 18. yüzyıl

Boyutu: Boy: 5 cm En: 4,5 cm

Kullanılan Malzeme: altın, zümrüt, elmas, mine

Kullanılan Süsleme Tekniği: mine, mıhlama, perçinleme

Desen Konuları: Bitkisel

Kompozisyon: Tam ortada elmaslarla oluşturulmuş açılmış gül biçimindeki göbeğin arkası renkli minelerle süslenmiştir. Alt yarısında yedi adet fasülye biçiminde fasadlı kesilmiş ve çivilere yerleştirilmiş zümrütler sıralanmaktadır. Kulağa takılan halkanın başlangıç yerinde de üç elmas ve mine işçiliği vardır.

Kaynak: TSM Arşivi

GÖZLEM FORMU - 13

Şekil No: 62

Örnek No: 13

Envanter No: 2/3537

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Küpe

Ürünün İsmi: -

Ait Olduğu Dönem: 16. yüzyıl

Boyutu: Boy: 3 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, elmas, yakut, mine

Kullanılan Süsleme Tekniği: Mine, mihlama, perçinleme

Desen Konuları: Geometrik

Kompozisyon: Altın yuvaya oturtulmuş küçük bir elmas ve buna bağlı koyu pembe renkte bir yakuttan oluşmaktadır. Kulağa takılan halkanın ön kısmı ve elmas yuvanın dipleri minelidir. Yakutların doğal görünüşü ve ortalarında delinerek çivilerle tutturulması klasik Osmanlı işçiliği yansıtır.

Kaynak: TSM Arşivi

GÖZLEM FORMU - 14

Şekil No: 63

Örnek No: 14

Envanter No: 2/7587

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Yüzük

Ürünün İsmi: Gül yüzük

Ait Olduğu Dönem: 19. yüzyıl

Boyutu: Çap: 2 cm

Kullanılan Malzeme: Elmas, yakut, gümüş

Kullanılan Süsleme Tekniği: Mıhlama, madeni parçaları birleştirme

Desen Konuları: Bitkisel

Kompozisyon: Açılmış gül şeklinde, ortasında 3 karatlık gül kesimli iri bir elmasın etrafını dokuz adet küçük boyda elmas çevirmektedir. Halkası gümüştür. Gül şeklinin iki tarafında halkaya bağlantı yerlerinde yuvaya oturtulmuş yakut bulunmaktadır.

Kaynak: TSM Arşivi

GÖZLEM FORMU - 15

Şekil No: 64

Örnek No: 15

Envanter No: 2/7608

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Broş

Ürünün İsmi: Şeb-i Çırağ

Ait Olduğu Dönem: 18. yüzyıl

Boyutu: Boy: 13.2 cm En: 10,5 cm

Kullanılan Malzeme: Elmas, yakut, altın, mine

Kullanılan Süsleme Tekniği: Mine, kabartma, mıhlama

Desen Konuları: Bitkisel

Kompozisyon: Altın oval pafta çiçek ve yaprak motifleriyle bezenmiştir. Bunların bütün yüzeyi çok renkli mine işçiliğiyle süslüdür. Çiçek göbeklerinde farklı boyut ve biçimlerde gül kesimli Şeb-i Çırağ elması ve etrafını saran yakutlar bulunmaktadır. Ortadaki elmasın etrafı sıralı olarak büyük küçük elmaslar vardır. Motiflere kabartma tekniğiyle üç boyut kazandırılmıştır. Dört uçtaki ortası delik uzantılar, elmaslı paftanın bir yere monte edilmek için hazırlandığını göstermektedir.

Kaynak: TSM Arşivi

GÖZLEM FORMU - 16

Şekil No: 65

Örnek No: 16

Envanter No: 2/7636

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Yüzük

Ürünün İsmi: Spinel taşlı yüzük

Ait Olduğu Dönem: 19. yüzyıl

Boyutu: Çap: 2,3 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, yakut

Kullanılan Süsleme Tekniği: Ajur, kabartma, mihlama, madeni parçaları birleştirme

Desen Konuları: Geometrik

Kompozisyon: 49 karatlık yakut koyu kırmızı renkte oval kabaşon kesimlidir. Tırnaklı altın yuvası ve halkası altındandır. Halkanın kenarlarında ajurlar bulunmaktadır.

Kaynak: TSM Arşivi

GÖZLEM FORMU - 17

Şekil No: 66

Örnek No: 17

Envanter No: 2/7539

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Yüzük

Ürünün İsmi: Elmas taşlı yüzük

Ait Olduğu Dönem: 18. yüzyıl

Boyutu: Çap: 2.5 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, elmas, döküm

Kullanılan Süsleme Tekniği: Mıhlama, madeni parçaları birleştirme

Desen Konuları: Geometrik

Kompozisyon: Ortasında üçgen biçimli fasatlı 8 karat bir elmas yer alır. Üçgenin etrafı turnaklıdır. Zikzak şeklinde biçimlendirilmiş halkası küçük elmaslarla bezelidir.

Kaynak: TSM Arşivi

GÖZLEM FORMU - 18

Şekil No: 67

Örnek No: 18

Envanter No: 2/7565

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Yüzük

Ürünün İsmi: Pembe topaz taşlı yüzük

Ait Olduğu Dönem: 18. yüzyıl

Boyutu: Çap: 2,4 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, elmas, topaz

Kullanılan Süsleme Tekniği: Mıhlama, madeni parçaları birleştirme

Desen Konuları: Geometrik

Kompozisyon: 21 karat kabaşon kesimli topaz taş ince tırnaklarla tutturulmuş altın yuvanın içine oturtulmuştur. Altın halkasının dışı sıralı elmas taşlar dizilidir.

Kaynak: TSM Arşivi

GÖZLEM FORMU - 19

Şekil No: 68

Örnek No: 19

Envanter No: 2/7610

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Broş

Ürünün İsmi: Kaşıkçı elması

Ait Olduğu Dönem: 17.yüzyıl

Boyutu: Boy:7 cm En: 6 cm

Kullanılan Malzeme: Elmas, pırlanta, altın

Kullanılan Süsleme Tekniği: Mıhlama

Desen Konuları: Geometrik

Kompozisyon: Tam ortada altın yuva içine 86 karat damla şeklinde ana elmas yerleştirilmiştir. Damla şeklinde ki ana paftanın etrafına iki sıra şeklinde kırk dokuz adet küçük pırlantalar yerleştirilmiştir.

Kaynak: TSM Arşivi

GÖZLEM FORMU - 20

Şekil No: 69

Örnek No: 20

Envanter No: 2/159

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Sorguç

Ürünün İsmi: -

Ait Olduğu Dönem: 18.yüzyıl

Boyutu: Boy: 30 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, elmas, yakut, zümrüt, inci, mine

Kullanılan Süsleme Tekniği: Mine, mihlama, perçinleme

Desen Konuları: Geometrik, bitkisel

Kompozisyon: Hint etkisinin görüldüğü bir sorguçtur. Altın çiçek formunda yuvanın içine yerleştirilmiş elmas ve çevresi minik yakutlarla çevrilidir. Orta paftanın etrafı ve üst kısımlarında yaprak formundaki yuvaların içinde elmaslar yerleştirilmiştir. Üst kısma doğru uzanan dalın üzerinde incilerle süslü ve ucunda zincirlere takılı zümrüt ve yakutlar vardır. Orta paftanın iki kısmına doğru uzanan çiçek paftaların ortasında elmaslar ve çivilerle tutturulmuş zümrütler sıralanmaktadır. Sap kısmının üzeri bitkisel bezemeli mine işçiliği vardır. Sap kısmından da iki yana uzanan daha küçük altın pafta içinde zümrüt, elmas ve yakutlar sıralanmıştır.

Kaynak: TSM Arşivi

GÖZLEM FORMU - 21

Şekil No: 70

Örnek No: 21

Envanter No: 2/291

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Sorguç

Ürünün İsmi: Murassa sorguç

Ait Olduğu Dönem: 18. yüzyıl

Boyutu: Boy: 27 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, elmas, inci, mine, pırlanta

Kullanılan Süsleme Tekniği: Mine, mıhlama, kazıma, perçinleme

Desen Konuları: Geometrik

Kompozisyon: Fantezi, gül ve düz kesim elmaslarla ve bükümlü altın teller üzerine yerleştirilmiştir. Ortadaki elmas işlerin yanlarında mineli elmaslı güller, goncalar ve küçük çiçeklerle yerleştirilmiştir. Orta kısımdan çıkan üç dal sola doğru eğimli ve elmas taşlıdır. Uçlara ara ara inciler tutturulmuştur. Orta kısımdaki çiçek paftalardan iki sıra şeklinde iki taraf da ince minik elmaslar sıralanmıştır. Aynı sorgucun sağa doğru eğimli modelide bulunmaktadır.

Kaynak: TSM Arşivi

GÖZLEM FORMU - 22

Şekil No: 71

Örnek No: 22

Envanter No: 2/72

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Ok atma yüzüğü

Ürünün İsmi: Zehgir

Ait Olduğu Dönem: 17.yüzyıl

Boyutu: Çap: 4,5 cm

Kullanılan Malzeme: Yakut, elmas, altın

Kullanılan Süsleme Tekniği: Mıhlama

Desen Konuları: Geometrik

Kompozisyon: Ok atmak için sol elin baş parmağına göre yapılmış olan yüzük altından yapılmıştır. Yüzük üzerindeki kafes şeklinde altın paftanın tam ortasında yakut ve kenarlarda karışık şekilde elmaslar yer almaktadır.

Kaynak: TSM Arşivi

GÖZLEM FORMU - 23

Şekil No: 72

Örnek No: 23

Envanter No: 2/74

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Ok atma yüzüğü

Ürünün İsmi: Zehgir

Ait Olduğu Dönem: 18. yy.

Boyutu: Çap: 3,5 cm

Kullanılan Malzeme: Fildişi, yakut, altın, zümrüt

Kullanılan Süsleme Tekniği: Kakma, mihlama

Desen Konuları: Geometrik, bitkisel, hayvansal

Kompozisyon: Fildişi üzerine altından yapılmış kafes içine yakutlar yerleştirilmiştir.

Arka kısmında düz kesimli zümrüt ve süslü elmaslarla bezenmiştir. Ön ve arka kısımlarında altın kakma rumiler, legülçeler meydana getirilmiştir.

Kaynak: TSM Arşivi

GÖZLEM FORMU - 24

Şekil No: 73

Örnek No: 24

Envanter No: 2/76

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Ok atma yüzüğü

Ürünün İsmi: Zehgir

Ait Olduğu Dönem: 18.yüzyıl

Boyutu: Çap: 4 cm

Kullanılan Malzeme: Yakut, altın, zümrüt, fil dişi

Kullanılan Süsleme Tekniği: Kakma, mıhlama

Desen Konuları: Geometrik, bitkisel, hayvansal

Kompozisyon: Fildişi üzerine altından yapılmış kafes içine yerleştirilmiş yakutlar vardır. Arka kısımda düz kesimli zümrüt bulunmaktadır. Ön ve arka kısımlarında altın kakma rumilerle altın güçleler oluşturulmaktadır.

Kaynak: TSM Arşivi

GÖZLEM FORMU - 25

Şekil No: 74

Örnek No: 25

Envanter No: 2/361

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Sorguç

Ürünün İsmi: Murassa sorguç

Ait Olduğu Dönem: 18.yüzyıl

Boyutu: Boy:10 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, gümüş, elmas, zümrüt, tüy

Kullanılan Süsleme Tekniği: Mıhlama

Desen Konuları: Geometrik

Kompozisyon: 22,5 x 19 mm kabaşon kesimli zümrüt altın yuva içerisine yerleştirilmiştir. Zümrütün etrafından dallar şeklinde gümüş paftaların üzerine elmaslar dizilmiştir. Açılmış bir çiçeği andırır. Sapı altındandır ve üst kısmında tüyler bulunmaktadır.

Kaynak: TSM Arşivi

GÖZLEM FORMU - 26

Şekil No: 75

Örnek No: 26

Envanter No: 2/2912

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Sorguç

Ürünün İsmi: -

Ait Olduğu Dönem: 16.yüzyıl

Boyutu: Boy:14 cm

Kullanılan Malzeme: Fırze, yakut, altın, elmas

Kullanılan Süsleme Tekniği: Mıhlama, savat, kalem işi

Desen Konuları: Geometrik, bitkisel

Kompozisyon: Yuvarlak çiçek formundaki ana paftanın ortasında bir elmas ve onu çevreleyen taşlar bulunmaktadır. Ana pafta üzerinde savat işi ve bitkisel bezemeler vardır. Ana paftanın hemen altında top şeklindeki parçadada fırze ve yakutlar kullanılmaktadır. Sap kısmında kalem işi ile desenlenmiştir. İki tarafta da yer alan zincirin ortasında fırze taşı bulunmaktadır.

Kaynak: TSM Arşivi

GÖZLEM FORMU - 27

Şekil No: 76

Örnek No: 27

Envanter No: 2/535

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Sorguç

Ürünün İsmi: Murassa sorguç

Ait Olduğu Dönem: 18.yüzyıl

Boyutu: Boy:15 cm En: 13, 6 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, zümrüt, yakut, elmas

Kullanılan Süsleme Tekniği: Mıhlama, ajur, perçinleme

Desen Konuları: Geometrik

Kompozisyon: Ortada yuvarlak bir paftaya yapışık üç tarafından üçgen paftalarla birleşik ajur altın kalıp vardır. Ortada kare zümrüt etrafında damla şeklinde elmaslar sıralanmış hemen üst sırasında da fasülye şeklinde minik yakutlar dizilidir. Üçgen paftalarında ortalarında armudi zümrüt ve etrafında taşlar yerleştirilmiştir. Alt kısımda bir adet zümrüt sallanmaktadır. Üst kısımda ise daralan bir sağa bakan dal formunda paftanın içine zümrütler ve etrafına yakutlar dizilmektedir. Ucundada alt kısımda olduğu gibi zümrüt sallanmaktadır.

Kaynak: TSM Arşivi

GÖZLEM FORMU - 28

Şekil No: 77

Örnek No: 28

Envanter No: 2/205

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Sorguç

Ürünün İsmi: Zümrütlü sorguç

Ait Olduğu Dönem: 17.yüzyıl

Boyutu: Boy:19 cm En: 7 cm

Kullanılan Malzeme: Zümrüt, altın, elmas, tüy

Kullanılan Süsleme Tekniği: Mıhlama, mine, perçinleme

Desen Konuları: Geometrik

Kompozisyon: Sorguç sapının ucuna 122 karat büyük bir zümrüt yerleştirilmiştir. Zümrütün üstünde taç şeklinde elmaslar sıralanmış ve üzerine iki büyük 55 karatlık zümrüt bulunmaktadır. Üstteki iki zümrüt arasındaki altın pafta üzerinde çeşitli boyutlarda elmaslar ve arka kısmına tüy yerleştirilmektedir. Başa tutturmak üzere iki yanlara zincirler bulunmaktadır.

Kaynak: TSM Arşivi

GÖZLEM FORMU - 29

Şekil No: 78

Örnek No: 29

Envanter No: 2/313

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Sorguç

Ürünün İsmi: Murassa sorguç

Ait Olduğu Dönem: 18.yüzyıl

Boyutu: Boy:19,5 cm En: 28 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, elmas, zümrüt, yakut, inci, tüy

Kullanılan Süsleme Tekniği: Mıhlama, perçinleme

Desen Konuları: Geometrik

Kompozisyon: Altın bir sapın üzerine yerleştirilen madalyon biçimindeki sorguç yuvasının ortasında 4 x 5 cm boyutlarında düz kesimli bir zümrüt yer almaktadır. Zümrütün üstünde 3 cm çapında kabaşon kesim bir yakut bulunmaktadır. Kenarları dilimli sorguç yuvasının üst kısmında çıkan dokuz dalın üzeri gül kesimli elmaslarla süslüdür. Uçlarında inci bulunan iki yana kıvrılan ikişer dal ile bunların arasındaki elmaslı dört yarım dal bulunmaktadır. Sorguç yuvasının taç kısmını tamamlamakta ve

takılan tüyler sorgucu süslemektedir. Sorguç yuvasının iki yanında, uçları  engelli dört zincir bulunmaktadır. Bu zincirler, on iki elmaslı küçük altın    ek yuvalarının sıralanmasıyla ve aralarından zümrüt damlalarının d n    ml  olarak sıralanmasıyla meydana getirilmiştir.

Kaynak: TSM Arşivi

GÖZLEM FORMU - 30

Şekil No: 79

Örnek No: 30

Envanter No: 2/284

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Sorguç

Ürünün İsmi: Murassa sorguç

Ait Olduğu Dönem: 18.yüzyıl

Boyutu: Boy: 28 cm En: 32 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, elmas, zümrüt, yakut, inci, tüy

Kullanılan Süsleme Tekniği: Mıhlama, perçinleme

Desen Konuları: Geometrik

Kompozisyon: 8 cm uzunluğunda kalın altın iğne üzerine orta kısmı armudi pafta ve bunun üzerinde yukarı doğru beş daldan oluşan buket şeklinde bir parçadır. Ana paftanın bütün yüzeyi elmaslarla kaplıdır. Ortada 5 cm ölçüsünde köşeli bir kabaşon yakut ve alt kısmında 4,5 cm civarında iki tane oval kabaşon zümrüt yer almaktadır. Ana paftadan yukarı doğru uzayan elmaslı dalların başında armudi iki tane inci yer

almaktadır. Aralarda da yakutlar vardır. Sorgucu tutturmak için ortadaki ana paftadan her iki tarafada uzanan iki sıra şeklinde elmas dizisinden minik sallantılı zümrütler sıralanmaktadır. Bu damla şeklindeki zümrütler altın çivilere tutturulmuştur.

Kaynak: TSM Arşivi

GÖZLEM FORMU - 31

Şekil No: 80

Örnek No : 31

Envanter No : 2/538

İlgili Koleksiyon : Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi : 15/07/2011

Ürünün Cinsi : Kemer

Ürünün İsmi: Ajur oymalı fil dişi kemer

Ait Olduğu Dönem: 18.yüzyıl

Boyutu: Boy:65 cm En: 6,5 cm

Kullanılan Malzeme: Zümrüt, yakut, fil dişi, seraser kumaş, altın, lacivert taşı

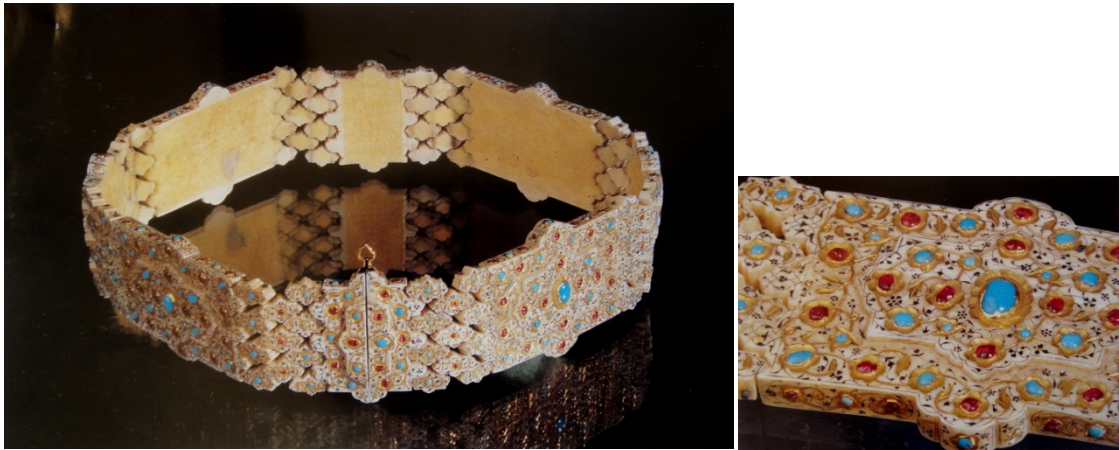
Kullanılan Süsleme Tekniği : Ajur, mihlama

Desen Konuları : Bitkisel

Kompozisyon: Kenarları lacivert desenli kumaş çiçek desenlidir. Ortadaki fil dişi toka ajur tekniğinde bitkisel bezemelidir. Fildişi tokanın ortasında bir zümrüt ve etrafını saran yakutlu bir çiçek bulunmaktadır. Tokanın etrafı gümüş tellerle örülüdür. Fil dişi tokanın iki tarafında kumaş üzerine lale formunda altın pafta yer almaktadır. Lale formundaki paftanın ortasında zümrüt ve etrafında yakutlar vardır. Altın lale zeminin ucunda zincire takılı lacivert taşı (lapislazuli) bulunmaktadır.

Kaynak: TSM arşivi

GÖZLEM FORMU - 32

Şekil No: 81

Örnek No: 32

Envanter No: 2/539

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Kemer

Ürünün İsmi: Fildişi kemer

Ait Olduğu Dönem: 16.yüzyıl

Boyutu: Boy:79 cm En: 6,5 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, firuze, yakut, balık dişi, siyah tutkal

Kullanılan Süsleme Tekniği: Kazıma, mıhlama, perçinleme

Desen Konuları : Bitkisel

Kompozisyon: Dört adet geniş, üç adet dar pafta ve bunları birbirine bağlayan geçmeli on bir adet küçük fil dişi ara paftalardan oluşmaktadır. Üzeri kazıma tekniği ile süslenmektedir. Zemindeki bitkisel bezemeler siyah tutkal ile renklendirilmiştir. Altın yapraklı dallarla bağlanmış, yakut ve firuzeler çiçeklerin ortalarına yerleştirilmiştir. Çiçeklerdeki altın yuvaların formu ve derin gömme biçimi kademeli yüzey değerlendirmesi Kanuni dönemi saray kuyumculuğunu ve süslemesini yansıtmaktadır.

Kaynak: (Bilirgen ve Murat, 2002: 171)

GÖZLEM FORMU - 33

Şekil No: 82

Örnek No: 33

Envanter No: 2/575

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Kemer

Ürünün İsmi: Sedef kemer

Ait Olduğu Dönem: 16.yüzyıl

Boyutu: Boy:91cm En: 5 cm

Kullanılan Malzeme: Sedef, deri, altın, gümüş, siyah tutkal

Kullanılan Süsleme Tekniği: Kalemışı, kakma

Desen Konuları: Bitkisel

Kompozisyon: Deri parça üzerine, oval ve orta kısımları içe doğru daralan, gümüş yuvalar içine oturtulmuş sedef plakaların birbirini tamamlayacak şekilde birleştirilmektedir. Sedef plakaların üzeri siyah tutkal ile renklendirilmiş kalemışı tekniğinde bezeler bulunmaktadır. Ayrıca açılmış kakma altın güllerle zenginleştirilmiştir. Kemerin ortasındaki halka, mühür veya para için kullanılan keseleri asmak içindir.

Kaynak: (Bilirgen ve Murat, 2002: 171)

GÖZLEM FORMU - 34

Şekil No: 83

Örnek No: 34

Envanter No: 2/7569

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Yüzük

Ürünün İsmi: Mavi elmas taşlı yüzük

Ait Olduğu Dönem: 19.yüzyıl

Boyutu: Çap: 3 cm

Kullanılan Malzeme: Elmas, altın

Kullanılan Süsleme Tekniği: Ajur, mihlama, kabartma, madeni parçaları birleştirme

Desen Konuları: Geometrik

Kompozisyon: Altın halka ve dikdörtgen tırnaklı bir yuva içine oturtulan elmas kenarları düz kesimlidir. Halka üç ayrı dal olarak taşla birleşmektedir. Halka kenarları kabartmalıdır.

Kaynak: (Bilirgen ve Murat, 2002: 167)

GÖZLEM FORMU - 35

Şekil No: 84

Örnek No: 35

Envanter No: 2/4383

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi

İnceleme Tarihi: 15/07/2011

Ürünün Cinsi: Yüzük

Ürünün İsmi: Kedi gözü (aynül- hür taşlı yüzük)

Ait Olduğu Dönem: 19.yy.

Boyutu: Çap: 3,6 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, dumanlı kuvars

Kullanılan Süsleme Tekniği: Mine, kalemişi, mıhlama, madeni parçaları birleştirme

Desen Konuları: Bitkisel, geometrik

Kompozisyon: 75 karat dumanlı kuvars, kedi gözü izlenimi verir. Oval kabaşon kesimli olup altın bir yuva içine oturtulmuştur. Halkanın taşla birleştiği iki yanlarda ve altın yuvanın alt kısmında mine işlemleri bulunmaktadır.

Kaynak: (Bilirgen ve Murat, 2002: 167)

GÖZLEM FORMU – 36

Şekil No: 85

Örnek No: 36

Envanter No: 482

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Kemer

Ürünün İsmi: -

Ait Olduğu Dönem: 16.yüzyıl

Boyutu: Boy:75 cm En: 5cm

Kullanılan Malzeme: Firuze, yakut, altın, balina dişi (balık dişi), siyah tutkal

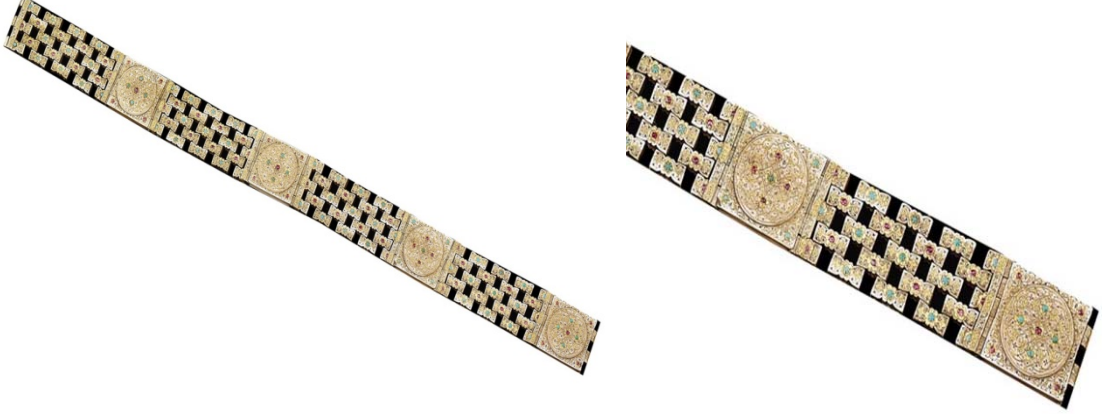
Kullanılan Süsleme Tekniği: Mıhlama, kazıma, perçinleme

Desen Konuları: Bitkisel, geometrik

Kompozisyon: II. Selim türbesinden getirilmiştir. Küçük balinanın dişlerinden yapılmış kemerdur. Dilimli beş büyük pafta ve onları birbirine bağlayıcı küçük ara paftalardan oluşmaktadır. Üzerleri siyah tutkallı boya ile ince uçlarla kazınmış çiçekli dal motifle süslenmiştir. Büyük paftaların ortasında altın yapraklı dallarla bağlı yakutlu altın çiçekli ve çiçek biçiminde yuvasına oturtulmuş firuzelerle süslenmektedir.

Kaynak: TİEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 37

Şekil No: 86

Örnek No: 37

Envanter No: 483

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Kemer

Ürünün İsmi: -

Ait Olduğu Dönem: 16.yüzyıl

Boyutu: Boy:65 cm En: 4,5 cm

Kullanılan Malzeme: Balina dişi (balık dişi), firuze, yakut, altın, siyah tutkal

Kullanılan Süsleme Tekniği: Mıhlama, kazıma, perçinleme

Desen Konuları: Bitkisel, geometrik

Kompozisyon: II. Selim türbesinden getirilmiştir. Balık dişlerinden dışından yapılmış kemerdur. Dilimli beş büyük pafta ve onları birbirine bağlayıcı küçük ara paftalardan oluşmaktadır. Üzerleri siyah tutkallı boya ile ince uçlarla kazınmış çiçekli dal motifle süslenmektedir. Büyük paftaların ortasında altın yapraklı dallarla bağlı yakutlu altın çiçekli ve çiçek biçiminde yuvasına oturtulmuş firuzelerle süslenmektedir.

Kaynak: TİEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 38

Şekil No: 87

Örnek No: 38

Envanter No: 508

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Kemer

Ürünün İsmi: -

Ait Olduğu Dönem: 17.yüzyıl

Boyutu: Boy:90 cm

Kullanılan Malzeme: Yakut, firuze, altın, yeşim, gümüş, meşin (deri)

Kullanılan Süsleme Tekniği: Kabartma, mıhlama

Desen Konuları: Bitkisel, geometrik

Kompozisyon: Altın yaldızlı gümüşten, çiçek formu yirmi yedi pafta ile iki ucunda bulunan tokaları, kadife kaplı meşin üzerine tutturulmaktadır. Kemer tokaları kabartmalı olarak dal motifiyle bezemelidir. Paftaların üzerinde yer alan yuvalar yeşim, yakut ve firuze taşlarla süslenmektedir.

Kaynak: TİEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 39

Şekil No: 88

Örnek No: 39

Envanter No: 509

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Kemer

Ürünün İsmi: -

Ait Olduğu Dönem: 17.yüzyıl

Boyutu: Boy:79 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, gümüş, meşin (deri), zebercet taşı, firuze

Kullanılan Süsleme Tekniği: Mıhlama, kazıma

Desen Konuları: Geometrik

Kompozisyon: Altın yaldızlı gümüşten, altı adet fiyonk şeklinde pafta ile beş yuvarlak pafta sıralamalı olarak, kumaş kaplı meşin üzerine dizilmektedir. Paftaların zemini üzerine oturtulan yuvaların içlerine zebercet taşları ve firuze taşları yerleştirilmektedir. İki uçtaki tokalarda da aynı taşlar aynı düzen içerisinde yerleştirilmiştir. Paftalar üzerine geometrik şekilde kazıma tekniği uygulanmaktadır.

Kaynak: TİEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 40

Şekil No: 89

Örnek No: 40

Envanter No: 484

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Kemer

Ürünün İsmi:-

Ait Olduğu Dönem: 17.yüzyıl

Boyutu: Boy:67 cm

Kullanılan Malzeme: Kadife kumaş, meşin (deri), gümüş, opal, yeşim, zebercet, akik

Kullanılan Süsleme Tekniği: Mıhlama

Desen Konuları: Geometrik

Kompozisyon: Kadife kumaş üzerine, yan yana dizilen fişek formunda gümüş paftaların meşin üzerine yerleştirilmektedir. Fişek formundaki paftaların üzerine sıralı yuvalar içinde opal, yeşim, zebercet, akik taşları bulunmaktadır. İki uçtaki kemer tokalarında daha büyük oval pafta üzerine daha yoğun taşlar yerleştirilmiştir.

Kaynak: TIEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 41

Şekil No: 90

Örnek No: 41

Envanter No: 504

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Kemer

Ürünün İsmi:-

Ait Olduğu Dönem: 17.yüzyıl

Boyutu: Boy:86 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, gümüş, yeşim, meşin (deri), firuze, yakut

Kullanılan Süsleme Tekniği: Kalemîşi, mıhlama

Desen Konuları: Geometrik, bitkisel

Kompozisyon: Altın yaldızlı gümüşten, oval sekiz pafta ile on dikdörtgen paftadan oluşmaktadır. Dikdörtgen paftaların baklava dilimli yüzeylerinin, ortaları kazıma çiçek motiflidir. Yuvarlak pafta ve kemer tokalarının ana zemini kıvrım dal motifler bulunmaktadır. Her paftanın ortasında büyük yeşim taşı ve etrafında minik firuze ve yakut taşlarla süslüdür. İki uçtaki kemer tokası da üçgen pafta halinde aynı süsleme tarzındadır.

Kaynak: TİEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 42

Şekil No: 91

Örnek No: 42

Envanter No: 492

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Kemer

Ürünün İsmi:-

Ait Olduğu Dönem: 17.yüzyıl

Boyutu: Boy:66 cm

Kullanılan Malzeme: Meşin (deri), altın, lal taşı

Kullanılan Süsleme Tekniği: Kabartma, mıhlama

Desen Konuları: Bitkisel, hayvansal

Kompozisyon: Altın, on adet yuvarlak pafta ve aralarda sekiz tane kelebeğe benzer paftalar meşin üzerine yerleştirilmiştir. Paftaların ortasında taşlar yer almaktadır. Paftaların üzerinde bitkisel kabartmalar yer almaktadır.

Kaynak: TİEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 43

Şekil No: 92

Örnek No: 43

Envanter No: 485

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Kemer

Ürünün İsmi:-

Ait Olduğu Dönem: 17.yüzyıl

Boyutu: Boy: 78 cm

Kullanılan Malzeme: Kadife kumaş, meşin (deri), gümüş, akik, zebercet, necef

Kullanılan Süsleme Tekniği: Mıhlama, kabartma

Desen Konuları: Geometrik, bitkisel

Kompozisyon: Kadife zeminli meşin üzerine gümüş oval dokuz pafta ile on ara paftanın sıralanmasıyla meydana gelmektedir. Paftaların ana zemini, bitkisel bezemeli olup, bu zeminin üzerine yuvalar içinde yeşim akik, zebercet, necef taşları yerleştirilmiştir. İki uçtaki tokalar oval formda kabartmalı ve taşlarla süslüdür.

Kaynak: TİEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 44

Şekil No: 93

Örnek No: 44

Envanter No: 519

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Kemer

Ürünün İsmi:-

Ait Olduğu Dönem: 16. yüzyıl

Boyutu: Boy:87 cm En: 9,5 cm

Kullanılan Malzeme: Meşin (deri), altın tel

Kullanılan Süsleme Tekniği: Sarma, savat

Desen Konuları: Bitkisel, sembolik

Kompozisyon: Kemer II. Selim türbesinden getirilmiştir. Koyu kahverengi meşin üzerine çivilerle tutturulmuş altı tam yuvarlak, iki uçta yarım paftalardan oluşmaktadır. Bu paftalar altın telle sarma yapılmıştır. Kenarları dilimli ve üzerleri savatlıdır. Paftaların üzeri çiçek dalları ve bulutlarla bezemelidir.

Kaynak: TIEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 45

Şekil No: 94

Örnek No: 45

Envanter No: 461

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Sorguç

Ürünün İsmi:-

Ait Olduğu Dönem: 17.yüzyıl

Boyutu: Boy:14 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, zebercet, firuze, yakut

Kullanılan Süsleme Tekniği: Mıhlama, kazıma

Desen Konuları: Bitkisel, geometrik

Kompozisyon: Meşale formunda, tüy takılacak çanak ve ağız zemin üzerine bitkisel bezemelidir. Bu zemin üzerine altın yuvalar üzerine firuze, yakut ve zebercet taşlar yerleştirilmektedir.

Kaynak: TİEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 46

Şekil No: 95

Örnek No: 46

Envanter No: 416

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Sorguç

Ürünün İsmi:-

Ait Olduğu Dönem: 16.yüzyıl

Boyutu: Boy:14 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, firuze, yakut

Kullanılan Süsleme Tekniği: Mıhlama, kabartma

Desen Konuları: Bitkisel, geometrik

Kompozisyon: Meşale formunda bitkisel bezemeli kabartmalar yer almaktadır. Üzeri firuze ve yakut işlemelidir. Baş kısmına tutturmak için iki yandan zincirler sallanmaktadır.

Kaynak: TİEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 47

Şekil No: 96

Örnek No: 47

Envanter No: 418

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Sorguç

Ürünün İsmi:-

Ait Olduğu Dönem: 16.yüzyıl

Boyutu: Boy:13 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, firuze, yakut

Kullanılan Süsleme Tekniği: Kalemşi, mıhlama, döküm

Desen Konuları: Bitkisel, geometrik

Kompozisyon: Meşale formunda altın plaka üzerine bitkisel bezemeler kazıma tekniğinde uygulanmaktadır.Üzeri firuze ve yakutlarla süslenmiştir.

Kaynak: TIEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 48

Şekil No: 97

Örnek No: 48

Envanter No: 419

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Sorguç

Ürünün İsmi:-

Ait Olduğu Dönem: 16.yüzyıl

Boyutu: Boy:12 cm

Kullanılan Malzeme: Altın

Kullanılan Süsleme Tekniği: Kalemîşi

Desen Konuları: Bitkisel

Kompozisyon: Hürrem Sultanın türbesinde bulunan bu sorguç yuvasının ağız kısmı bitkisel bezemelidir. Küçük yivli topun altındaki halkalar, başlığa tutturulacak zincirle içindir.

Kaynak: TIEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 49

Şekil No: 98

Örnek No: 49

Envanter No: 421

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Sorguç

Ürünün İsmi:-

Ait Olduğu Dönem: 16.yüzyıl

Boyutu: Boy:16 cm

Kullanılan Malzeme: Altın

Kullanılan Süsleme Tekniği: Savat, kalemişi

Desen Konuları: Bitkisel

Kompozisyon: Sultan II Selim türbesinden getirilmiştir.Küre şeklinde olup, sapı düzdür. Yuva yüzeyi baklava dilimleri şeklindedir. Baklava dilimlerinin savatlı zemini üzerine bitkisel motifler bulunmaktadır. Çanağın iki tarafında zincirler yer almaktadır.

Kaynak: TIEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 50

Şekil No: 99

Örnek No: 50

Envanter No: 425

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Sorguç

Ürünün İsmi:-

Ait Olduğu Dönem: 17.yüzyıl

Boyutu: Boy:5 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, yakut, yeşim, opal

Kullanılan Süsleme Tekniği: Mıhlama, kakma, döküm, kabartma

Desen Konuları: Bitkisel, geometrik

Kompozisyon: Altın çiçek paftası içine yerleştirilmiş opal taş üzerine yuvalara oturtulmuş yeşim ve yakutlar yer almaktadır. Yuvalar arasında dal motifleri bulunmaktadır. Dıştaki çiçek paftası içinde bitkisel kakmalar vardır. Sadece üst kısmı müzede yer almaktadır.

Kaynak: TİEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 51

Şekil No: 100

Örnek No: 51

Envanter No: 431

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarih: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Sorguç

Ürünün İsmi:-

Ait Olduğu Dönem: 17. yüzyıl

Boyutu: Boy:14 cm

Kullanılan Malzeme: Yakut, altın

Kullanılan Süsleme Tekniği: Kalemışı, mıhlama

Desen Konuları: Geometrik, bitkisel

Kompozisyon: I Ahmed türbesinden getirilmiştir. Kenarları dilimli, yassı karanfil formundadır. Çiçeğin yaprakları üzerine altın yuvalar içinde yakut taşlar yerleştirilmektedir. Arka yüzündeki tüy takılacak zemin ince bitkisel bezemelidir.

Kaynak: TİEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 52

Şekil No: 101

Örnek No: 52

Envanter No: 447

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Sorguç

Ürünün İsmi:-

Ait Olduğu Dönem: 17. yüzyıl

Boyutu: Boy:13 cm En: 7 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, elmas, yakut, mine

Kullanılan Süsleme Tekniği: Mine, mıhlama, kalıpla kabartma

Desen Konuları: Bitkisel

Kompozisyon: Eser Nakşidil Valide Sultan Türbesinden getirilmiştir. Açılmış stilize bir çiçeğe benzemektedir. Tepesinde tüylerin yerleştirilmesi için lale biçiminde çıkıntısı vardır. Dilimli madalyon şeklinde olup baş kısmı lale şeklindedir. Ortası kalıpla kabartmadır. Üzeri elmas ve yakutlarla süslü altın yapraklı çiçek bulunmaktadır. Zimini koyu yeşil ve kenarları firuze minelidir.

Kaynak: TIEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 53

Şekil No: 102

Örnek No: 53

Envanter No: 438

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Sorguç

Ürünün İsmi:-

Ait Olduğu Dönem: 16. yüzyıl

Boyutu: Boy: 30,5 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, tavus kuşu tüyü

Kullanılan Süsleme Tekniği: Kabartma, kazıma

Desen Konuları: Bitkisel

Kompozisyon: Nevşehirli Damat İbrahim Paşa türbesinden getirilmiştir. Yuvarlak altın madalyon üzerine bitkisel kabartma yer almaktadır. Üst kısmındaki yuvası içine tüy yerleştirilmektedir. Tepesinde ortada iki yanlarda dar boru şeklinde tüy yeri vardır. İki kenarlardan baş kısmına takılmak üzere zincirler yer almaktadır. Sap kısmına da bitkisel bezemeler vardır.

Kaynak: TİEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 54

Şekil No: 103

Örnek No: 54

Envanter No: 449

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Sorguç

Ürünün İsmi:-

Ait Olduğu Dönem: 16. yüzyıl

Boyutu: Boy:12 cm

Kullanılan Malzeme: Firuze, altın, yakut

Kullanılan Süsleme Tekniği: Kalemîşi, savat, mıhlama

Desen Konuları: Bitkisel, sembolik

Kompozisyon: Meşale formundaki çanak kısmı ve ağız savat zemin üzerine dal motifli bezemelidir. Altın zemin üzerine yuvalara yakut ve firuzelerle süslenmektedir. İki uçta başa takılmak üzere zincirler yer almaktadır.

Kaynak: TİEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 55

Şekil No: 104

Örnek No: 55

Envanter No: 456

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: sorguç

Ürünün İsmi:-

Ait Olduğu Dönem: 16.yüzyıl

Boyutu: Boy:12 cm

Kullanılan Malzeme: Firuze, altın

Kullanılan Süsleme Tekniği:Kalemişi, mıhlama

Desen Konuları: Bitkisel

Kompozisyon: Meşale formundaki sorguç üzerine bitkisel bezemeler yer almaktadır. Altın plaka üzerine yer yer firuze taşlar yerleştirilmektedir.

Kaynak: TIEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 56

Şekil No: 105

Örnek No: 56

Envanter No: 2125

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Gerdanlık

Ürünün İsmi: Altın gerdanlık

Ait Olduğu Dönem: 18.yüzyıl

Boyutu: Boy:54 cm

Kullanılan Malzeme: Kumaş, altın, zebercet, Seylan taşı, yakut

Kullanılan Süsleme Tekniği: Kalemîşi, mihlama, kabartma

Desen Konuları: Bitkisel, hayvansal, geometrik

Kompozisyon: Kumaş üzerine dizili 22 adet altın çubuk ve ortasında kırmızı cam etrafı mavi boncuklu bir rozet vardır. Kumaş üzerine tutturulmuş, uçları stilize ejder başları biçiminde altın plakalar ve bunların ucuna takılı balıklardan meydana gelmektedir. Balıkların bağlantı yerleri ile kuyruk uçları çiçek motiflidir. Çiçeklerin göbekleri yakut, zebercet ve Seylan taşıdır. Kolyenin merkezinde çiçek ve yapraklardan oluşan bir madalyon ve bunun altına yaprak biçimli plaka yer almaktadır.

Kaynak: TİEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 57

Şekil No: 106

Örnek No: 57

Envanter No: 2124

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Gerdanlık

Ürünün İsmi: Altın kolye

Ait Olduğu Dönem: 19.yüzyıl

Boyutu: Boy:42 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, ip

Kullanılan Süsleme Tekniği: Kalemışı, kabartma

Desen Konuları: Bitkisel, geometrik

Kompozisyon: Küçük toplardan oluşan birbirine bağlantılı beş sıradan oluşmaktadır.

Alt sırada on iki adet küçük altın para ve ortada bir adet altın madalyon bulunmaktadır.

Kaynak: TİEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 58

Şekil No: 107

Örnek No: 58

Envanter No: 2126

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Gerdanlık

Ürünün İsmi: Altın kolye

Ait Olduğu Dönem: 19.yüzyıl

Boyutu: Boy:63 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, firuze, ip, lal taşı

Kullanılan Süsleme Tekniği: Güherse, mıhlama

Desen Konuları: Hayvansal, geometrik

Kompozisyon: Ortada kelebek figürlü, firuze taşlı ve beş antenli madalyon, iki yanında ise altın plakalar yer almaktadır. Boyun kısmı ip üzerine dizili küçük altın paftalardan oluşmaktadır. Altında 19 adet çeşitli tipte altın liralara yer almaktadır. Liraların üzeri geometrik bezemelerle süslüdür.

Kaynak: TİEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 59

Şekil No: 108

Örnek No: 59

Envanter No: 2016

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Kemer

Ürünün İsmi:-

Ait Olduğu Dönem: 19.yüzyıl

Boyutu: Boy: 78 cm

Kullanılan Malzeme: Gümüş, kumaş, lal taşı

Kullanılan Süsleme Tekniği: Döküm, kabartma, mihlama

Desen Konuları: Bitkisel

Kompozisyon: Kemer ortada bir tokadan oluşmaktadır. İki parçalı gümüş yaprak pafta yer almaktadır. Ortada yuvarlak küçük bir pafta ve paftalar üzerinde minik taşlar bulunmaktadır. Yaprak paftaların üzerinde kabartmalı bezemeler vardır. Alt kısmında sallanan zincirler ve zincirin ucunda halkalar yer almaktadır. Toka renkli bir kumaş üzerine tutturulmaktadır.

Kaynak: TİEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 60

Şekil No: 109

Örnek No: 60

Envanter No: 2129

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Küpe

Ürünün İsmi:-

Ait Olduğu Dönem: 19.yüzyıl

Boyutu: Çap: 4 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, inci, granat taşı (lal taşı)

Kullanılan Süsleme Tekniği: Güherse, mıhlama, perçinleme

Desen Konuları: Geometrik

Kompozisyon: Yuvarlak formulu altın plaka üzerine, kırmızı granat taşlı merkezden çıkışlı on sekiz adet ucu top çubuktan oluşmaktadır. Altın plaka üzerinde minik güherseler uygulanmaktadır. Altın plakanın iki ucunda inci yer almaktadır.

Kaynak: TİEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 61

Şekil No: 110

Örnek No: 61

Envanter No: 2132

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Küpe

Ürünün İsmi:-

Ait Olduğu Dönem: 19.yüzyıl

Boyutu: Boy: 6 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, inci, firuze

Kullanılan Süsleme Tekniği: Ajur, güherse, mıhlama

Desen Konuları: Geometrik, bitkisel

Kompozisyon: Altından yapılmıştır. Konik şekilde altın plakanın uçlarından sallantılı inciler yer almaktadır. Konik plakanın üst kısımlarında firuzeler vardır. Üst kısımda çiçek şeklinde ajur işlemeli altın plakanın ortasında firuze bulunmaktadır. Bağlantı yerinde de minik sıralı inciler yer almaktadır.

Kaynak: TİEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 62

Şekil No: 111

Örnek No: 62

Envanter No: 2127

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Küpe

Ürünün İsmi:-

Ait Olduğu Dönem: 19.yüzyıl

Boyutu: Çap: 4, 5 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, firuze

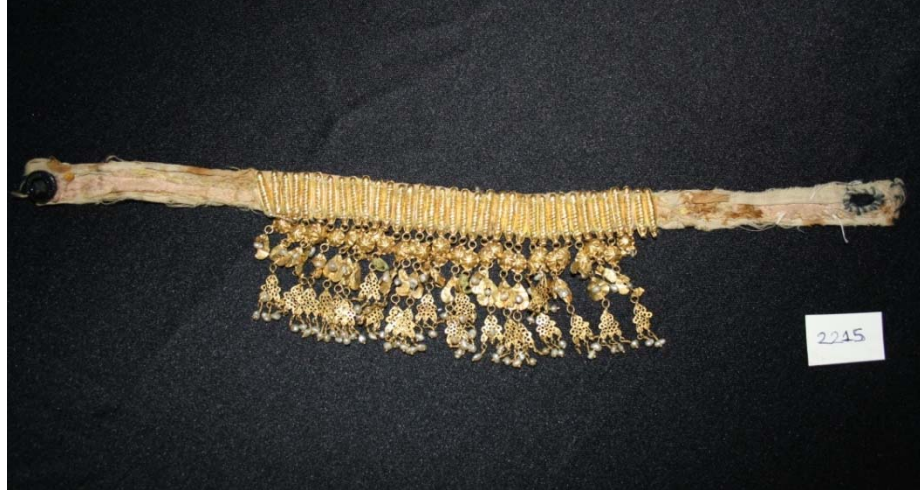
Kullanılan Süsleme Tekniği: Ajur, kabartma, mıhlama

Desen Konuları: Bitkisel

Kompozisyon: Altından yapılmıştır. Ana pafta yarım ay şeklindedir. Üst kısmı üçgen, bitkisel bezemeli ajur işlemelidir. Tam ortasında firuze taşı yer almaktadır. Alt kısımda minik toplar ve sallanan yaprak şeklinde paftalar vardır.

Kaynak: TIEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 63

Şekil No: 112

Örnek No: 63

Envanter No: 2215

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Kolye

Ürünün İsmi: -

Ait Olduğu Dönem: 18.yüzyıl

Boyutu: Boy:52 cm

Kullanılan Malzeme: İnci, altın, kumaş

Kullanılan Süsleme Tekniği: Ajur, kabartma

Desen Konuları: Hayvansal, bitkisel

Kompozisyon: Kumaş üzerine fişek şeklinde otuz sekiz tane balık kabartmaları yer almaktadır. Alt kısmında sallantılı yerde çeşitli geometrik desenli altın paftalar birbirine bağlantılı olarak tutturulmaktadır. Bu altın paftaların ortalarına inciler yerleştirilmiş ve en alttaki paftada ajur işlemler yer almaktadır.

Kaynak: TİEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 64

Şekil No: 113

Örnek No: 64

Envanter No: 1926

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Broş

Ürünün İsmi: Elmaslı broş

Ait Olduğu Dönem: 19.yüzyıl

Boyutu: Boy:8 cm

Kullanılan Malzeme: Elmas, mine, gümüş

Kullanılan Süsleme Tekniği: Mine, mihlama, kabartma

Desen Konuları: Bitkisel

Kompozisyon: Dal menekşe formunda olan gümüş broş elmaslarla işlenmiş çiçek şeklindedir. Yaprakların alt kısmında mine işçiliği görülmektedir.

Kaynak: TIEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 65

Şekil No: 114

Örnek No: 65

Envanter No: 2131

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Küpe

Ürünün İsmi: Haseki küpesi

Ait Olduğu Dönem: 19.yüzyıl

Boyutu: Çap: 4,5 cm

Kullanılan Malzeme: İnci, firuze, altın, yakut,

Kullanılan Süsleme Tekniği: Ajur, güherse, mıhlama, perçinleme

Desen Konuları: Geometrik

Kompozisyon: Altın yuvarlak pafta ortasına kare şeklindeki yakut taş yer almaktadır. Ana paftanın etrafı top kalıplar ve incilerle dizilidir. Kulak kısmına bağlantı yerinde yaprak formundaki pafta üzerinde firuze yer almaktadır.

Kaynak: TİEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 66

Şekil No: 115

Örnek No: 66

Envanter No: 2128

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Küpe

Ürünün İsmi: -

Ait Olduğu Dönem: 19.yüzyıl

Boyutu: Çap: 4 cm

Kullanılan Malzeme: İnci, firuze, zümrüt

Kullanılan Süsleme Tekniği: Kabartma, perçinleme, mıhlama

Desen Konuları: Geometrik

Kompozisyon: Ortada yuvarlak ana pafta üzerinde zümrüt yer almaktadır. Etrafını tamamen saran çivilere geçirilmiş inciler bulunmaktadır. Kulağa takma kısmındaki paftanın üzerinde firuze ve kabartmalar yer almaktadır.

Kaynak: TİEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 67

Şekil No: 116

Örnek No: 67

Envanter No: 2089

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Küpe

Ürünün İsmi: -

Ait Olduğu Dönem: 18.yüzyıl

Boyutu: Boy: 3 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, firuze, lal taşı

Kullanılan Süsleme Tekniği: Ajur, kabartma, mıhlama

Desen Konuları: Bitkisel, geometrik

Kompozisyon: Kare şeklindeki altın paftanın ortası ajur işlemeli ve üzeri taşlarla süslemelidir. Alt kısmında sallanan yedi adet yaprak paftalar bulunmaktadır. Kulak kısmına bağlantı yerinde sadece halka yer almaktadır.

Kaynak: TİEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 68

Şekil No: 117

Örnek No: 68

Envanter No: 2130

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Küpe

Ürünün İsmi: -

Ait Olduğu Dönem: 18.yüzyıl

Boyutu: Çap: 5 cm

Kullanılan Malzeme: Altın, inci, lal taşı

Kullanılan Süsleme Tekniği: Perçinleme, mıhlama, güherse

Desen Konuları: Geometrik

Kompozisyon: Altın yuvarlak çanak etrafına çivilerle bağlantılı incilerden oluşmaktadır. Ortada etrafı güherseli bir lal taşı bulunmaktadır. Kulak bağlantı kısmında ise üçgen şeklinde pafta yer almaktadır.

Kaynak: TIEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 69

Şekil No: 118

Örnek No: 69

Envanter No: 2266

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Gerdanlık

Ürünün İsmi: -

Ait Olduğu Dönem: 19. yüzyıl

Boyutu: Boy:38 cm

Kullanılan Malzeme: Gümüş

Kullanılan Süsleme Tekniği: Kazıma

Desen Konuları: Geometrik

Kompozisyon: Dört adet gümüş üçgen pafta birbirine zincirlerle tutturulmuş tam ortada kare biçiminde bir pafta yer almaktadır. Bağlantı yerlerinde ise yuvarlak paftalar bulunmaktadır. Yuvarlak paftaların üzerlerinde çeşitli yazılar vardır.

Kaynak: TİEM Arşivi

GÖZLEM FORMU – 70

Şekil No: 119

Örnek No: 70

Envanter No: 417

İlgili Koleksiyon: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İnceleme Tarihi: 28.07.2011

Ürünün Cinsi: Sorguç

Ürünün İsmi: -

Ait Olduğu Dönem: 16.yüzyıl

Boyutu: Boy:14 cm

Kullanılan Malzeme: Fırzuze, altın, yakut

Kullanılan Süsleme Tekniğı: Savat, mıhlama

Desen Konuları: Bitkisel, sembolik

Kompozisyon: Meşale formundadır. Tüy takılacak çanak ve ağız savat zemin üzerine, altın ince dal ve yaprak bezemelidir. Bu zemin üzerine altın yuvalar içine fırzuze ve yakutlar yerleştirilmektedir.

Kaynak: (Akbank Kùltür ve Sanat Dizisi, 2002:306)

4.2. Takılar Hakkında Bilgi

Tablo 1

Araştırmada İncelenen Takı Çeşitlerinin Dağılımı

Takı Çeşitleri	N	%
Gerdanlık	6	8,6
Kemer	13	18,5
Küpe	12	17,2
Sorguç	21	30
Ok atma yüzüğü	4	5,7
Yüzük	6	8,6
Enselik	1	1,4
Halhal	1	1,4
Baş ğnesi	1	1,4
Broş	5	7,2
Toplam	70	100

Tablo 1 incelendiğinde, gözlem formunda yer alan takı çeşitlerinin, %1,4'ü enselik, %1,4'ü halhal, % 1,4'ü baş iğnesi, % 5,7'si ok atma yüzüğü, %7,2'si broş, % 8,6'sı yüzük, % 8,6'sı gerdanlık, % 17,2'si küpe, %18,5'i kemer, % 30'u ise sorguçlardan oluşmaktadır.

Elde edilen bilgilere göre, incelenen ürünlerde en fazla sorguç takısının olduğu görülmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda padişahların başlarında kullanılan kavukta sorguçların yaygın olarak kullanıldığını söylemek mümkündür. Padişahlar kavuklarının üzerini sorguçlarla daha da gösterişli hale getirdiği söylenebilir. Sorguç ayrıca hükümdarlık sembolleri arasında da olduğu için her dönem kullanılan takılar arasında yer almıştır.

Tablo 2

Araştırmada İncelenen Takıların Ait Oldukları Dönemin Dağılım Tablosu

Dönemler	N	%
16.yy.	15	21,4
17.yy.	1825,7	
18.yy.	19	27,2
19.yy.	18	25,7
Toplam	70	100

Tablo 2 incelendiğinde, gözlem formunda yer alan takıların, % 21,4'ü 16.yy. , % 25,7'si 17.yy. , % 25,7'si 19.yy. , % 27,2'si ise 18.yy. ait olduğu görülmektedir.

Elde edilen bilgilere göre, incelenen ürünler içinde 18.yy. ait takıların daha fazla yer aldığı görülmektedir. Bununla birlikte 17.yy ve 19.yy' a ait takıların da günümüze ulaşması bakımından 18.yy' a ait takılara yakın değerler de olduğu görülmektedir. Her döneme ait takıların korunduğu ve günümüze ulaştığı söylenebilir.

Tablo 3

Araştırmada İncelenen Takıların Boylarını Gösteren Dağılım Tablosu (Kolye, kemer, sorguç, broş, küpe, enselik, baş takısı)

Boyları (cm)	N	%
0-20	29	53,8
20-40	7	12,9
40-80	14	25,9
80-100	4	7,4
Toplam	54	100

Bazı takıların boylarının ölçüsüne ulaşamadığından bu tabloda kolye, kemer, sorguç, broş, küpe, enselik, baş takısı gibi ürünlerin ölçüleri alınmıştır.

Tablo 3 incelendiğinde, gözlem formunda yer alan takıların boylarının, %7,4'ü 80-100 cm, %12,9'u 20-40 cm, %25,9'u 40-80 cm, %53,8'i ise 0-20 cm aralığında olduğu görülmektedir.

İncelenen takıların boyları daha çok 0-20 cm uzunluğunda olduğu görülmektedir. Takılar arasında, kemerler dışında genellikle küçük boyutta takıların bulunduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 4

Araştırmada İncelenen Takıların Enlerini Gösteren Dağılım Tablosu(Kemer, broş, kolye, küpe, baş takısı,enselik, sorguç)

Enleri (cm)	N	%
0-4	2	10
4-8	12	60
8-14	4	20
14-20	-	-
20-30	1	5
30-40	1	5
Toplam	20	100

Bazı takıların enlerinin ölçüsüne ulaşamadığından bu tabloda kolye, kemer, sorguç, broş, küpe, enselik, baş takısı gibi ürünlerin ölçüleri alınmıştır.

Tablo 4 incelendiğinde, gözlem formunda yer alan takıların enlerinin, %5'i 20-30 cm, %5'i 30-40 cm, %10'u 0-4 cm, %20'si 8-14 cm %60'ı ise 4-8 cm aralığında olduğu görülmektedir.

İncelenen takıların enleri daha çok 4-8 cm aralığında olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bilgilere göre, incelenen takıların geniş ölçüde olmadıkları görülmektedir.

Tablo 5

Araştırmada İncelenen Takıların Çaplarını Gösteren Dağılım Tablosu (Halhal, yüzük, küpe)

Çapları (cm)	N	%
0-3	5	31,2
3-6	10	62,5
6-9	1	6,3
Toplam	16	100

Bazı takıların çapları ölçüsüne ulaşamadığından bu tabloda küpe, yüzük, ok atma yüzüğü gibi ürünlerin ölçüleri baz alınmıştır.

Tablo 5 incelendiğinde, gözlem formunda yer alan takıların çaplarının, % 6,3'ü 20-6-9 cm, %31,2'si 0-3 cm, % 0-4 cm, % 62,5'i ise 3-6 cm aralığında olduğu görülmektedir.

İncelenen takıların çapları en fazla 3-6 cm kalınlığında olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bilgilere göre, incelenen takılarda yoğun olarak ok atma yüzüklerinin bulunduğunu söylemek mümkündür. Bay ve bayan parmakları karşılaştırıldığında, erkek parmaklarının daha geniş ölçülerde olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Tablo 6

Araştırmada İncelenen Takıların Yapımında Kullanılan Ham Maddelerin Dağılımları Tablosu

Ham Maddeler	N	%
Altın	62	61,4
Gümüş	14	13,9
Tüy	5	4,9
Fil Dişi	4	4
Deri	8	7,9
Kumaş	5	4,9
Balina Dişi (Balık Dişi)	3	3

***Birden fazla şık işaretlendiği için toplam alınmamıştır.**

Tablo 6 incelendiğinde, gözlem formunda yer alan takıların ham maddelerinin, % 3'ü balina dişi, % 4'ü fil dişi, %4,9'u tüy, %4,9'u kumaş, %7,9'u deri, %13,9'u gümüş %61,4'ü ise altın olduğu görülmektedir.

İncelenen takılar da ham madde olarak en çok altının kullanıldığını görülmektedir. Bu Osmanlı Devletinin gücünü ve zenginliğinin bir göstergesi olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca incelenen takılarında, Osmanlı Döneminin saray takıları oldukları için değeri yüksek ham maddeler kullanıldığını göstermektedir.

Tablo 7

Araştırmada İncelenen Takılarda Kullanılan Yapım Tekniklerinin Dağılım Tablosu

Yapım Teknikleri	N	%
Döküm	2	8,4
Perçinleme (çivileme)	16	66,6
Madeni P. Birleştirme	6	25
Toplam	24	100

Tablo 7 incelendiğinde, gözlem formunda yer alan takılarda kullanılan yapım tekniklerinin, % 6 döküm, %25 madeni parçaları birleştirme, % 66,6 perçinleme tekniği ile oluşturulduğu görülmektedir.

İncelenen takılarda en çok perçinleme yöntemi uygulandığı görülmektedir. Bu yöntemde yapılan takılar 16.yy. ve 17.yy. oldukça fazla kullanıldığı için klasik Osmanlı Döneminin üslubunu yansıtmaktadır.

Tablo 8

Araştırmada İncelenen Takılarda Kullanılan Süsleme Tekniklerinin Dağılım Tablosu

Süsleme Teknikleri	N	%
Kabartma	19	13,8
Kalıpla kabartma	1	0,8
Ajur	10	7,2
Savat	5	3,6
Mine	12	8,8
Mıhlama	60	43,8
Güherse	5	3,6
Kakma	5	3,6
Kalemişi	12	8,8
Kazıma-çalma	7	5,2
Telkari	1	0,8

***Birden fazla şık işaretlendiği için toplam alınmamıştır.**

Tablo 8 incelendiğinde, gözlem formunda yer alan takılarda kullanılan süsleme tekniklerinin, %0,8'itelkari, %0,8'i kalıpla kabartma, %3,6'sı savat, %3,6'sıgüherse, %3,6'sı kakma, %5,2'si kazıma-çalma, %7,2'si ajur, %8,8'ikalemişi, %8,8'i mine, %13,8'i kabartma, %43,8'i ise mıhlama tekniği ile oluşturulduğu görülmektedir.

İncelenen takılarda en çok mıhlama tekniğinin uygulandığı görülmektedir. Elde edilen bilgilere göre Osmanlı Devletinin fetihleri arttıkça hazinesine giren eşyalarında arttığı görülmektedir. Değerli taşlar her alandaki kullanım eşyalarında uygulanmıştır. Bu bilgilere göre değerli ve yarı değerli taşların çok yaygın olarak bulunması takılarda mıhlama yönteminin çok fazla kullanıldığını göstermektedir. Ayrıca bir üründe birden fazla tekniğinde kullanıldığı görülmektedir. Mıhlama tekniğinin yanı sıra kabartma tekniğinin de çok fazla kullanılması o dönem de yapılan takılarda çok fazla el işçiliğinin olduğu görülmektedir.

Tablo 9

Araştırmada İncelenen Takılarda Kullanılan Değerli Taşların Dağılım Tablosu

Değerli Taşlar	N	%
Yakut	31	41,4
Zümrüt	16	21,4
Elmas	26	34,6
Pırlanta	2	2,6

***Birden fazla şık işaretlendiği için toplam alınmamıştır.**

Tablo 9 incelendiğinde, gözlem formunda yer alan takılarda değerli taş olarak, % 2,6'sı pırlanta, % 21,4'ü zümrüt, %34,6'sı elmas, %41,4'ü ise yakut olduğu görülmektedir.

İncelenen takılarda değerli taş olarak en çok yakutun kullanıldığı görülmektedir. Bazı takılarda birden fazla taşın bir arada kullanıldığı da görülmektedir. Elmas gibi değerli taşın geç dönemde keşfedilmesi erken dönem eserlerinde daha çok yakut ve zümrütün kullanılmasına yol açtığını söylemek mümkündür.

Tablo 10

İncelenen Takılarda Kullanılan Yarı Değerli Taşların Dağılım Tablosu

Yarı Değerli Taşlar	N	%
Akik	3	5
Firuze	18	29,5
Topaz	2	3,2
Zebercet	6	10
Lal taşı	7	11,5
Opal	1	1,6
Yeşim	4	6,4
Lacivert Taşı	1	1,6
Kuvars	1	1,6
Necef	3	5
Seylan taşı	1	1,6
İnci	13	21,4
Sedef	1	1,6
Toplam	61	100

Tablo 10 incelendiğinde, gözlem formunda yer alan takılarda yarı değerli taş olarak, % 1,6'sı sedef, % 1,6'sı Seylan taşı, % 1,6'sı lacivert taşı, % 1,6'sı kuvars, % 1,6'sı opal, %3,2'si topaz, % 5'i necef, % 5'i akik, % 6,4'ü yeşim, % 10'u zebercet, %11,5'i lal taşı, %21,4'üncü, % 29,5'i ise firuze taşının kullanıldığını göstermektedir.

İncelenen takılarda yarı değerli taş olarak en çok firuzenin kullanıldığı görülmektedir. Erken dönem takılarını en belirgin özelliği takılar üzerinde kullanılan firuze taşıdır. Firuze, ayrıca Türk taşı olarak da bilinmektedir. Özellikle günümüze ulaşan kemer ve sorguçlarda çok fazla kullanıldığı görülmektedir.

Tabloda ki bilgiler firuzenin her dönemde kolay bulunan bir taş olduğunu göstermektedir.

Tablo 11

İncelenen Takılarda Kullanılan Desenlerin Dağılım Tablosu

Desen Türleri	N	%
Bitkisel	47	45,2
Geometrik	46	44,2
Hayvansal	7	6,8
Sembolik	3	2,9
Yazılı Bezeme	1	0,9

***Birden fazla şık işaretlendiği için toplam alınmamıştır.**

Tablo 11 incelendiğinde, gözlem formunda yer alan takılarda desen olarak, %0,9'u yazılı bezeme, %2,9'u sembolik, %6,8'i hayvansal, %44,2'si geometrik, %45,2'si bitkisel bezemelerin kullanıldığını göstermektedir.

İncelenen takılarda; en çok bitkisel motiflerin kullanıldığı görülmektedir. İncelenen takılarda bitkisel ve geometrik motiflerin değerleri birbirine çok yakın olduğu, bazı takılarda her iki motif türünün de kullanıldığı görülmektedir.

BÖLÜM V

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1.Sonuç

Bu araştırmada Topkapı Sarayı Müzesindeki ve Türk ve İslam Eserleri Müzesinde bulunan geçmişten günümüze kadar gelen Osmanlı Dönemi takılarının durumu araştırılmış, kullanılan hammaddeler, kullanılan yapım teknikleri, süsleme teknikleri, desen özellikleri ve takı çeşitleri açısından incelenmiştir.

İnsanoğlunun doğuşuyla beraber gereksinim alanları da artmıştır. Takı da bunlardan bir tanesidir. İnsanlar takıyı çok farklı amaçlarla da sembolize etmişlerdir. İnsanlar takıyı statü açısından evli, bekar, hükümdar yada dini inançlar gibi farklı amaçlarda kullanılmaktadır.

İstanbul çağlar boyunca kuyumculuk sanatının merkezi olmuştur. Burada yaşamış olan bütün devletler kuyumculuğu kendi üsluplarını da katarak çok farklı boyutlara ulaştırmışlardır. Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethi ile farklı bölgelerdeki kuyumcu ustalarını buraya getirerek kuyumculuk sanatında klasik Osmanlı üslubunun yerleşmesini sağlamıştır.

Osmanlı Döneminin kuyumculuk açısından en önemli padişahları kuşkusuz Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman olmuştur. Bu padişahlar kuyumcu esnafının önemini diğer esnaflardan daha ayrı bir yerde tutmuştur.

Osmanlı'nın 15. yüzyıl eserlerinin daha sade ve ölçülü olduğu, 16. yy. ve 17. yüzyıllarda eserlerde ise malzemenin öne çıktığı bir üslup görülmektedir. Altın, gümüş, fil dişi, firuze, yeşim gibi malzemelerin kullanıldığı süslemelerde ise bitkisel motifler öne çıkmaktadır

En görkemli eserleri ise 18.yüzyıldan itibaren büyük, gösterişli, Avrupa ve Hint etkilerinin yansıtan büyük irice elmas, zümrüt ve yakutların kullanıldığı takılarda mine işçiliği ve kabartma teknikleri görülmektedir.

Takılar genellikle kullananların özel eşyası olduğu için saraydan ayrılırken yanlarında götürmüşlerdir. Onun için de günümüze ulaşan eserlerin daha çok son dönemlere ait olduğu görülmektedir. Eserlerin çoğu hazine ürünleri ve türbelerin kapatılması ile oradaki eserler sergilenmesi için müzelere verilmiştir.

Erken dönem takılarında çok fazla kullanılan diğer malzeme ise fil dişi ve balık dişidir. Topkapı Sarayı Müzesinde ve Türk ve İslam eserleri Müzesinde pek çok fil dişi ve balık dişinden kemerler yer almaktadır.

Geç dönem eserlerinde ise çok fazla zümrüt ve elmaslı ürünler bulunmaktadır. Değerli taşların genellikle kabaşon (bombeli) kesim olduğu görülmektedir.

Araştırmada elde edilen bilgilere göre, incelenen ürünlerde en fazla sorguç takısının olduğu görülmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda padişahların başlarında kullanılan kavuklarda sorguçların yaygın olarak kullanıldığını söylemek mümkündür. Sorguç takmak bir yiğitlik, saltanat sembolü ve statü belirten önemli bir baş süsü olduğu bilinmektedir. Sorguçlar, 16.yy. ve 17. yy. küçük boyutlarda iken 18. yy'dan itibaren abartılı büyük gösterişli bir biçime dönüşmüştür.

Araştırmada elde edilen bilgilere göre, incelenen ürünler içinde 18.yy. ait takıların daha fazla yer aldığı görülmektedir. Bununla birlikte 17.yy ve 19.yy' a ait takıların da günümüze ulaşması bakımından 18.yy'a ait takılara yakın değerler de olduğu görülmektedir.

Araştırmada incelenen takıların boyları daha çok 0-20 cm uzunluğunda olduğu görülmektedir. Takılar arasında, kemerler dışında genellikle küçük boyutta takıların bulunduğunu söylemek mümkündür.

Araştırmada incelenen takıların enleri daha çok 4-8 cm aralığında olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bilgilere göre, incelenen takıların geniş ölçüde olmadıkları görülmektedir.

Araştırmada incelenen takıların çapları en fazla 3-6 cm kalınlığında olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bilgilere göre, incelenen takılarda yoğun olarak ok atma yüzüklerinin bulunduğunu söylemek mümkündür. Bay ve bayan parmakları karşılaştırıldığında, erkek parmaklarının daha geniş ölçülerde olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Araştırmada incelenen takılar da ham madde olarak en çok altının kullanıldığını görülmektedir. Bu Osmanlı Devletinin gücünü ve zenginliğinin bir göstergesi olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca incelenen takılarında, Osmanlı Döneminin saray takıları oldukları için değeri yüksek ham maddeler kullanıldığını göstermektedir.

Araştırmada incelenen takılarda en çok perçinleme ve yöntemi uygulandığı görülmektedir. Bu yöntemde yapılan takılar 16.yy. ve 17.yy oldukça fazla kullanıldığı için klasik Osmanlı Döneminin üslubunu yansıtmaktadır.

Elde edilen bilgilere göre saray kuyumculuğunun en önemli özelliklerinden biri olan mihlama tekniği takıların dışında pek çok eşya üzerinde de uygulanmıştır. Bu bilgilere göre değerli ve yarı değerli taşların çok yaygın olarak bulunması takılarda mihlama yönteminin çok fazla kullanıldığını göstermektedir. Ayrıca bir üründe birden fazla tekniğinde kullanıldığı görülmektedir. Mihlama tekniğinin yanı sıra kabartma tekniğinin de çok fazla kullanılması o dönem de yapılan takılarda çok fazla el işçiliğinin olduğu görülmektedir.

Araştırmada incelenen takılarda, değerli taş olarak en çok yakutun kullanıldığı görülmektedir. Bazı takılarda birden fazla taşın bir arada kullanıldığı da görülmektedir. Elde edilen bilgiler, yakutun her dönemde çok fazla olarak bulunduğunu göstermektedir. Elmas gibi değerli taşın geç dönemde keşfedilmesi erken dönem eserlerinde daha çok yakut ve zümrütün kullanılmasına yol açtığını söylemek mümkündür.

Araştırmada incelenen takılarda, yarı değerli taş olarak en çok firuzenin kullanıldığı görülmektedir. Erken dönem takılarını en belirgin özelliği takılar üzerinde kullanılan firuze taşıdır. Firuze, ayrıca Türk taşı olarak da bilinmektedir. Özellikle günümüze ulaşan kemer ve sorguçlarda çok fazla kullanıldığı görülmektedir.

Araştırmada incelenen takılarda; en çok bitkisel motiflerin kullanıldığı görülmektedir. İncelenen takılarda bitkisel ve geometrik motiflerin değerleri birbirine çok yakın olduğu, bazı takılarda her iki motif türünün de kullanıldığı görülmektedir. Osmanlı eserlerinde kullanılan bezeme motiflerinde ilk olarak dikkat çeken bitkisel motiflerin çok fazla kullanılmış olmasıdır. Osmanlı eserlerinde bitkisel motiflerin kullanılması bu dönemi karakterize edecek kadar çok olduğunu söylemek mümkündür.

Sonuç olarak, Osmanlı Dönemi takılarının ve kültürünün araştırıldığı bu çalışma konuyla ilgilenen kişilere yardımcı olması açısından önem taşımaktadır. Bu araştırma, takı çeşitleri ve teknikleri, takılar üzerindeki taşlar ve motifler, kullanılma amaçları açısından incelenmiştir.

5.2.Öneriler

Araştırma yapılan, Topkapı Sarayı Müzesi ve Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan Osmanlı takılarının bir kısmı müzelerin sergi kısmında yer almaktadır. Ancak, restorasyon ve konservasyon işlemleri tamamlanmayan ve sergilenmeyen pek çok ürün depolarda yer almaktadır. Gerekli çalışmaların yapıp bu eserlerinde dönüşümlü olarak sergilenmesi gerekmektedir.

Müzelere gerekli önemin verilmesi ve eserlerin envanter bilgilerinin daha genişletilerek araştırılması gerekmektedir.

Müzelerde araştırmacılara gerekli imkan ve destek sağlanmalıdır.

Takı tasarımcıları tarafından esinlenerek yeni eserler oluşturulmasına ışık tutmaktadır.

Müzede yer alan takılar çeşitli yurt içi ve dışı sergilere gönderilmektedir. Bunların gerekli reklam çalışmalarının ve duyuruların yapılması gerekmektedir.

Sonuç olarak; toplumların geçmişlerinden günümüze getirdikleri kültür ve sanatlarındaki orijinallik o toplumun diğer milletler tarafından tanınmalarında önemli bir etken olmaktadır. Osmanlı Dönemi takıları, bugün dünyada eşsiz koleksiyona sahip olması açısından birçok millete örnek teşkil etmektedir. Bu koleksiyona da gerekli önemin verilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

ACAR, Ş.(2005). Eski Kemer Tokaları.*Antik Dekor. S:86.*İstanbul: Antik A.Ş. Yayınları.

ALPARSLAN, S. (2003). *Tasarım.*İstanbul:Ya-Pa Yayın Pazarlama San. Ve Tic. A.Ş.

ALTUNTAŞ, Y. (1988).*El Sanatlarının Dünü Bugünü ve Sorunları.*Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirimi.İzmir.

AKBANK KÜLTÜR VE SANAT DİZİSİ.(2002). *Türk İslam Eserleri Müzesi.* İstanbul: Akbank Yayınları.

AKBİL, F. P.(1970). *Türk El Sanatlarından Örnekler.*Ankara: Akademi Yayınları.

AKÇİN, S.(2006). *Gazi Üniversitesi, Mesleki Eğitim Bünyesinde Yer Alan Ülker Muncuk Müzesindeki Geleneksel işlemeli Ürünlerin Değerlendirilmesi ve Eğitime Katkısının Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.Ankara.

AKŞİT, İ.(trh). *Topkapı ve Dolmabahçe Sarayları.* İstanbul: Fatih Yayınevi.

AKTAN, O.(1989). *El Sanatları.* Ankara.

ANABİRİTANNİCA.(a).(1992).*Genel Kültür Ansiklopedisi. Cilt:17.*İstanbul:Ana Yayıncılık.

ANABİRİTANNİCAÇ.(b).(1992).*Genel Kültür Ansiklopedisi. Cilt:20.*İstanbul:Ana Yayıncılık.

ANABİRİTANNİCA.(c).(1992).*Genel Kültür Ansiklopedisi. Cilt:30.*İstanbul:Ana Yayıncılık.

ANTİKA ANSİKLOPEDİSİ.(1998). *A' dan Z' ye Antika Ansiklopedisi. Cilt:14.*Ankara: Antik A.Ş. Yayınları.

ARAS, N. (1996). *Modern Kuyumculuk.*İstanbul: Fatih Ofset.

ARIK, M. O. (1975).*SanatTarihi.* Mektupla Öğretim Merkezi. Mektup No.1. Ankara.

ASLAN, H. (2009). *Kars, Ardahan ve Iğdır İllerinde Bulunan Geleneksel Kadın Takılarının Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

AYTAÇ, K. (1998). *Avrupa Eğitim Tarihi*. Marmara Üniversitesi Yayınları: İstanbul.

AYTER, A. (1996). *Kuyumculuk Meslek Bilgisi ve Mücevher Sanatı*. İstanbul: Arset Matbaacılık.

BİLGİN, G. (2010). *İstanbul Müzeleri*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları.

BİLİRGEN, E. (a). (2003). Yeşimin İçindeki Güç. *Antik Dekor*. S: 77. İstanbul: Antik A.Ş. Yayınları.

BİLİRGEN, E. (b). (2004). Topkapı Sarayı Hazinesi'ndeki Necef Eserler. *Antik Dekor*. S: 81. İstanbul: Antik A.Ş. Yayınları.

BİLİRGEN, E. (c). (2005). Topkapı Sarayındaki Zümrütler. *Antik Dekor*. S: 86. İstanbul: Antik A.Ş. Yayınları.

BİLİRGEN, E. (d). (2011). Osmanlı Padişahlarının İhtişamlı Aksesuarları: Sorguçlar. *Antik Dekor*. S: 116. İstanbul: Antik A.Ş. Yayınları.

BİLİRGEN, E., MURAT, S. (a). (2000). *Topkapı Sarayı*. İstanbul: Akbank Yayınları. S: 68.

BİLİRGEN, E., MURAT, S. (b). (2002). *Tarih Boyunca Türklerde Altın*. İstanbul: Altın Borsası Yayınları No: 14.

BİLİRGEN, E., MURAT, S. (c). (2002). *Topkapı Sarayı Hazine- i Hümayun*. İstanbul: Gilan Yayınevi.

BULAT, S. (2000). *Erzurum Yöresinde Oltutaşı ile Üretilen Kolyeler Üzerine Bir Araştırma ve Yeni Kolye Tasarımları*. Yayınlanmamış Sanatta Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

BÜYÜKYAZICI, M. (2008). *Trabzon İlinde Altın ve Gümüş İşlemciliği*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

ÇELİKKOL, E. (2008). *Tek Tanrılı Dinlerin Takı Sanatına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

DEMİRTAŞ, P. (1996). *Takı Kültürü ve Tasarımı Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uygulamalı Sanatlar Tekstil Ana Sanat Dalı (T.C. Yükseköğretim Kurulu Dokümantasyon Merkezi).

ENGİNOVA, N. (1990). *Kuyumculuk Sanatı*.İstanbul:İstanbul:Turistik El Sanatları ve Sanatkârlar Derneği Yayınları.

ERGİNSOY, Ü. (1978). *İslam Maden Sanatının Gelişmesi*. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.

ERKAPLAN, E.(2000).*Eskişehir İli Merkezinde Lüle Tasından Üretilen Takı Örnekleri ve Yeni Tasarımlar*.Yüksek Lisans Tezi.Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.Ankara.

ERUZ, F. (1993). *Konuşan Maden – Tombak ve Gümüş Madeni Eserler Koleksiyonu*.İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

ETHEM, M.Y.(1990). *A'dan Z'ye Kıymetli ve Yarı kıymetli Taşlar*.Ankara: Belen Yayıncılık.

GERDAN, Y. (2007). *Takı ve Takı Tasarımının Eğitimdeki Yeri ve Önemi*.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim BilimleriEnstitüsü, El Sanatları Eğitimi Ana Bilim Dalı, Geleneksel Türk El SanatlarıBilim Dalı.

GRAND MASTERGENEL KÜLTÜR ANSİKLOPEDİSİ.(1992).*Genel Kültür Ansiklopedisi. Cilt:21*.İstanbul: Milliyet Yayınevi.

HINISLIOĞLU, E.(2009). *Erzurum İlinde Günümüzde Üretilen Takıların İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.Ankara.

HIZAL, M.(1990). *Takıda Yeni Boyutlar*.İstanbul:Yapı Kredi Yayınları.

İREPOĞLU, G.(a).(1996). Osmanlı sarayında Mücevher. *Sanatsal Mozaik. S:14*.

İREPOĞLU, G.(b).(1999). Osmanlı Kadın Takısı.*Antik Dekor.S:50*.İstanbul: Antik A.Ş. Yayınları.

İREPOĞLU,G.(c).(2000).Bir İmparatorluğun Görkemi Osmanlı Mücevheri.*P Sanat Kültür Antika Dergisi.S:17*.

İREPOĞLU,G.(d).(2002). Osmanlı'da Mücevher Geleneği.*Antik Dekor.S:68*.İstanbul: Antik A.Ş. Yayınları.

İSTANBUL ANSİKLOPEDİSİ.(1994). Genel Kültür Ansiklopedisi.İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayınları.

KAPLAN, K. (2004). *Türkiye 'de Kuyumculuk ve Altın* .İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.

KAYABAŞI , N. (2001). Gümüş İşlemciliği. *Ekin Dergisi. Sayı:17*. İstanbul: Ekin Yayıncılık.

- KAYAOĞLU, İ.G.(1992). *Tombak*. İstanbul. Dışbank Yayınları.
- KIRTUNÇ, E.(1990).Anadolu Kuyumculuğu Ürünlerinden Kemer ve Tepelikler.*Türkiye İş Bankası Kültür ve Sanat. S:8*.Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- KINAY, C.(1993).*Sanat Tarihi*. Ankara.
- KÖROĞLU, G.(2004). *Anadolu Uygarlıklarında Takı*.İstanbul: Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları.
- KÖSEOĞLU, C.(1980).*Topkapı Sarayı Müzesi: 5 Hazine*.İstanbul: Yapı Kredi Bankası Kültür ve Sanat Yayınları.
- KUŞOĞLU, M. Z.(b).(1994). *Dükkü Sanatımız- Kültürümüz*.İstanbul:Ötüken Neşriyat A. Ş. Yayınları.
- KUŞOĞLU, M.Z.(a).(2006). *Türk Kuyumculuk Sözlüğü*.İstanbul:Ötüken Yayınevi.
- KÜLTÜR BAKANLIĞI. (1993).*Çağlar boyunca Anadolu'da Kadın:Anadolu Kadının 9000 Yılı*.İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- MADRAN, B.(1999).*Müze Türleri, Yeniden Müzeciliği Düşünmek, Der. Tomur Ata GÖK*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Resim Yayın Merkezi.
- MERİÇ, A. (1990). *Ankara'nın Sanat Pazarı Beypazarı'nda Gümüşün Bir Başka Öyküsü“Telkari”*. Türkiye İş Bankası Yayınları S:19.
- MERİÇBOYU, Y.A. (2001). *Antik Çağında Anadolu Takıları*.Ankara: Akbank Yayınları.
- MENTEŞELİ, M.(2007). *Doğu Anadolu Bölgesi Erzurum İli Oltu Taşı işlemeciliği ve Kullanım Alanlarının El Sanatları Açısından İncelenmesi*.Yüksek Lisans Tezi.Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- MURAT, S.(2003). Sultanların Tutkusu..*Antik Dekor Mücevher Eki*.İstanbul: Antik A.Ş. Yayınları.
- ÖZBAĞI, T. (1995).*Geleneksel Türk Takıları*.Ankara:Türkiye Yayınevi.
- ÖZAY, S. (2000). Eski Dönemin Antik Takıları..*Antik Dekor Dergisi S:58*.İstanbul:Antik A.Ş. Yayınları.
- ÖZTÜRKİ.(2003). *Geleneksel Türk El Sanatlarına Giriş*. Ankara.
- SAKAOĞLU, N.,Akbar, N.(2000). *Osmanlıda Zanaatten Sanata Sanatlar ve Sanatkarlar C:II*.İstanbul: Creative Yayıncılık.

ŞAHİN, Y. (1997). *Türkiye’de Çağdaşlaşma Sürecinde Geleneksel El Sanatlarına Bakış Açısı*. Türkiye’de El Sanatları Geleneği ve Çağdaş Sanatlar İçindeki Yeri Sempozyumu Bildirileri. Ankara.

SAVAŞÇIN, M., Y. Türe, A. (2000). *Kuyumculuğun Doğuşu*. İstanbul: Goldaş Kültür Yayınları.

ŞENOCAKLI, N. (2008). *Mücevhercinin Sırları*. İstanbul: Beta Yayınları.

PARLAK, T. (2000). *Erzurum’da Oltutaşı ve Kuyumculuk Sanatı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim Ana Sanat Dalı (T.C. Yükseköğretim Kurulu Dokümantasyon Merkezi).

TEMİZOCAK, Y. (1982). *Türk Kuyumculuğunun Dünü ve Bugünü*. I. Ulusal Sanat Sempozyumu. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları.

TÜRE, A. (2004). *Takılar ve Süs Tasarlarında Sembollerin Dili*. İstanbul: Goldaş Kültür Yayınları.

TÜRE, A. (2005). *Dünya Kuyumculuk Tarihi 1 Takının Öyküsü*. İstanbul: Goldaş Kültür Yayınları IV.

TÜRE, A. (2006). *Dünya Kuyumculuk Tarihi 2 Takının Öyküsü*. İstanbul: Goldaş Kültür Yayınları V.

TÜRK ANSİKLOPEDİSİ. (1982). *Genel Kültür Ansiklopedisi*. C:31. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

TÜRKOĞLU, S. (a). (2004). *Geleneksel Türk Sanatları*. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.

TÜRKOĞLU, S. (b). (1995). Padişah Takıları. *Art Dekor*. S:25. İstanbul.

VİTALLO. (1995). *Modern Teknik ve Pratik Kuyumculuk*. Ankara: Ajans- Türk Matbaacılık Sanayi A.Ş.

YAMAN, B. (2008). *Osmanlı Saray Sanatkarları 18. Yüzyılda Ehl-i Hiref*. İstanbul: Tarih Vakfı yurt Yayınları.

YAZICIOĞLU, Y. (1983). *El Sanatları ürünlerinin Kalite Kontrol ve Standartlara Uygunluklarının Denetlenmesi Çalışmaları ve Bu Konuda Alınabilecek Önlemler*. III. Ulusal El Sanatları Sempozyumu. İzmir.

YUKARIKOZAN, N.Ş. (2009). *Beypazarı Gümüş Kolyeleri*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

<http://www.degerlitaslar.org> adresinden 20 Temmuz 2012’de alınmıştır.

<http://www.tdk.gov.tr> adresinden 25 Kasım 2012’de alınmıştır.

<http://tr.wikipedia.org> adresinden 25 Kasım 2012’de alınmıştır.